

**TURİSTİK KIYI YERLEŞİMLERİNDE
ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANI YAKLAŞIMI
GÖCEK (FETHİYE) ÖRNEĞİ**

Mediha Burcu SILAYDIN

98313

Aralık, 2000

İZMİR

**TURİSTİK KIYI YERLEŞİMLERİNDE
ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANI YAKLAŞIMI
GÖCEK (FETHİYE) ÖRNEĞİ**

Dokuz Eylül Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı

98313

Mediha Burcu SILAYDIN

Aralık, 2000

İZMİR

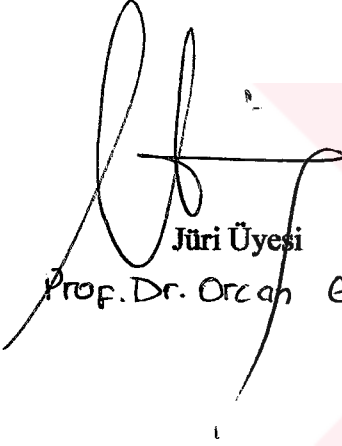
Yüksek Lisans Tezi Sınav Sonuç Formu

MEDİHA BURCU SILAYDIN tarafından Yrd. Doç. Dr. ÖZLEM ÜNAL yönetiminde hazırlanan "TURİSTİK KIYI YERLEŞİMLERİNDE ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANI YAKLAŞIMI GÖÇEK (FETHİYE) ÖRNEĞİ" başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

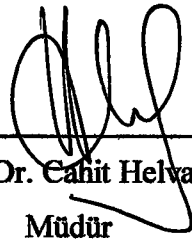

Yönetici

Yrd. Doç. Dr. Özlem ÜNAL

Jüri Üyesi
Prof. Dr. Orçan GÜNDÜZ

Jüri Üyesi
Prof. Dr. Tayfun TANER

Prof. Dr. Cahit Helvacı
Müdür
Fen Bilimleri Enstitüsü

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tez hazırlama sürecinin her aşamasında benden yapıcı eleştirilerini, katkılarını ve manevi desteğini esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Özlem Ünal'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Anket çalışmalarım sırasında bana ankete katılarak içtenlikle yardımcı olan Göcek yöre halkına ve ziyaretçilere teşekkür ederim. Aynı zamanda Göcek Belediyesi çalışanlarına da teşekkür etmek istiyorum.

Tüm öğrenim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme ve çalışma süresince bana yardımcı olan değerli arkadaşım Birol Aydın ve Mercan Efe başta olmak üzere tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler...

Mediha Burcu SILAYDIN

ÖZET

Dünyada son on yıl içerisinde gelişen, yöre-yöre halkı ve ziyaretçilerin rekabet halindeki isteklerini ve gereksinimlerini uzlaştırıcı bir sistemde çözmeyi hedefleyen bir planlama ve yönetim yaklaşımı olan Ziyaretçi Yönetim Planı (ZYP), ülkemizde henüz uygulama alanı bulmamış olan bir yaklaşımdır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında, çeşitli ülkelerde gelişen ve uygulanan ZYP yaklaşımları incelenmiş, ZYP'nın günümüz turizm planlaması içindeki yeri tanımlanmış ve mevcut pratikler değerlendirilmiştir. Ayrıca, incelenen ZYP örnekleri değerlendirilerek, ZYP'nın içeriği, amaçları ve işleyişi açıklanmıştır.

Çalışma kapsamında ZYP'nın, Göcek'e uygulanması hedeflenmiştir. Bu sebeple, Öncelikle ZYP'nın üç temel fonksiyonu olan ziyaretçi, yöre halkı ve yöreye ilişkin ayrıntılı veri toplanmıştır. Bu süreci yörede yapılan alan analizleri, örnekleme ile yapılan doku analizleri ve yöre halkı ve ziyaretçiler ile yapılan anket çalışmaları desteklemiştir.

Anket sonuçlarına göre, aylar itibariyle çalışma durumuna bakıldığında, Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında %100'lük çalışma oranı olmakla birlikte, diğer aylarda bu oran düşmektedir. Bu da yöre halkının önemli sorunlarından biri olan işsizliği ortaya koymaktadır. Yöre halkının turizme bakışı değerlendirildiğinde, %22'lik bir oranla yat limanını kapasite, altyapı, organizasyon ve denetim açısından yetersiz bulunmaktadır. "Turizmin ekonomik katkı sağlaması" %59.5 oranla yöre halkına göre turizmin en olumlu etkisini oluştururken, "insani vasıfların kötüleşmesi" %44 oranla yöre halkına göre turizmin en olumsuz etkisidir. Yöre halkı ziyaretçilerin denize sintinelerini boşaltarak ve çöp atarak (%28) ve diğer şekillerde (%22) çevreyi kirletmeleri nedeniyle rahatsız olmaktadır. Yöre halkının mekansal kullanım talepleri

arasında en önemli yeri %34 oranla spor tesisi ve %30.5 oranla kültür sanat merkezi almaktadır.

Diğer yandan yerleşime gelen ziyaretçilerin %46.5'i hava yolunu, %38.5'i denizyolunu ve %15'i ise karayolu ulaşımını tercih etmişlerdir. Ulaşımın yanı sıra konaklama tercihlerini ise %46 oranında yat, %34.5 apart otel takip etmektedir. Ziyaretçiler Göcek'deki vakitlerini en çok yemek yeme aktivitesini gerçekleştirerek (%25) geçirmektedirler. Bunu %23 oranla yatta vakit geçirenler ve %20 oranla alışveriş yapanlar izlemektedir.

Alan anketi sonuçlarına göre ziyaretçiler ve yöre halkı, mimari simgesel elemanları, yayalara yönelik işaretleri, yol ve bilgilendirme işaretleri çevre ve tuvalet tesislerinin temizliği ve turizm danışma bürolarının yetersizliği konusunda hemfikir olmuşlardır. Bununla birlikte, yayalaştırma, otopark alanları, çekici oturma grupları ve odak noktalarının varlığını ve peyzaj düzenlemelerini yeterli bulmuş ve dükkanların açılma kapanma saatlerinin düzeni, tekne bakım servislerinin ve yeme içme tesislerinin varlığı konusunda olumlu görüş belirtmişlerdir.

ZYP'nın ülke pratikleri kapsamında ele alınması gerekliliği ve Göcek özelinde bir ZYP gerçekleştirmek amacıyla, Göcek Ziyaretçi Yönetimi şeması oluşturulmuştur. Şemada yer alan ünitelerin her birinin görev ve işlev tanımlamaları, ziyaretçi, yöre halkı ve yöreye ait durum değerlendirmeleri doğrultusunda yapılmıştır. Aynı şekilde ZY şeması içinde yer alan "Planlama ve Koruma Ünitesi"nin de görev ve işlev tanımlamaları yapılmış ve bu doğrultuda alınan kararlar Göcek kıyı bandı boyunca yapılan kentsel tasarım projesinde uygulanmıştır.

ABSTRACT

Visitor Management Plans (VMP), during the past ten years, have developed in order to compromise the demands and needs of the local population, visitors and the locality within a system. This is one method which has not found any implementation in Turkey yet. Within this respect, VMP approaches developed and implemented in various countries were examined. Also the place of VMP was defined as regards tourism planning and current practices. Moreover, by examining VMP examples, its content, goals and functioning was elaborated.

Within this study, an application of the VMP is made for Göcek settlement (Fethiye). With this purpose in mind, three fundamental functions of VMP (visitor, local population and locality) data were gathered. These were supported with the analyses made on the spot, texture analyses and analyses of local settlement texture, the visitors and the local population. Surveys were conducted on a sampling basis.

According to the findings, during the months of June, July and August, 100% of the interviewees are employed, although this percentage falls drastically during other months. This points out to one of the most important problems of the locality i.e. that of unemployment. Twenty two percent of the population, in their evaluation of tourism, find yacht capacity, infrastructure, organisation and control insufficient. While the “economic benefits of tourism” is found to be its most positive effect (59.5%), “degradation of personal qualities” was found to be its most negative effect (44%). The local population is seriously disturbed by “boat discharges and litter” (28%) and other types of environmental pollution (22%). The locals’ desire for further land uses is marked by more sports facilities (34%), and cultural arts center (30.5%).

Visitors arrive to Göcek by air (46.5%), by sea (38.5%) and by land (15%). Accommodation preferences is for yachts (46%) followed by self-sufficient accommodation (34.5%). Twenty five per cent of the visitors indicate their major recreational activity as eating out. This is followed by activities held in yachts (23%), and shopping (20%).

According to the results of the survey, the locals and visitors alike agree on the following issues: Need for architecture with identity, signs and indications for pedestrians, other information related to roads and environment, as well as the cleanliness of toilets and further need for tourism information offices. On the contrary, positive views were indicated as regards pedestrianization, parking, seats, focal points, landscape arrangements and opening hours of shops. Similar views were also indicated for dining facilities and boat maintenance services.

Having assessed the need for VMP within national conditions, a VMP scheme was proposed for Göcek. Each individual unit found in the scheme was defined according to its functions and responsibilities. These were further evaluated with respect to visitors, the local population and the locality. Similarly, function and responsibility definitions were made for the Planning and Conservation Unit which is found within the proposed visitor management scheme. Decisions taken within this respect were reflected on the urban design project prepared for Göcek's coastal strip.

GİRİŞ

Turizm, turistik yerleşmelerde yerel ekonominin temelini oluştururken, aynı zamanda ülke ekonomisi açısından da önemli bir paya sahiptir. Bu açıdan önemi gözardı edilemeyecek sektörün gelişimi, gidilen bölge/ülkelerdeki farklı çıkar gruplarının taleplerinin çakıştığı bir ortamda yaşanmıştır. Tanımlanan ortamda farklı çıkar grupları, turizm gelişimi ve bunların mekansal taleplerinin denetimi, kuşkusuz iyi bir yönetim sistemine olan gereksinimi gündeme getirmektedir.

Bu gereksinimi karşılama arayışları, son on yılda gelişen yeni bir planlama ve yönetim yaklaşımı olan "Ziyaretçi Yönetim Planını" (ZYP) ortaya koymuştur. ZYP, turizmin yaşandığı yerlerdeki sorunların çözümünü görevleri tanımlanmış örgütsel kurumlar kapsamında aramak ve olası sorunlara engel olmak için ziyaretçi, yöre ve yöre halkı üçlüsünün talep ve gereksinimlerini birbirlerini olumsuz yönde etkilemeyecek biçimde karşılamak amacını gütmektedir.

Bu kapsamıyla ZYP, turizm planlamasında daha önceden önemi yeterince vurgulanmamış iki noktayı ele almaktadır: Bunlardan ilki yöre halkının gereksinim ve taleplerine yanıt aramak; diğeri ise amaçlarını örgütsel yapı kapsamında gerçekleştirmektir. Dolayısıyla ZYP, net tanımlanan örgütsel şeması ile, geniş yelpazedeki amaçlarını gerçekleştirecek sade bir yapı ile ve bu yapı tarafından alınan kararlar ile karşımıza çıkmaktadır.

ZYP'nın turizm planlaması içindeki yeri ve önemini, dünyada ve Türkiye'deki turizm gelişme politikaları, bu politikalar doğrultusunda gelişen turizmin destinasyonlardaki sosyo-ekonomik ve çevresel etkileri, etkilerin olumsuz nitelikte olanlarına karşı oluşan yeni yönetim arayışlarının içerikleri incelendiğinde daha iyi kavramak mümkün olacaktır.

Bu nedenle birinci bölümde turizm sektöründeki eğilimler, uluslararası politikalar ve stratejiler incelenmiş, Türkiye'deki turizm gelişimi, eğilimleri ve politikaları ortaya konmuştur. İkinci bölümde turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel-doğal etkileri ele alınmış, dünyada ve Türkiye'de kıyı turizmi yönetimi ve planlaması incelenmiştir. Üçüncü bölümde turizm planlaması ve yönetiminde ZYP yaklaşımı anlatılmış ve bu yaklaşımın uygulamalarına çeşitli ülkelerden örnekler verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Göcek'in fiziksel, sosyo-ekonomik, demografik yapısına, genel arazi kullanım durumuna ve yerleşimdeki turizmin gelişimine ait bilgiler derlenmiş ilgili mevcut planlar incelenmiştir.

Beşinci bölümde ZYP'nın çalışma alanına uygulanmasının aşamaları yer almıştır. Bu doğrultuda çalışmanın yöntemi tanımlanmış, çalışma alanının arazi kullanım durumu saptanmış, yöre halkı ve ziyaretçilerin beklenti ve sorunlarına yönelik durum değerlendirmesinin sonuçları anlatılmış ve sonuçta Göcek ZYP tanımlanmıştır. Son bölümde ise, genel bir değerlendirmeye gidilmiş, geleceğe yönelik beklentiler anlatılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İçindekiler.....	viii
Harita Listesi.....	xii
Şekil Listesi.....	xiii
Tablo Listesi.....	xiv
Grafik Listesi.....	xvi
Fotoğraf Listesi.....	xvii

Bölüm Bir

GENEL ÇERÇEVE

1. 1. Turizm Sektöründe Eğilimler.....	1
1. 2. Turizmde Uluslararası Politikalar, Stratejiler.....	5
1. 3. Türkiye’de Turizmin Gelişimi, Eğilimler ve Politikalar.....	8
1. 4. Sonuç.....	11

Bölüm İki

TURİZM ETKİLERİ - TURİZM PLANLAMASI

2. 1. Turizmin Etkileri.....	13
2. 1. 1. Turizmin Ekonomik Etkileri	13
2. 1. 2. Turizmin Sosyo - Kültürel Etkileri.....	16

2. 1. 3. Turizmin Fiziksel Doğal Etkileri	19
2. 2. Dünyada ve Türkiye’de Kıyı Turizm Yönetimi ve Planlaması.....	21
2. 2. 1. Dünyada ve Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi.....	24
2. 2. 2. Türkiye’de Turizm Planlaması ve Kıyılar.....	26
2. 2. 3. Türkiye’deki Kıyı Turizmi Gelişim Süreci ve Kıyı Planlaması....	28
2. 3. Sonuç.....	33

Bölüm Üç

TURİZM PLANLAMASI VE YÖNETİMİNDE **ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANI YAKLAŞIMI**

3. 1. Ziyaretçi Yönetim Planı Tanıtım ve Kapsamı	36
3. 2. Ziyaretçi Yönetim Birimleri ve Planlama Yaklaşımları.....	39
3. 2. 1. Temel Üniteler.....	41
3. 2. 2. Yardımcı Üniteler.....	45
3. 3. Çeşitli Ülkelerde ZYP Deneyimleri.....	45
3. 4. Sonuç.....	50

Bölüm Dört

GÖÇEK VE GENEL TANITIMI

4. 1. Coğrafi Konum.....	52
4. 2. Fiziksel Yapı.....	53
4. 2. 1. İklim Yapısı.....	53
4. 2. 2. Toprak Yapısı ve Kullanım Özellikleri.....	53
4. 2. 3. Jeolojik ve Hidrojeolojik Yapı.....	54
4. 2. 4. Flora ve Fauna.....	56
4. 3. Sosyo-Ekonomik ve Demografik Yapı.....	56

4. 3. 1. Sosyo-Ekonomik Yapı.....	57
4. 3. 2. Demografik Yapı.....	58
4. 4. Göcek Yerleşiminin Genel Arazi Kullanım Durumu.....	59
4. 5. Göcek'te Turizmin Gelişimi.....	64
4. 6. Mevcut Planların Değerlendirilmesi.....	67
4. 7. Sonuç.....	69

Bölüm Bes

ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANININ **ÇALIŞMA ALANINA UYGULANMASI**

5. 1. Yöntem.....	70
5. 2. Çalışma Alanının Arazi Kullanım Durumu.....	70
5. 3. Yöre Halkı Beklenti ve Sorunlarına Yönelik Durum Değerlendirmesi.....	82
5. 3. 1. Yöre Halkının Genel Profili.....	82
5. 3. 2. Yöre Halkının Turizme Bakışı.....	85
5. 3. 3. Yöre Halkının Mekansal Beklentileri.....	89
5. 4. Ziyaretçilerin Beklenti ve Sorunlarına Yönelik Durum Değerlendirmesi.....	91
5. 4. 1. Ziyaretçilerin Genel Profili.....	91
5. 4. 2. Ziyaretçilerin Yöreye Bakışı.....	94
5. 4. 3. Ziyaretçilerin Mekansal Beklentileri.....	96
5. 5. Ziyaretçi Yönetim Planının Göcek'e Uygulanması.....	98
5. 5. 1. Ziyaretçi Yönetimi Şemasının Oluşturulması	98
5. 5. 2. Alan Analizi ve Anket Sonuçlarına Göre Genel Değerlendirme.....	100
5. 5. 3. Göcek Ziyaretçi Yönetim Planı	108
5. 6. Sonuç.....	116

Bölüm Altı**SONUC**

6. 1. Genel Değerlendirme ve Sonuç.....	118
6. 2. Geleceğe Yönelik Beklentiler.....	123
Kaynakça.....	124
Ekler.....	130

HARİTA LİSTESİ

Sayfa

Harita 4.1. Göcek'in Coğrafi Konumu.....	52
Harita 4.2. Göcek Depremsellik Durumu	55
Harita 4.3. Göcek Ulaşım Durumu.....	60
Harita 4.4. Arazi Kullanım Durumu.....	63
Harita 4.5. Özel Çevre Koruma Bölgesi Sınırları	65
Harita 4.6. Göcek Uygulama İmar Planı.....	68
Harita 5.1. Çalışma Alan Sınırı.....	72
Harita 5.2. Bölgeleme Çalışması.....	73
Harita 5.3. Alan Analizi.....	75
Harita 5.4. Kentsel Tasarım Projesi.....	113

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Ülkemizde Turizm Planlaması Süreci.....	27
Şekil 3.1. Ziyaretçi Yönetimi Yöntemi.....	37
Şekil 3.2. Ziyaretçi Yönetimi Kurulu ve Üniteleri.....	41
Şekil 5.1. Göcek İçin Gelişim Planları.....	100

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Dönemler İtibariyle Turizmdeki Eğilimler.....	3
Tablo 1.2. Akdeniz-Avrupa'ya Seyahat Eden Turist Sayısı.....	4
Tablo 1.3. Çeşitli Ülkelerdeki Turist Sayısı ve Akdeniz Ülkelerinin Payı.....	4
Tablo 2.1. Ekonomide Turizm Gelirleri.....	14
Tablo 2.2. Turizmin Ekonomik Etkileri.....	15
Tablo 2.3. Türkiye'deki Yat Kapasitesi.....	33
Tablo 4.1. Ova Topraklarının Kullanım Durumuna Göre Dağılımı.....	54
Tablo 4.2. Yöresel Bitki Türleri ve Kullanım Alanları.....	56
Tablo 4.3. Nüfus Durumu.....	58
Tablo 4.4. Göcek'teki Konaklama Tesisleri.....	66
Tablo 4.5. Çevre Düzeni Planı Önerileri.....	67
Tablo 4.6. İmar Planı Hesapları.....	69
Tablo 5.1. Göcek'in Marina ve İskeleleri.....	74
Tablo 5.2. Kısmi Yapı Analizi.....	81
Tablo 5.3. İş Kollarına Göre Uygulanan Anket Sayısı.....	82
Tablo 5.4. Ankete Girenlerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı.....	83
Tablo 5.5. Yöre Halkının Yat Turizmi İle İlgili Düşünceleri	86
Tablo 5.6. Yöre Halkına Göre Ziyaretçilerin Çevreyi Kirleten Davranışları.....	88
Tablo 5.7. Yöre Halkına Göre Ziyaretçilerin Çevreci Davranışları.....	88
Tablo 5.8. Yöre Halkının Mekansal Kullanım Talepleri.....	89
Tablo 5.9. Yöre Halkına Göre Kıyı Bandı Görüntü Kalitesi	90
Tablo 5.10. Yöre Halkına Göre Kıyı Bandı Konfor Olanakları	91
Tablo 5.11. Ziyaretçilerin Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı	92

Tablo 5.13. Ziyaretçilerin Ulaşım Biçimlerine Göre Konaklama Tercihleri.....	94
Tablo 5.14. Ziyaretçilerin Gün ve Gece Boyunca Göcek'te Yaptığı Aktiviteler....	95
Tablo 5.15. Ziyaretçilere Göre Kıyı Bandı Konfor Olanakları.....	96
Tablo 5.16. Ziyaretçilere Göre Kıyı Bandı Görüntü Kalitesi.....	97
Tablo 5.17. Alan Analizi Değerlendirmesi.....	101
Tablo 5.18. Ziyaretçi ve Yöre Halkı Anket Sonuçlarına Göre Değerlendirme.....	104

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1.1. Dünyada ve Avrupa’da Son 50 Yıl İçinde Turist Sayısındaki Artış.....	1
Grafik 5.1. Göcek’te İkame Etme Süreleri.....	84
Grafik 5.2. Aylara Göre Çalışma Durumu.....	85
Grafik 5.3. Yöre Halkına Göre Turizmin Olumlu Etkileri.....	87
Grafik 5.4. Yöre Halkına Göre Turizmin Olumsuz Etkileri.....	87

FOTOĞRAF LİSTESİ

	Sayfa
Fotoğraf 4.1. Yerleşimdeki Bir Yapı.....	61
Fotoğraf 5.1. Marina Ofis.....	76
Fotoğraf 5.2. Kumsal Alan.....	77
Fotoğraf 5.3. Zemin Dokusu.....	78
Fotoğraf 5.4. Sokak Mobilyaları.....	79

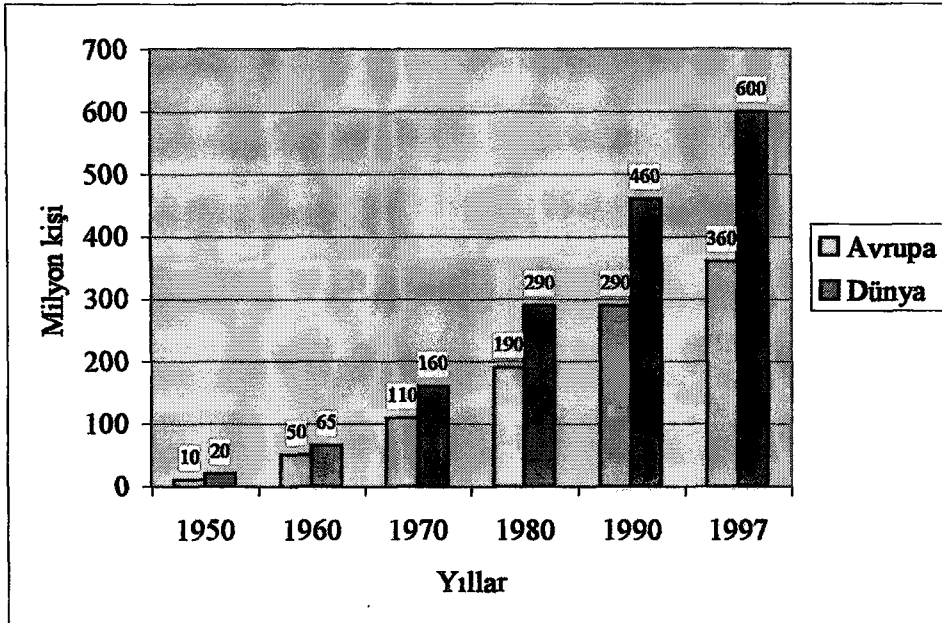
BÖLÜM 1

GENEL ÇERÇEVE

1.1. Turizm Sektöründe Eğilimler

Günümüzde seyahat endüstrisi olarak da tanımlanan turizm sektörü, ulaşım ve iletişim araçlarının gelişimiyle birlikte, 1998 yılı itibariyle 500 milyar doları aşan pazar hacmi ile dünyanın (sermaye malları ve telekomünikasyon sektörlerinin ardından) en önemli üçüncü sektör haline gelmiştir (Türsab, 175, 1998). Bugün için verilen bu değerin, 2020 yılında 2 trilyon dolara ve toplam ziyaretçi sayısının 600 milyona ulaşacağı öngörülmektedir (Mumcu, 2000) (Bkz. Grafik 1.1).

Grafik 1.1. Dünyada ve Avrupa'da Son 50 Yıl İçinde Turist Sayısındaki Artış
(Kalem & Çelem, 2000, s.319)

Gelir dağılımındaki artış, paralelinde dünyadaki turist sayısını da artırmıştır. Gelir dağılımının özellikle gelişmiş ülkelerde artması, dünyadaki turizm yönünün ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelere doğru olmasını hem nedenlemiş hem de artırmıştır. Dolayısıyla şu an dünyadaki turizm payı 1,8 olan Türkiye'nin (Mumcu, 2000) bu değeri ileri yıllarda artıracağını söylemek mümkündür.

Bu durumda turizm hareketlerindeki artışın eğilimlerini doğru saptamak, bu doğrultuda turist akımının nasıl artırılacağını belirlemek ve turizm planlaması ve yönetiminin çerçevesini doğru çizmek gerekmektedir.

Mevcut doğal ve kültürel değerlere sahip yöreler/bölgeler önemli turist destinasyonları oldukları gibi, yapay olarak üretilen olanaklar dahilinde de bazı bölgeler turizm destinasyonları haline getirilebilmektedir. Kentsel turizm ve iş/konferans turizmi bu anlamda önemli bir payı oluşturmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelere, turizmin ekonomiyi kurtaracak stratejik bir noktaya konulması, sektörü, mevcut turizm merkezlerinin geliştirilmesinin yanı sıra, yeni turistik çekim bölgelerinin aranması durumuna getirmiştir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulacak olursa turizm gelişimi, pazarlama, planlama ve yönetimden oluşan üç temel üzerine oturmalıdır. Turizm sektöründeki eğilimler elbette ki seyahat eden kesimin özelliklerine ve seyahat nedenlerine göre şekillenmekte ve bu doğrultuda bazı yerler önemli destinasyonlar haline gelmektedir. Bu değişimler ise, hem ziyaretçi gönderen hem de ziyaret edilen yörelerin içinde bulundukları ekonomik, sosyal ve politik koşullarına göre değişiklik göstermektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde dönem dönem değişen tercihler karşımıza çıkmaktadır. Antik Dönem'de ve Ortaçağ'da din ve ticaret seyahat nedeni iken, 20.yy'a kadar seyahat nedenleri yeni yer ve kültürleri tanımak, dinlenmek ve sağlık olarak kendini göstermiştir. 20. yy'da ise bunlara iş amaçlı geziler ve konferanslar eklenmiştir. Akdeniz Ülkeleri ve Avrupa Ülkeleri genellikle her dönemde ve her kesim tarafından ziyaret edilen önemli destinasyonlar olmuşlardır (Bkz. Tablo 1.1).

Tablo 1.1. Dönemler İtibariyle Turizmdeki Eğilimler (Ünal, 1998)

DÖNEMLER	SEYAHAT NEDENİ	SEY.EDEN KESİM	DESTİNASYONLAR
Antik Dönem	Din, ticaret, sağlık	Sanatçılar, mimarlar	Akdeniz Ülkelerindeki kutsal yerler
Ortaçağ	Din	Paket turların gelişimi	Kutsal yerler,pazar kentleri,limanlar,B.Britanya Akdeniz Ülkeleri.
15.yy	Yeni yer ve kültürlerin keşfi, bilimsel ve tarihi araştırmalar yapmak	Bireysel turist modeli	Roma,Frankfurt,Paris, Akdeniz kıyıları
16.yy sonu	Dinlenme,sağlık,eğitim,yeni yerler, isim ve ün yapmak	Avukatlar,öğrenciler,tüccarlar, gençler	Birleşik Krallık, Akdeniz ülkeleri,Almanya, Fransa
18.yy	En iyi yerleri görmek, Akdeniz ülkelerini görmek	Aristokratlar,yeni üniversite mezunları,öğrenciler	Milan,Venedik, Floransa,Napoli, Roma
19.yy	Dağları ve kıyıları görmek	Orta sınıf, aile seyahatleri	Alpler,büyük turistik merkezler,kırsal alanlar,Paris,Monaco, Montreux,Morano
19.yy sonu	Kış merkezlerinden faydalanmak, kıyıları görmek, sağlık	Orta sınıfın dahil olması	İngiltere ve ABD' nin doğu kıyıları,Fransa' nın Atlantik kıyıları,Paris,İsviçre
20.yy	Dinlenme, eğlence	Orta ve üst sınıf	Adalar, Fransız ve İtalyan Rivyeraları,Avusturalya, ABD,Asya ülkeleri
20.yy sonu	Mal ve hizmet tüketimi, iş amaçlı geziler, konferanslar	Hemen her kesim	Güneş-kum-deniz destinasyonları, adalar,Asya, Pasifik, Afrika,Güney Avrupa,Avrupa'nın önemli merkezleri.

Özellikle uluslararası turizmin gerçekleşmesinde masrafın artması insanların kendi ülkelerinde tatil yapmalarına sebep olmaktadır. Başta ulaşım masrafları olmak üzere seyahat masraflarını azaltmak ve daha büyük kitlenin seyahat etmesini sağlamak amacı ile paket turlar gelişim göstermiştir. Ekonomik koşulların bir sonucu olarak doğmuş olan paket turlar (Gürdal,1985), bireysel turizme alternatif olarak paket turizmini oluşturmuştur.

Günümüze gelindiğinde ise turizmin çeşitlendiği, yayla turizmi, inanç turizmi, kentsel turizm, iş/konferans turizmi, kültürel miras turizmi ve yat turizmi gibi farklı alternatiflerin olduğu gözlenmektedir. Bu turizm çeşitleri, özellikle Akdeniz kıyıların sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerden dolayı destinasyon olarak seçilmektedir. Dolayısıyla Akdeniz kıyıları pazar payının önemli kısmını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 1.2 ve Tablo 1.3).

Tablo 1.2. Akdeniz-Avrupa'ya Seyahat Eden Turist Sayısı (Yarcan, 1994, s.14)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Dünya (milyon)	249	289	269	285	312	326	340	360	392	414	443
Akdeniz(milyon)	95	97	94	100	106	113	114	122	137	137	149
Akdeniz %	33	34	35	35	34	34	34	34	35	34	34
Avrupa (milyon)	194	195	186	197	204	214	215	229	244	267	282
Avrupa %	68	68	69	69	65	66	63	64	62	66	64

Tablo 1.3. Çeşitli Ülkelerdeki Turist Sayısı ve Akdeniz Ül. Payı (Ünal, 1998, s.4)

Ülke	Turist Sayısı	1994/1995 (%)
İsrail	2.085.000	13.4
İngiltere	22.700.000	7.9
Türkiye	6.512.000	7.9
İtalya	29.184.000	6.2
İspanya	45.125.000	4.4
Portekiz	9.513.000	4.2
Yunanistan	11.095.000	3.6
Rusya	4.796.000	3.3
Macaristan	22.087.000	3.1
Polonya	19.225.000	2.3
Hollanda	6.304.000	2.0
İskandinavya	6.037.000	2.0
Almanya	14.535.000	0.3
Avusturya	17.750.000	-0.8
Fransa	60.584.000	-1.2
Çek Cumhuriyeti	16.600.000	-2.4
İsviçre	11.835.000	-3.0

Doğal değerlerin tahrip olması ve hatta yok olması ve kentleşmenin yarattığı yaşam mekanları, turistleri doğal peyzajı bozulmamış yerlere yöneltmektedir. Turistler artık dokunulmamış doğa aramaktadırlar (Jamin, 1994). Bu arayış 1980'lerden sonra

yumuşak turizm kavramıyla dünyada yeni bir süreç başlatırken, BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan sonra sürdürülebilir turizm anlayışına yönelik çağrıların izlenmesine (Kalem & Çelem, 2000) neden olmuştur.

Turizmin şu ana kadar hep ekonomik kalkınmaya yardımcı bir sektör olarak görülmesi, bu anlamda sektöre verilen önemin yetersizliğini ortaya koymaktaydı. Ancak, gelişen ve değişen teknolojinin de etkisiyle turizm hareketlerinin artması, bir çok ülkenin ekonomisinin ve özellikle ada devletlerinin temelini turizm üzerine oturtması, gelişmekte olan ülkelerin ilgisinin turizm sektörü üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu artık zamanı gelen bir yaklaşımdır ki, Çamaş'ın da ifade ettiği gibi turizm, son zamanlarda ekonomiye yön verenlerden üvey evlat muamelesi görmekten yorulmuştur (Türsab, 135, 1995).

Ekonomi çatısı altında turizm, kendinden bekleneni her sezon aynı biçimlerde karşılayamayan ve her yıl için geçerli olabilecek belirsizlikleri kendi içinde taşıyan bir sektördür. Bu sebeple eğilimlerin yönü tahmin edilse bile hiçbir zaman kesin ifadeler ile tanımlanamamaktadır. Özellikle politik yapısı karışık olan ülkelerde bu durum daha yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Dolayısıyla sektör, çoğu zaman ülke ekonomisine sağlayacağı katkı açısından dış turizmin artmasını düşünürken, beklenmeyen gelişimler sektör ilgililerini iç turizme yönlendirmektedir.

1. 2. Turizmde Uluslararası Politikalar, Stratejiler

Turizm, paranın bölgeler/ ülkeler arasında yer değiştirmesi ile yöreye/ ülkeye ekonomik katkı sağlayan bir sektördür. Bu bağlamda dövizin ülkeye girmesi, ülke ekonomisine katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir. Turizmin bakışı, ekonomik açıdan düşünüldüğünde, uluslararası ilişkiler çerçevesinde yer almaktadır.

Turistin durduğu noktadan konu ele alacak olursa turist, kendi olanakları dahilinde yaşam alanından daha uzak yerlere, farklı ülkelere, farklı yer ve kültürleri tanımak amacıyla seyahat etmek istemektedir. Dolayısıyla destinasyonların

belirlenmesi, tanıtılması ve tercih edilmesi aşamalarında uluslararası yaklaşımlar, politikalar, stratejiler ve eğilimler etkin rol oynamaktadır.

Uluslararası anlaşmalar ve kuruluşlar politika ve stratejileri yönlendirmede etkin rol oynamaktadır. Kuruluş ve anlaşmalar bölgesel ölçekli olabildikleri gibi küresel ölçekte de olabilmektedir. Turizm adına dünya ölçeğindeki en etkin kuruluş Dünya Turizm (WTO) Örgütü'dür.

Özellikle doğal ve kültürel değerlerin tanımlanması örgütlemeyi artırıp, bu örgütlerin koruma adına kararlar almasına neden olmuştur. Örgütlerin farklı konferans ve zirvelerde yapılan tartışmalar ile aldıkları kararlar, örgüt üyeleri ülkeler için bağlayıcı olmaktadır. Aynı zamanda politika ve stratejileri yönlendirmektedir.

Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) 1978 yılında bu alanları sınıflandırmıştır. Ancak bu alanlar arasında kıyılar yer almamaktadır (Güleç, 1983). Kıyılar, en önemli turizm destinasyonlarıdır ve bundan dolayı kirlenme sorunu vardır. Bununla birlikte IUCN kıyıları doğal koruma alanı kapsamına almamıştır.

Ülkemizin de üye olduğu Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)'nin 1992 tarihli 787.toplantısında, kıyılara ilişkin stratejik planlama, bütüncül yönetimin gelişimi, taşıma kapasitesi - gelişim dengesinin kurulması gibi konular tartışılmıştır (Güleç, 1997).

Turizm ya da doğa koruma temelli olan örgütlerin dışında, turizm strateji ve politikalarını yönlendiren uluslararası örgütler de vardır. Bunlardan biri Türkiye için de yüksek öneme sahip olan Avrupa Birliği'dir. Dünyadaki gelişen süreçler ve ülkelerin turizmdeki pazar payını artırma arayışları, küresel ortamda hem stratejileri ve politikaları hem de bunları gerçekleştiren araçları oluşturmaktadır:

1. *Küreselleşme, mal, kişi ve sermaye dolaşımında sınırların ortadan kalkması:* Sınırların ortadan kalkması, insanların ülkeler arasında rahat dolaşımını sağlaması bakımından turizm adına önem taşımaktadır. Gümrük Birliği'nin sağlanmasının Türkiye adına taşıdığı önem, bu maddeyi en iyi şekilde örneklendirmektedir. Sınırların ortadan kalkmasıyla, paranın ülkeler arası dolaştığı, turist seyahatlerinin de iç turizm rahatlığında yaşandığı bir ortam oluşmaktadır.
2. *Uluslararası kongreler, kültür – sanat organizasyonları:* Bu tür organizasyonlar, pazarlama açısından tanıtımı sağlayıcı rol oynamaktadır. Farklı ülkelerin temsilcilerinin ve izleyicilerin aynı ortamda birarada bulunmalarını sağlayan bu organizasyonlarda, hangi destinasyonların seçilebileceği potansiyel turistlerde şekillenmekte ve olası endişeleri ve ön yargıları bu süreçte giderilmektedir.
3. *Bilgi iletişim teknolojisinin gelişmesi:* Bilgi iletişim teknolojisi turizm pazarlamasında, içinde bulunduğumuz yüzyılın en etkin aracı haline gelmiştir. Bilginin dünya ölçeğinde sınırsız dolaşımını sağlayan internet ile, turizm pazarlamacıları hızlı ve etkin biçimde tanıtımlarını sağlamaktadırlar.
4. *Uluslararası imaj:* İmaj, ülkelerin turizm destinasyonu olarak seçilmelerinde önemli bir husustur. Turizm pazarlaması ne kadar iyi yapılırsa yapılsın, eğer bir ülkenin imajı olumsuz grafik çiziyorsa, tercihlerin o ülkeye olan eğilimi azalacaktır. Ülke imajını iç politikalar, ekonomik istikrarsızlık, terörün yarattığı ortam ağırlıklı olarak belirlemektedir. Bunun için en çarpıcı örnek olarak 1994 krizi ile birlikte Türkiye' de yaşanan rezervasyon iptallerini verebiliriz.

1993 yılında yaz aylarında yaşanan terör eylemleri Ağustos ve Eylül aylarında Antalya'da 300 bin rezervasyon iptaline sebep olmuştur. 1994 yılında bu durumun etkisi iyice görünmüş, Türkiye'ye en çok turist gönderen Almanya,

Fransa ve Hollanda gibi ülkelerin satışlarında % 50 azalma görülmüştür (Türsab, 135, 1995).

1. 3. Türkiye'de Turizmin Gelişimi, Eğilimler ve Politikalar

“Türkiye’de turizme yönelik ilk çalışmaların 1890 yılında Seyyahine Tercumanlık Edenler Hakkında Tatbik Edilecek 190 sayılı Nizamname ile başladığı görülmektedir” (Altan & Atik, 2000, s.330). Bu nizamnameden sonra planlı döneme geçilinceye kadar turizm amaçlı birçok kurum çalışma yapmıştır. Bakanlık olarak ilk defa 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı kurulmuştur; daha sonra bakanlık 1981 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı adını almıştır. Bugün çalışmalarını sürdüren Turizm Bakanlığı ise 1989 yılında kurulmuştur.

Türkiye’de 1950’lilerde gelişmeye başlayan ve 1980’li yıllardan itibaren ivme kazanan turizm sektöründe kısa zamanda yüksek pay alma çabası güdülmüştür” (Kalem & Çelem, 2000). Bu çaba Türkiye’de turizm politikalarının oluşturulduğu kuşkusuz ilk öneme sahip kalkınma planlarında kendini göstermektedir. “Ülkemizde 1963 yılından bu yana başlatılan planlı dönem, bir anlamda sektör politikalarının kalkınma politikalarında bütünleştirilmesini sağlayan bir evreyi simgeler. Bu açıdan turizm, ekonomiyi oluşturan sektörlerden biri olarak ekonomik-sosyal kalkınma planlarında tarım, sanayi, ulaştırma vb., özgün politika olarak yer alır” (Eralp, 1983, s.26).

Ülkemizde planlı dönemde takip edilen turizm politikalarının temel hedefleri:

1. *Ülke sathına yaygın turizm potansiyelinin en verimli şekilde ve dengeli kullanılması,*
2. *doğal ve kültürel değerlerimizin korunarak kullanılması ve geliştirilmesinde dengenin sağlanması,*
3. *evrensel değerlere uyum sağlayan yabancı turistlerin ve Türk insanının birlikte paylaşacağı ortamın yaratılmasıdır (Turizm, 1994, s.4).*

1. Beş yıllık kalkınma planında sadece turizmin ekonomik kalkınmayı sağlayıcı özelliği önemsenmiş ve bu doğrultuda özellikle ödemeler dengesindeki açığı kapatacağı düşünülmüştür. Bu sebeple dış turizme ağırlık verilmekle birlikte iç turizmin teşvik edileceği belirtilmiştir. Burada iç turizm dış turizmin öncüsü olarak görülmüştür (DPT, 1963-1967).

2. Beş yıllık kalkınma planında, turizmin yatırımlarının kamu ve özel işbirliği ile belirli noktalarda yoğunlaşması, kitle turizmine ağırlık verilmesi, tanıtım ve kredi politikasına yeni bir yön verilmesi, fiyat politikasının uluslararası rekabet şartlarına göre düzenlenmesi ilkeleri belirlenmiştir (DPT, 1968-1972).

3. Beş yıllık kalkınma planında, yatak kapasitesinin artırılması öngörülmüştür. Kitle turizmine ağırlık verilmiş, yatırımların öncelikli yörelerde yoğunlaşması kararı geçerliliğini korumuştur (DPT, 1973-1977).

4. Beş yıllık kalkınma planında önceki planlar gibi kitle ve iç turizmin geliştirilmesine ağırlık verilmiştir. Organize turizm bölgeleri kavramı bu kalkınma planında gündeme gelmiştir. Ayrıca turizm talebindeki belirli aylara yönelik yağılmaların dengeli dağılımını sağlamak için önlemler alınması gerektiği düşünülmüştür. Planda, kıyıların kamu yararına kullanımını sağlamak ve ikinci konut yapımını önleyecek yasal düzenlemelere ilişkin çalışmaların sonuçlandırılması ilkeleri benimsenmiştir (DPT, 1979-1983).

5. Beş yıllık kalkınma planının temel hedefi yine yatak kapasitesini artırmak olmuştur. Bu planda ilk defa doğal ve tarihi değerleri koruyan bir anlayışın olması gerektiği yer almıştır. Dış turizmde üçüncü dünya ülkeleri ile de turistik ilişkilerin geliştirilmesi ilkesi yer almaktadır. Önceki planlarda kitle turizmine ağırlık veren anlayış, bu planla birlikte yerini bireysel turizme önem vermeyi de eklemiştir. Bu kalkınma planının diğer ilkeleri ise, istatistiklerin modern teknikler kullanılarak oluşturulması, fonların kredi olarak kullanılması olarak sıralanmaktadır (DPT, 1984-1989).

6. Beş yıllık kalkınma planında yine yatak kapasitesinin artırılması hedeflenmiştir. Planda turizm çeşitliliğinin sağlanması, alt yapı ve üst yapı niteliğinin yükseltilmesi ilkeleri yer almaktadır. Kültürel ve doğal mirasın korunması bu planda da hedeflenmiştir. Önceki planlardan farklı olarak aile işletmeciliğın, küçük kapasiteli tesislerin, turizm operatörlerinin ve yerli seyahat acentalarının teşvik edilmesi hedeflenmiştir (DPT, 1990-1995).

“Kalkınma planları değerlendirildiğinde öncelikle dış turizm gelirleriyle ülkenin gereksinimi olan dövizin bir bölümünün kısa dönemde sağlanması” (Korça, 1989, s.61) konusu üzerinde önemle durulmuştur. Bu anlayış yasal süreçlerde de kendini göstermiştir. Türkiye’de turizm sektörü adına önem taşıyan temel yasal düzenlemeler ise Turizmi Teşvik Kanunu, Çevre Kanunu ve Kıyı Kanunu’dur. 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu:

...Çevrenin korunması, iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel topraklarla doğal kaynakların en uygun biçimde kullanılması ve korunması, ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerin korunması ve su, toprak ve hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla çıkarılmıştır...yasa, bu amaçlarla yapılacak düzenlemeler ve alınacak önlemleri “ekonomik ve toplumsal kalkınma erekleriyle uyumlu olarak” düzenlemektedir (Keleş, 1996, s. 473).

Yasada yer alan “ekonomik kalkınma ile uyumlu” çevre koruması anlayışı, çevrenin korunmasını zorlaştırmakta ve bu durum turizm yatırımlarının çevresel değerlere zarar verici nitelikte olmasının önüne geçilememesi için ilk unsuru oluşturmaktadır.

Bir diğer önemli yasa olan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu 1982 yılında çıkarılmıştır. Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenecek turizm bölgelerini, alanlarını ve merkezlerini tanımlamıştır (Keleş, 1996). Tanımlanan bu alanlara yönelik alınacak kararlarda bölgenin doğal ve kültürel değerlerini bozmama ilkesi yasada yer almaktadır. Bununla birlikte yasanın temel amacı, turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirlerin alınmasını

sağlamaktır (Durukan, 1997). Bu amaç doğrultusunda, Turizm Bakanlığı'na kıyı boyunca bazı alanlara turistik tesis yapma yetkisi verilmiş ve yatırımcılara özel mali teşvikler verilmesi sağlanmıştır (Durukan, 1997).

1990 yılında çıkarılan Kıyı Kanunu, turizm hareketlerinin kıyılarda yoğunlaştığı ülkemizde oldukça önemli olmaktadır. Kanun özellikle kıyı turizminde önem kazandığından dolayı, ilerleyen bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Doğal ve kültürel değerlere sahip bölgeler turizm destinasyonları oldukları için, bu yerlerin ulusal kararlar ile korunması turizmin o bölgedeki devamlılığını sağlamaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde bazı bölgeler/alanlar, milli park, özel çevre koruma bölgesi ve sit alanı olarak ilan edilmektedir.

1. 4. Sonuç

Turizm, eylem alanını küresel boyutta yakalayabilen, bu sebeple uluslararası ilişkilerden doğrudan etkilenen, kesin çizgiler ile tanımlanabilecek hesapları olmayan bir sektördür. Bu sektör, insanların temel ihtiyacı olan dinlenimden başlayarak, çok çeşitli amaçları kapsayan bir çerçeve çizmektedir. Bu çerçeve, gelişen ulaşım ve iletişim olanakları dahilinde genişlemekte ve aynı süreç dahilinde, içindeki hareketler de çeşitlenmektedir. Özellikle 1950'lerden itibaren gelişen sektör bugün çok çeşitlenmiştir ve farklı gelir gruplarına hitap eder düzeye ulaşmıştır.

Turizm diğer yandan, artık ekonomiye yardımcı bir sektör olarak görülmekten kurtulma sürecine girmiş ve çoğu destinasyon için temel ekonomik sektör olmuştur. Ülkeler, ulusal politika ve yatırım kararlarında turizme verdiği önemi artırmaktadır. Devlet politika ve kararlarının yanı sıra özel sektör ve sivil kuruluşlar da turizm ile ilgilenmekte ve aktif çalışmalar yürütmektedir.

Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere turizmin yarar sağlayabilmesi, ancak etkin bir planlama ve yönetim ile birlikte mümkün olacaktır. Bu süreçte, turizm tanıtımı ve

pazarlaması yapılırken, ülkelerin tanıtımı sağlandığı kadar, yeni gelişen pazarların ihtiyaçları da gözönünde bulundurulmalıdır.

BÖLÜM 2

TURİZMİN ETKİLERİ – TURİZM PLANLAMASI

2. 1. Turizmin Etkileri

Turizmin etkileri ülkeden ülkeye, yöreden yöreye farklılaşmaktadır. Genel olarak üç başlık altında ele alınması mümkün olan turizmin etkileri kendi içinde olumlu ve olumsuz özellikler göstermektedir.

2. 1. 1. Turizmin Ekonomik Etkileri

Ekonomi, turizm hareketi gerçekleşmeden önce turist tercihleri üzerinde belirleyici bir rol üstlenirken, gerçekleşikten sonra ise özellikle ziyaret edilen yöre ve ülke üzerinde etkin bir rol oynamaktadır. Turizm gerçekleştirdiği aktiviteler bütününde ve sunulan hizmetler dahilinde ekonomik bir sektördür. Turizm ekonomik anlamda çok sayıda üretim ve hizmet sektörüne etki eder. Bu durum, gayrisafi milli hasıla içindeki turizm payı ile ilişkilidir ve bu payın ‘%5 ve daha fazla olması durumunda ülkeye turizm ülkesi denebilmektedir’ (Yarcan, 1994).

“Turizm olayı nedeniyle genellikle kazanılan gelirin başka yerlerde harcanması durumu ortaya çıkmakta ve her yıl büyük miktarlarda gelir transferleri gerçekleşmektedir” (Barutçugil, 1982, s.11). Temel turizm gelirleri şu şekilde sıralanmaktadır: “Konaklama, seyahat, araç kiralama, alışveriş, eğlence - yeme-içme, kültürel geziler, gezi turları, el sanatları” (Do Costa Lobo, 1996, s.41).

Turizmden elde edilen gelirlerin %25'i konaklama işletmelerine, %32'sinin yeme-içme ünitelerine, %25'nin alışverişe, %10'nun eğlence işletmelerine, %5'nin ulaşımaya yönelik olduğu ve kalan %3'nün değişik harcamalardan kazanıldığı ortaya konmaktadır (Barutçugil, 1982) (Bkz. Tablo 2.1).

Tablo 2.1. Ekonomide Turizm Gelirleri (Barutçugil, 1982, s.18)

Turizm Harcamalarının Dağılımı	Turizm Gelirlerinin Oluşumu
Konaklama	Maaş ve ücretler
Yeme-içme	Vergiler
Yerel ulaşım	Komisyonlar
Turistik geziler	Sigorta ödentileri
Eğlence	Kira giderleri
Kültürel faaliyetler	Faiz
Sportif Faaliyetler	Amortisman
Hatıra eşya alımları	Reklam
Fotoğraf malzemeleri	Bakım ve onarım
Sağlık harcamaları	Teknik hizmetler
Giyim-kuşam	Danışmanlık hizmetleri
İçki-tütün	Elektrik-su-gaz bedelleri
Gazete-mecmua-kitap	Ulaştırma giderleri
Benzin ve oto yedek parçası	Malzeme alımları
Av ve spor malzemeleri	Gıda ve içki alımları
Antika eşya ve sanat eserleri	Malzeme kiralari
Çeşitli tüketim malları	Genel ve idari masraflar
Altın ve mücevher	
Diğerleri	

Yukarıda yer alan temel turizm gelirleri, sektörü ekonomik fayda ve maliyetlerin tek bir potada eritilerek tartışıldığı bir konu olmaktan kurtaramamaktadır. Öyle ki "turizmin zaman ve mekan bakımından yoğun özelliği ekonomik ve sosyal açıdan büyük dengesizliklere yol açmakta; bizzat turizmi yaratanlar turizm olayının kurbanı olmaktadır" (Olalı, 1982, s.24). Dolayısıyla bu tartışmanın nedeni turizmin ekonomik etkilerinin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek iki kolda net bir şekilde ortaya konulmasından kaynaklanmaktadır.

Özellikle dış turizm ile birlikte ziyaret edilen ülkeye döviz girdisinin sağlanması, turizmin en bilinen ekonomik katkısıdır. Bu sayede ödemeler dengesi açığı kapanmaktadır. Ancak bu durum, ziyaret edilen ülkenin aynı zamanda ziyaretçi gönderen ülke olduğu düşünüldüğünde geçerliliğini kaybetmektedir. Bununla birlikte

turizm daha çok ziyaretçi kabul eden gelişmekte olan ülkeler için döviz girdisi bakımından önemli bir ekonomik kaynaktır.

Turizmin bir diğer olumlu etkisi ise istihdam olanakları yaratmasıdır. Ancak bu istihdam olanakları daha çok mevsimlik işler şeklinde gerçekleşmektedir. Turizmden en çok ekonomik fayda sağlayan turistik tesislerin sahiplerinin ise yöre dışından olması halinde yöre halkının kazancı beklenen düzeyde olamamaktadır.

Turizm masraflarını minimize etmek amacıyla doğan ve bu sebeple artan tercih oranına sahip olan paket turlarının gelişiminin sonucu olarak "...turistlerin yolculuk giderleri büyük bir yoğunlukla, kendi memleketlerindeki seyahat acentalarına ödenmektedir. Pek tabi gezmeye gelinen ülkede yemek-içmek ve otel için para harcanmaktadır. Ama bir ülke, yemek-içmek ve otel için harcanan paralarla nasıl kalkınır?" (Ataç-Rösch, 1986, s.19). Ataç-Rösch'e göre turizmin ekonomik etkileri aşağıdaki tablodaki gibi ifadelendirilmiştir:

Tablo 2.2. Turizmin Ekonomik Etkileri (Ataç-Rösch, 1986)

Ekonomik Etkiler	Kısa Dönem	Uzun Dönem	Dolaylı
İstihdam	+	+	-
Ödemeler dengesi	+	+	-
Gelir dağılımı	0	-	-
Enflasyon	-	-	-
Milli gelir	0	+	-
Üretim	+	+	-
Yatırımlar	+	+	+
Ekonomik gelişme	0	-	-
Vergi gelirleri	0	+	0
Ekonomik çeşitlilik	0	-	-

(+: olumlu, -:olumsuz, 0: etkisiz)

İstihdam, ödemeler dengesi, üretim ve yatırımların kısa ve uzun vadede kazanç sağladığı görülmektedir. Buna rağmen ülke genelinde değerlendirildiğinde turizmin ekonomik yarar sağladığı tek nokta olarak yatırımlar karşımıza çıkmaktadır.

2. 1. 2. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizm, etkilerinin sosyo-kültürel anlamda da yoğunlaştığı bir sektördür. "Turist ilişkili hizmetlerin, tüketim örüntülerinin açıklanmasına yönelik bir takım gelişmeler, sosyolojiden çok ekonomi alanında gerçekleştiği halde, sonuçta tüketim kalıcı biçimde toplumsaldır" (Urry, 1999, s.178). Bu durumda turizm sosyo-kültürel anlamdaki olumlu ve olumsuz etkileri iyi değerlendirilmesi gereken bir konu olmaktadır.

Geçtiğimiz yüzyıl içerisinde başta ulaşım olanakları olmak üzere, gelirin, boş zamanının artması ve küreselleşme sürecinin yaşanmasıyla birlikte dış turizm hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Böylelikle iç turizmde "ortak ülkesel, farklı yöresel" değerlerle karşılaşan insanlar, dış turizmle birlikte "farklı ülkesel" değerlerle de karşılaşmaya başlamışlardır. Turizmin sosyo-kültürel etkilerinin boyutu, turizmin biçimiyle, ziyaret edilen yörenin özellikleriyle ve turist özellikleriyle ilişki içerisinde. Bu özellikler etkilerinin kuvvetini ve ağırlık yönünü belirleyici faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizmin sosyo-kültürel etkilerinden bahsederken, bu etkilerin hem yöre halkı hem de turist/ziyaretçi üzerinde yaşandığını söylemek mümkündür. dolayısıyla bir sosyo-kültürel etkileşim vardır, ancak bu etkileşim en çok yöre halkını etkilemektedir ki bunun sebeplerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

1. Turist ziyaret ettiği bölgede kısa bir süre kalmakta, dolayısıyla yöreden etkilendiği noktaları kendi ülkesine/şehrine döndüğünde özümseyecek vakti bulmaktadır. Ancak yöre halkı bu özümsemeyi sağlayacak vakti bulamamaktadır. Çünkü uzun bir süre dahilinde bu etkilenmeyi yaşamaktadır.

2. Turist, ziyaret ettiği yerde, sadece o yerin kültürel yapısıyla ilişki haline girmektedir. Oysa yöre halkı farklı kültürleri aynı anda tanımak durumuyla karşı karşıyadır.

3. Turist gideceği yeri seçme özgürlüğüne sahiptir. Ancak yöre halkı aynı özgürlüğe sahip değildir. Bu da yöre halkını, daha önceden hangi kültür yapısına sahip insanlarla karşılaşacağını bilmediği bir sürece sokmaktadır.

Yöre halkının toplumsal ve kültürel değişim süreci birey ve toplum boyutunda gerçekleşmektedir. Bireysel açıdan düşünüldüğünde "Bir bireyin inanç, tutum ve davranış değişimleri diğer bireylerle olan ilişkilerine yansır" (Rızaoğlu, 1993, s.53). Toplumsal değişim içinde kamu oyunun ön yargıları ise ortak değerlerin paylaşımına göre biçimlenmektedir. Bunun yanı sıra bilgi ve teknoloji transferi de toplumsal değişim sürecinde önemli rol oynamaktadır. "Turistin beklentisi içinde yer alan standartlar, turist kabul eden ülkenin yaşam standartları olarak da yaşama transfer edilir" (Tatlıdil, 1994, s.32).

Bu kapsamda turist kabul eden ülkelerde yerli toplumsallaşması yaşanır. Yerli toplumsallaşması, "yerlilerin turistlerle ve turistik örgütlerle karşılaşmalarında uyum sağlayabilmek için gerekli olan inanç, değer, tutum ve davranışları öğrenmeyi sürdürme süreci..." dir (Rızaoğlu, 1993, s.83).

Sosyo-kültürel açıdan değerlendirildiğinde, yörenin turizm ve turistlerle ilk kez karşılaştığı durumlarda, yöre halkı hızlı bir tanışma sürecine girebilmektedir. Daha önceden ağırlıklı olarak tarım ve balıkçılıkla uğraşan halk, kendini yepyeni bir ekonomik sektör içinde bulmaktadır. Kendisinden önceki kuşak ya da kuşaklar tarımla uğraşırken yeni kuşak artık tarımla ilgili uğraşları gerçekleştirecek yeteneğe ve bilgi birikimine sahip değildir. Daha önce de sözü edildiği gibi turizmin mevsimlik iş olanakları sunması ve ayrıca büyük ölçekte turizm yatırımlarının yöre halkı tarafından yapılamaması nedeniyle turizm sezonu dışında işsiz dolaşan ve bu anlamda kimlik sorunu yaşayan bir nesil ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Turizm, yerli halk için belki de en önemli gelir kaynağı haline gelmektedir. Kısa zamanda yüksek kazanç sağlamak amacıyla yerli halk, turiste en iyi hizmeti vermek için, turistik yaşam biçiminin gerektirdiği özellikleri anlamaya çalışmaktadırlar. Bu durumun getirdiği anlayışla, zaman içerisinde günlük yaşamlarında sürdürdükleri olağan davranışlardan farklı davranış eğilimleri geliştirmeye başlamaktadırlar. Bu da turizmin sosyo- kültürel etkilerinin başka bir boyutunu gözler önüne sermektedir ki bunlar aşağıdaki gibi karşımıza çıkmaktadır:

1.Yöre halkı farklı kültürlerle tanıştığı için, onların farklı görüşlerini anlayışla karşılamak durumunda kalmışlardır. İlk başlarda farklı görüşler yadırgansa bile onları anlamak için çaba sarfetmeleri durumu söz konusu olmuştur. Dolayısıyla yöre halkında anlayış ve hoşgörü gelişmiştir.

2.Turistlerin yöre halkı tarafından ağırlanması, yöre halklarında konukseverliği artırıcı bir rol oynamıştır.

3.Farklı kültürler ve farklı dillerle anlaşabilmek için yöre halkı anlaşabilme becerilerini geliştirmeye başlamıştır. İşaret dilleri ile anlaşma yoluna gittikleri gibi, yabancı dillerini de geliştirmeye yönelik çaba göstermektedirler. Bu noktada toplumun sahip olduğu kurum ve kuruluşlar ön plana çıkmaktadır.

4.Turizmi gerçekleştirme süresi içerisinde turist yörede çeşitli aktivitelerini gerçekleştirmektedir. Bu süre dahilinde turist çalışma ve doğrudan para harcamaya yönelik bir tutum sergiler. Bu tutum da yöre halkında "az çalışıp, kolay yaşamak" fikrini uyandırmaktadır. Aynı şekilde "biriktirmeden harcamak" fikri de oluşabilmektedir.

5.Özellikle dış turizmin yaşandığı bölgelerde/ yörelerde yabancı turistlere ait özellikleri yöre halkı benimsemeye başlar. Bu anlamda yerel örf ve adetlerin dejenerasyonu ve bağımlılıktan bağımsızlığa doğru bir değişim yaşanmaktadır.

6. Çalışma yaşamında cinsiyete dayalı farklılaşmaların giderilmesinde olduğu gibi, aynı zamanda, okula gitme durumunda da cinsiyete dayalı farklılaşmalar da giderilmektedir.

2. 1. 3. Turizmin Fiziksel, Doğal Etkileri

Turizmin gerçekleşme biçimine bağlı olarak genelde olumsuz yönde değişen doğal ve tarihi özellikler, yani turizmin fiziksel ve doğal çevre üzerindeki etkileri belki de geri dönüşü olmadığı ya da çok zor olduğu için önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizmin bu etkilerini doğal kaynak kirliliği ve tarihi değerler tahribatı olmak üzere iki başlıkta toplamak mümkündür.

Doğal kaynaklar, kültürel ve tarihi miras, turizm destinasyonlarının önemli çekim öğeleridir, dolayısıyla destinasyon için turizmin gerçekleşmesi adına "olmazsa olmaz" unsurlardır. Bu durum, ilk etapta çevresel değerlerin turizm adına özellikle bire bir turizm hareketi içinde olanlar tarafından korunulacağı/korunması gerektiği düşüncesini uyandırır da gerçekte kısa vadeli kazançlar sebebiyle bunun tam tersi bir süreç yaşanmaktadır.

Tunus'ta Nabeul, Mallorca'da Arenal, Türkiye'de Bodrum'un Gümbet'i, Güney Fransa'nın La Grande Motte'si ve Portekiz'in Algarve'sinde Quaarteria turizm gelişimiyle birlikte kirlenen sahiller olarak 'Holiday Which' dergisinde anlatılmıştır (Jamin, 1994). Bu örnekler ve daha bir çoğu, çevresel değerlerin, turizm adına sürdürülebilirlikten uzak bir anlayışla kullanılması sonucu olmuşlardır.

Turizmin fiziksel-doğal etkileri üzerinde turizm işletmecileri ve yatırımcılar, üst düzey karar yetkilileri ve turistler rol oynamaktadır. Yatırımcı ve işletmecilerin kısa vadeli kazanç amacını gütmeleri, turistlerin bireysel tutum ve davranışlarından doğan çevresel etkiler, özellikle uzun vadede turizmin gerilemesine neden olacaktır.

Turizm araştırmaları seyahat analizleri göstermektedir ki, seyahat edenler tatilde giderek daha çok  evre problemleriyle ilgilenmektedirler... Turistlerin en çok Őikayetçi oldukları  evsel değişimler ise, kuru ağaçlar, kirli sahillere, inşaatla dolmuş peyzaj, gürültü, inşaat alanları, hava kirliliği ve suyun algilerle dolmasıdır (Jamin, 1994, s.54).

“Turizm faaliyetlerinin etkisiyle meydana gelen olumsuz gelişmelerin boyutu, büyük ölçüde turizmin gelişmişlik düzeyine ve rekreasyon ile turizm faaliyet biçimine göre farklılık göstermektedir” (Korça, 1989, s.20). Talebin ağırlıklı olarak kıyılarda yoğunlaşması nedeniyle, kıyılar turizmin olumsuz çevresel etkilerine en çok maruz kalan yerler olmaktadır. Özellikle yat turizminin geliştiği yerlerde, yatlarda kalanların çöplerini ve diğer atıklarını denize boşaltmaları, deniz kirliliği açısından bir sorun teşkil etmektedir. Kıyılarda yaşanan bir diğer sorun ise kıyı kullanıcısı olan insanların,  evre konusundaki duyarsızlığından kaynaklanmaktadır. Sahil bandında çöplerin yere atılması ve bunların rüzgar gibi yollarla denizlere ulaşması, sigara izmaritlerinin, meyve çöplerinin... kuma gömülmesi gibi tutumlar doğal çevreye zarar vermektedir. Aynı zamanda turizmi teşvik başlığı altında orman alanlarının, zeytinlik alanlarının yapılaşmaya açılması, bu doğal değerleri yok etmeye yönelik bir sürecin varlığını gözler önüne sermektedir.

Çevresel değişimler yalnız doğal yapı özelliklerini kapsamamaktadır. Aynı zamanda tarihsel değerler de çoğu zaman zarar görebilmektedir. Bu anlamda yöresel mimarinin yeni yapılan yapılarda korunmaması ya da sözde korunuyormuş gibi gözükmesi de bir başka sorunun altını çizmektedir.

Bir diğer önemli çevresel etkilenme alanı ise fiziksel etkilenme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda ilk olarak turistik tesis yapılaşması önem kazanmaktadır. Herhangi bir sektörün, herhangi bir bölgede/yörede yer seçmesi ile o bölgede meydana gelebilecek değişimler, hem sektörün niteliğine, hem yerleşmenin özelliklerine hem de gelişim koşullarını oluşturan politikalara bağlıdır. Bu bağlamda, turizm sektörü, kıyı yerleşmeleri ve turizmin gelişimi politikaları önem kazanmaktadır.

Genel olarak turizmin gelişimi, beraberinde getirdiği yapılaşma ve kullanım yoğunluğunun etkisiyle ve politika ve yasaların bu durumu destekleyici tavrı ile çevre adına olumsuzluklar doğmuştur. Halbuki temel amaç, hem turizmin nedeni olan doğayı koruma, hatta turizmin aracılığı ile iyileşmesini ve güzelleşmesini sağlamak olmalıdır (Müderrişoğlu, 2000).

“Bugün, turizm sektörü ile yakından ilgili büyük bir çoğunluk artık bir tutum değişikliğine gitme zamanı geldiğini kabul etmektedir” (Kalem & Çelem, 2000, s.319). Bu da ekoturizm, yeşil turizm, yumuşak turizm, sürdürülebilir turizm kavramlarının doğuşu ve uygulamaya geçiş aşamalarını etkin kılmaktadır. Yeterli düzeyde olmamakla birlikte, çevresel bilincin artması, çevresel peyzajın güzelleştirilmesi, yöresel mimarinin korunmaya çalışılması, çevre temizliği kampanyaları gibi adımlar atılmasını sağlamaktadır.

2.2. Dünyada ve Türkiye'de Kıyı Turizm Yönetimi ve Planlaması

Turizmin gelişimiyle birlikte talep ve arzın koruma-kullanma dengesinde değerlendirilmesi ve bunun sonuçlarının uygulanabilirliğinin sağlanması bakımından turizm yönetimi ve planlaması önem kazanmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de turizm yönetimi ve planlamasının tüm turistik alanları kapsadığı ancak turistik talebin yoğunlaştığı kıyılar adına özel yönetim ve planlamanın ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Kıyılar, doğal değerlerden üçü olan hava, su ve toprak ilişkisinin birarada bulunduğu, yarattığı uygun iklimsel koşulları sayesinde çeşitli bitki örtülerinin gelişimine olanak veren ve aynı zamanda deniz ekosistemi açısından oldukça önemli bir yere sahip doğal bir elemandır. Kıyılar sundukları olanaklar ve sahip olduğu özellikler dahilinde, buralarda birden fazla aktivitenin gerçekleşmesi ve kullanışların yer seçmesini nedenlemektedir. Bunlar:

- Kıyıların deniz ve kara ulaşımındaki geçiş alanı özelliğinden dolayı liman kullanımının gelişmesi,
- limanın sağladığı imkanlardan faydalanmak amacıyla sanayinin yer seçmesi,
- deniz ürünlerinin varlığı nedeniyle balıkçılığın gelişmesi,
- yukarıda sayılan özellikler çerçevesinde kentsel kullanımların alanda yoğunlaşması,
- kıyıların sunduğu görsel zenginlik ve kumsalın varlığı ile gelişen bir rekreasyon alanı olmasıdır.

Bu kullanım ve aktiviteler kıyılar üzerinde farklı beklentilerine cevap ararken turizm sektörü de taleplerini kıyılar üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Kıyılarda turizm gelişimini sağlayan olanaklar şu şekilde tanımlanmıştır:

- Liman (sanayi, ticari, ve turistik olmak üzere) olarak kullanılabilmesi ve böylelikle deniz ulaşımının kolaylaşp, yat turizminin gelişimine olanak sağlaması,
- olumlu görsel etkiler yaratması,
- su sporlarının yapılabilmesidir.

Kıyıların sunduğu bu olanaklar, bir çok farklı sosyal grubun kıyılar üzerindeki beklentilerini artırmıştır. Kıyıların aslında kamu malı olması, günümüzdeki kullanım biçiminin, kıyıları "toplumun bir kısmının ekonomik çıkarlarına hizmet eden" bir alan haline sokmasına engel olamamaktadır. Kıyılardan farklı talepleri olan toplum grupları şu şekilde tanımlanmıştır:

1. *Sanayi yatırımcıları:* Deniz yolu ile ürün nakli yapmaları ve atıklarını kıyılardan denize boşaltmaları, kıyıları sanayi yatırımcıları için cazip hale getirmektedir. Bu durum, turizm yatırımcılarının çıkarları ile çelişmektedir.

2. *Turizm yatırımcıları:* Bunlar, yerli ya da yabancı kaynaklı olabilen büyük sermaye yatırımcılardır. Kar maksimizasyonunu amaçladıkları için, yüksek gelir grubuna hizmet edecek nitelikte yatırımlar yapmaktadırlar.
3. *Küçük girişimciler:* Özellikle iç turizme yönelmişlerdir. Yaptıkları yatırımlar da alt-orta gelir grubuna hizmet vermektedir.
4. *Yap-satçılar ve emlakçılar:* Yap-satçılar, ev yaparak para kazanacakları için, kıyılardaki yapılaşma sürecinin gelişmesini ve hızlanmasını desteklemektedirler. Emlakçılar ise el değiştirme sayısının artmasını istemektedirler.
5. *Yöre sakinleri:* Yöre sakinleri, kıyılardaki arsaları elden çıkarma eğilimine girmişlerdir. Ancak bu arsaları satmak için en fazla kar getirebilecek zamanı kollamaktadırlar. Kış sezonları da geçimlerini sağlayabilecek iş olanakları istemektedirler. Turizm ile birlikte yerleşimin pahalı hale gelmesi, yöre halkı için bir sorun teşkil etmektedir.
6. *Dinlenme ihtiyacında olanlar:* Bu grubun kıyıdan beklentileri, gelir düzeylerine göre değişmektedir. Düşük gelir grubundakiler, ucuz kıyı kahveleri beklerken, yüksek gelir grubu ise lüks lokantalar istemektedirler.
7. *Kamu bürokrasisi:* Üç farklı rolleri tanımlanabilmektedir. Bunlar, "doğrudan kıyı kaynağı kullanıcı rolü, kıyı planlamasından sorumlu planıcı rolü ve altyapıları yapmaktan sorumlu olmalarının getirdiği roldür" (Tekeli, 1976, s.45).

Kıyıların yukarıda belirtilen özellikleri dahilinde, yine yukarıda belirtilen farklı sosyal grupların da taleplerinin yoğunlaştığı bir bölge olması, entegre bir yönetim ve planlama anlayışını gerektirmektedir.

2.2.1. Dünyada ve Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi

Daha önce de belirtildiği gibi, dünyada çevre koruma anlayışının hakim olduğu dönemin başladığı zamanda, kıyı ayrı bir koruma alanı olarak ele alınmamıştır. Kıyılarının önemi, hızla artan kıyı ve deniz kirliliğinin gözlenmesi ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Bu süreç iki, aşamada gelişmiştir. İlk aşamada kıyı alanları yönetimi üzerinde durulmuştur; ancak daha sonra bu yönetimin eksikliklerinin farkına varılmış ve bu sefer “Bütüncül Kıyı Alanları Yönetimi (BKAY)” kavramı dünya gündemine yerleşmiştir.

Dünyada kıyı alanlarına ilişkin ilk çalışmalar ABD’de ortaya çıkmış ve 1970-80’li yıllarda çeşitli adlar altında bir çok ülkede uygulanmıştır (Güneş ve diğerleri, 1997). Ancak bu uygulamalar yetersiz kalmıştır. Bunun sebebi sorunların tek tek ele alınıp, bir bütüncül çerçevede çözülmemesinden kaynaklanmaktaydı. Örneğin, 1975 Akdeniz Eylem Planı daha çok mühendislik alanında kalmıştır (Güneş ve diğerleri, 1997). OECD’nin 1992 tarihli toplantılarında kıyılara ilişkin bütüncül yönetimin gelişimi konusu üzerinde durulmuştur (Güleç, 1997).

1993 yılında Hollanda’da Dünya Kıyıları Konferansı yapılmıştır, Karadeniz ve Akdeniz burada ele alınmıştır. İlgili kıyı ülkelerini içeren ilk bölgesel deniz programı oluşturulmuştur: Karadeniz Çevre Programı. Gündem 21 Raporu deniz ve kıyı alanlarına önem vermektedir ve bu raporda yer alan BKAY anlayışı, ulusal ve bölgesel ölçekte çalışmalar başlatılmasını sağlamıştır. Gündem 21’in 17. Bölümünde BKAY kavramı deniz ve kıyı alanlarının sürdürülebilir gelişimini sağlamaya yönelik bir araç olarak tanımlanmaktadır (Güneş ve diğerleri, 1997).

BKAY’a bağlı olarak ülkeler kıyı alanlarına ilişkin tüm sektörleri kapsayan entegre bir politika ve karar alma süreci oluşturmayı, koruyucu önlemler almayı ve katılımı taahhüt etmektedirler (Güneş ve diğerleri, 1997).

Özellikle son yirmibeş yıldır uluslararası kamuoyunun gündemini oluşturan ve 1993 yılına Kıyı Alanları Yönetimi (KAY) Türk Milli Komitesi'nin kurulması ile ülke gündemimize giren "Bütüncül Kıyı Alanları Yönetimi", kıyı kaynaklarının korunması, kıyı alanlarında yer seçen ve seçecek ekonomik aktivitelerin kıyı kaynakları üzerine olabilecek olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi veya önlenmesi ve bu şekilde sosyo-kültürel ve ekolojik değerlerin korunarak ekonomik kalkınmanın sağlanmasını içeren, strateji oluşturma, planlama, uygulama ve izleme sürecinin tamamıdır (Ünal, 2000).

BKAY'ın temel hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Arazi ve su kullanm planları ile politika ve programların hazırlanması,
- arıtma ve altyapı tesislerinin hazırlanması, tahrip olmuş doğal alanların iyileştirilmesi,
- ilişkili sektörlerin programlarının bütünleştirilmesi,
- insan kaynaklarının , eğitim, bilgilendirme programlarının geliştirilmesi,
- çevre kalite ölçütlerinin geliştirilerek uygulanmasıdır (Gündem 21, 1997).

Türkiye'de bu programın dahilinde olan bir ülke olmakla birlikte, BKAY kararlarını uygulama sürecine geçirmekte zorlanmaktadır. Kıyı yönetimi Türkiye için önemlidir. Çünkü Türkiye üç tarafı denizle çevrili bir ülkedir ve kıyılarının toplam uzunluğu 8333 km. dir (Güleç, 1997), ayrıca "ülkemizin kıyı alanlarında bulunan illerin nüfusları, tüm ülke nüfusunun yarısından fazladır" (Aday & Gündoğdu, 1997, s.41).

Türkiye'de yönetimin istenen anlamda sağlamamasının önemli nedenlerinden biri, bir çok kamu kuruluşunun aynı yer üzerinde yetkiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu olumsuzluğu kaldırmak için bazı doğal ve kültürel alanlar, milli park, sit alanı ve ÖÇKB olarak koruma altına alınmaktadır.

ÖÇK bir kıyı yönetiminin sahip olması gereken tüm önemli bileşenlere sahiptir. Bunlar; kıyı kentleşmesinin denetimi, iç bölgelerdeki kent merkezlerinin ayrıntılı

planlaması, tarihi değeri olan alanların, orman ve tarım bölgelerinin korunması, kıyılardaki aşırı yoğunlaşmanın denetlenmesi, kıyı sularındaki kirlenmenin önlenmesi, içme suyu havzalarının korunmasıdır (Aday & Gündoğdu, 1997). Aynı zamanda ÖÇK, imar planları yapmak, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etmek ve resen onaylamak yetkisine sahiptir (Aday & Kavas, 1997).

ÖÇK Bölgelerinin dışında kıyılarımızda yerel yönetimler ve il özel yönetimleri etkin role sahiptir. Bu kuruluşlar, kıyı yönetimi adına oluşturulan eylem planını uygulamaya sokma sorumluluğuna sahiptirler. Ülkemizde bahsedilen eylem planlarından ilki 7. Beş yıllık kalkınma planında ele alınan “Ulusal Çevre Stratejileri ve Eylem Planıdır”, bu planda “denizlerin, kıyı alanlarının ve diğer duyarlı alanların yönetimine ilişkin toplam 43 eylem yer almaktadır (Güneş ve diğerleri, 1997).

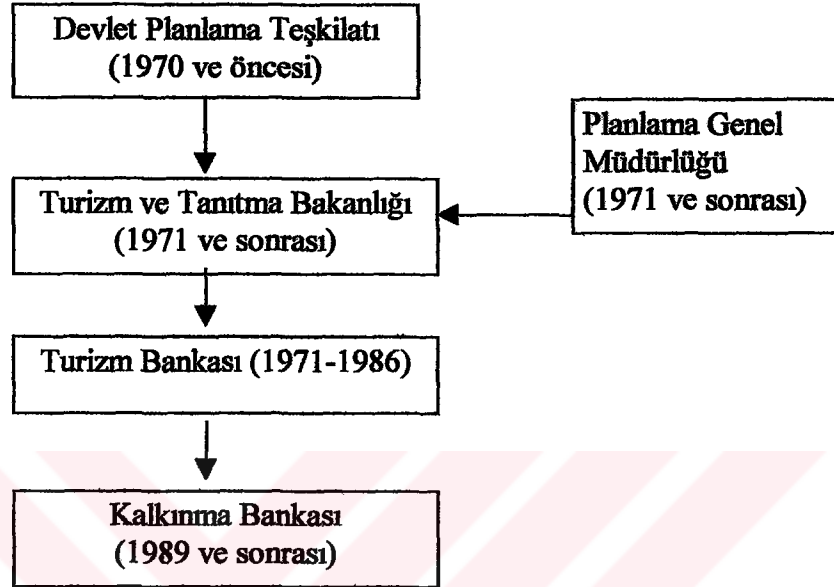
Kıyılara ilişkin bir diğer plan ise Rio çerçevesinde ve UÇEP doğrultusunda yürütülen Türkiye Ulusal Gündem 21 Hazırlama ve Uygulama Projesi’nin, kıyı bölgeleri ve denizlerin sürekli ve dengeli yönetimi ve geliştirilmesi başlıklı entegre plan yaklaşımıdır (Güneş ve diğerleri, 1997).

2.2.2. Türkiye’de Turizm Planlaması ve Kıyılar

Sosyo-ekonomik gelişme eğilimleri ve kaynakların sektörel dağılımlarını içeren kalkınma planları, mekansal dağılım konusunda bilgi içermemektedir (Korça, 1989). Dolayısıyla ülkemizdeki turizm planlamasına ilişkin ilk adımlar, kalkınma planlarında atılmamıştır. Ülkemizdeki turizm planlamasının temelini, 1969 tarihli Bakanlar Kurulu kararı oluşturmaktadır. Burada Ege ve Akdeniz kıyıları öncelikli turizm gelişme alanı ilan edilmiştir (Altan & Atik, 2000).

Şu an turizm planlaması yapma yetkisi Turizm Bakanlığı’na aittir. Bu yetki 1971 yılında o zamanki adıyla Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’na verilmiştir (Bkz. Şekil 2.1).

Ülkemizde turizm planlaması aslında, turizm potansiyeli olmayan yerlerle eş süreci yaşamaktadır. Bu süreç, sırayla 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı yapılması şeklindedir.

Şekil 2.1. Ülkemizde Turizm Planlaması Süreci (Altan&Atik, 2000)

“Turizm Bakanlığı’nın çevreye duyarlılığı, toplumsal fayda ve verimlilik gibi bazı sektörel hedeflere yönelik olarak altyapı, turizm çeşitlendirme ve turizm sektöründe gerekli olan istatistiksel verileri oluşturmak amacıyla araştırma ve değerlendirme çalışmaları gerçekleştirmiştir” (Altan & Atik, 2000, s.333). Bu kapsamda Turizm Bakanlığı’nın yöresel turizmi destekleyici projeleri vardır. *Bu projeler:*

1. *kaş sporları, kayak merkezi projesi,*
2. *sağlık ve termal turizmi projesi,*
3. *yat turizmi projesi,*
4. *inanç turizmi projesi,*
5. *yayla turizmi projesi,*
6. *doğal ve tarihi varlıkların turizm amaçlı kullanılma projesi,*
7. *ipek yolu projesi*
8. *bisiklet tur güzergahlarının belirlenmesi-çalıştırılması projesi,*

9.mavi bayrak projesi,

10.sivrisinekle entegre mücadele projesi,

11.kıyılarımızın deniz kaynaklı kirliliğe karşı havadan izlenmesi projesidir

(Turizm, 1994).

2. 2. 3. Türkiye'deki Kıyı Turizmi Gelişim Süreci ve Kıyı Planlaması

Dünyada turizmin gelişimi doğrultusunda turist tercihlerinin deniz-güneş-kum üçlüsünden faydalanmak üzere destinasyon olarak kıyı bölgelerinde yoğunlaşmasıyla birlikte Türkiye'deki kıyılarda turizm gelişim süreci başlamıştır. Ülkemizde son 50 yıldır hızla artan sanayileşme ve beraberinde kentleşme süreci, kentlerimizi yaşanabilir olmaktan çıkarmaya başlamıştır. Bu doğrultuda kent karmaşasından kaçıp, kıyılara yönelmeler - tatilleri kıyılarda değerlendirme - başlamıştır. Aynı zamanda kıyılarda ikincil konut edinimi de bu süreçle paralel olarak artmaya başlamıştır.

Oysa 1950'lerde başlayıp, giderek gelişen kapitalist eylemlerin oluşturduğu çarpık bir sosyo - ekonomi, sağlıklı bir kentleşme ve bünyesindeki çarpıklığı olduğu gibi dışa yansıtan bir kabuklaşmayı da beraberinde getirdi. Evvela büyük kentlerde başlayan bu kabuklaşma, kıyıların rantiyeye hale gelmesiyle doğal olarak kıyılara da sıçradı (İdil, 1976).

İdil'in (1976) bu cümlelerinde tanımlamaya çalıştığı ortamda, turizmin ekonomik bir sektör olması nedeniyle, kalkınma politikaları bu eğilimden faydalanmak istemiştir ve bu doğrultuda planlamanın karar verici pozisyonundan çok yönlendirilen pozisyonuna girmiş olması, 1950'lerden beri planlamanın bu çerçevede araç olarak kullanılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla turizm ve gelişimi yönünde alınan planlama kararları, bir takım baskın yönlendirici güçlerin isteklerine göre tanımlanmaktadır.

Kıyı planlaması, turizm planlamasının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Çok çeşitli kullanışların kıyı üzerinde çatışma halinde olması, kıyıların yalnız ulusal değil, uluslararası kullanıma açık olması durumu, plancının kıyıları planlarken toplum

yararını nasıl sağlayacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu durumda planlama kararları nasıl alınmaktadır?

Turizmin geliştirilmesi, Türkiye'nin kalkınma sorununun çözümünde çok önemli bir hedef olarak konuluyor. Hatta endüstrileşmenin prestijinden de yararlanmak için turizm endüstrisi deniliyor. Türkiye'nin hızlı kalkınması bir ulusal hedef olunca, bu hedefe ulaşmakta turizm çok önemli bir araç olarak konulunca, Türkiye turizmi de daha çok kıyı kaynaklarının kullanışı ile özdeşleştirilince, artık planlamanın ' toplum yararı ' gibi bir hedefe ihtiyacı kalmıyor. Böylece planlama, turizm geliştirme hedefi ile bir anlamda toplum dışı bir hedefe kavuşuyor. Kıyı planlamasında özellikle dış turizmi teşvik etmek, tek boyutlu bir hedef haline geliyor. Planlama da bu hedefi gerçekleştirmeye yöneliyor (Tekeli, 1976, s.47).

Turizm sektörü, kuşkusuz olarak turist sayısına endeksli bir gelişim göstermektedir. Bu anlamda turistin, ziyaret edeceği bölgelerden beklentilerini karşılamak elbette ki turizm gelişimi için önem kazanmaktadır. Turist profilini belirlemek, dolayısıyla turistin ziyaret ettiği bölgeden ne beklediğini ortaya koymak ve bu doğrultuda gelişim politikalarını yönlendirmek gerekmektedir. Ancak, günümüzde süreç bu şekilde işlememektedir. Bugün turizm gelişme politikaları lüks otel, tatil köyü yapmaya ve yatak kapasitesini artırmaya yönelik politikalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu politikalar doğrultusunda gelişen turizm yatırımları, ülkemizde en çok Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde yer seçmektedir. Bunun nedeni hiç kuşkusuz bu bölgelerin öncelikle kıyı bölgeleri olmalarından kaynaklanmaktadır (Yatak kapasitemizin %'90'ı Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde bulunmaktadır) (Turizm, 1994).

Yatak sayısını artırma politikaları doğrultusunda, hızlı bir yapılaşma süreci kıyılarımızda yaşanmıştır. Bu konaklama tesisleri, yoğunluğuyla, çoğu zaman doğaya uyum sağlamayan mimarisiyle ve doğal çevreyi tahrip edici yer seçimiyle kıyılarımızın beton yığınları görüntüsüne bürünmesine neden olmuştur. Oysa ki, istatistiklerin ortaya koyduğu sonuçlar, turizmin gelişimi için yatak sayısını artırmanın bir çözüm olmadığını göstermektedir.

Mevcut yatak kapasitesine baktığımızda; dünya standartlarındaki % 60 doluluk ile çalışılırsa, Türkiye'nin normalde 15 milyon turisti misafir etmesi ve 9 milyar dolar civarında dış turizm geliri elde etmesi gerekmektedir. Ancak, istatistikler değerlendirildiğinde 1993 rakamları ile ulaşılan 6.5 milyon turist, 4 milyar dolar turizm geliri Türkiye'nin % 30 kapasite ile çalıştığını göstermektedir (Timur, 1994).

Diğer bir mekansal etki olarak ikincil konut yapılaşması karşımıza çıkmaktadır. Kıyılarımızın, turizm gelişme odakları haline gelmesi, zaman içerisinde başlıca geçim kaynağı olan sektörün turizm olması durumunu gerçekleştirmiştir. Tarım alanları ve zeytin alanları el değiştirmeye başlamış ve özel mülkiyetteki bu alanlar yapılaşmaya açılmıştır. İmar planının kıyıları değil, tepeleri ortak mülkiyetmiş gibi algılayan tutumu, son 30 yıl içerisinde denetimli gelişen bir ikincil konut yapılaşmasını sağlamıştır.

Diğer yandan yat turizminin özellikle Güneybatı Ege ve Akdeniz kıyılarında önemi artmaktadır. "Yat turizmi dünya turizm girdileri bakımından çok önemli bir paya sahiptir" (Ürger, 1993, s.146). Hızlı yapılaşmaya alternatif olarak görülen yat turizmi, özellikle üst gelir grubundaki turistleri getirdiği için teşvik edilmektedir. Yat ile gelen ziyaretçi, ziyaret ettiği yöreye, alış veriş, yeme-içme, ya da eğlenme gibi aktiviteler ile ekonomik girdi sağlamakla birlikte, yatta konakladıkları için bu anlamda bir kazanç sağlamamaktadır.

Türkiye'de yat turizmi, Turizm Bakanlığı projeleriyle desteklenmektedir. *Bu doğrultuda Yat Turizm Master planı hazırlanmıştır. Planda yer alan ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:*

1. Yatırımcı, işletmeci ve pazarlamacının bir birlik altında toplanması,
2. yatların giriş-çıkışlarını kolaylaştıracak şekilde mevzuatın güncelleştirilmesi,
3. yeni yat limanlarının yapılması,
4. koylarda gününbirlik tesis standartlarının artırılması,

5. *kirlilik konusunda gerekli tedbirlerin alınması,*
6. *mevcut yat çekek yerlerinin standartlarının artırılması,*
7. *tanıtma ve pazarlamanın yapılması,*
8. *yat imalat ve işletmecilerin teşviklerden faydalanması,*
9. *ticari tekneler ile diğerlerine verilen hizmetlerin aynı olması,*
10. *yat istatistiklerinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasıdır (Turizm, 1994).*

1998 verilerine göre Türkiye'deki yat kapasitesi Tablo 2.3.'deki değerlere sahiptir.

Tablo 2.3. Türkiye'deki Yat Kapasitesi (Belgeli Turizm İşletmeleri, 1998)

Turizm Belgeli Yat İşletme-Yat ve Yatak Kapasitesi	Sayı
Turizm yatırım belgeli yat işletmesi	71
Turizm yatırım belgeli yat kapasitesi	321
Turizm yatırım belgeli yatak kapasitesi	3605
Turizm işletme belgeli yat işletmesi	106
Turizm işletme belgeli yat kapasitesi	999
Turizm işletme belgeli yatak kapasitesi	8550
Turizm işletme belgeli yat limanı	15
Turizm işletme belgeli denizde park	2878
Turizm işletme belgeli karada park	462
Turizm yatırım belgeli yat limanı	7
Turizm yatırım belgeli denizde park	1006
Turizm yatırım belgeli karada park	486

Diğer yandan, Türkiye'deki yat limanlarının *teknelerin güvenlikle depolandığı ve bakım gördüğü tesisten* daha kapsamlı ve değişik anlamının (Özhan & Uras, 1997) olması yani turizm adına önemi, korumanın ikinci derecede düşünülmesine yol açmıştır. Bu da yatların koy içinde kontrolsüz ve denetimsiz hareketler sergilemesine izin vermiştir. Bu bağlamda yatların da çevre kirliliği yarattığı gerçeği ortaya çıkmaktadır.

İç göçler doğrultusuyla gelişen kaçak yapılaşma, spekülâtif karlar ve rantın kıyılarda artan önemi, tarihsel korumanın kapsamına doğal peyzajın değil, sadece yapıların alınması, kıyılarımızda yaşanan kötü yapılaşmanın nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde gelişen ve özellikle 1980'lerden sonra yoğunluğunu hissettiren bu süreç, kıyılarımızda taşıma kapasitesini zorlamaya başlamıştır. Bu durumda, kıyı mevzuatı önemli bir denetim aracı olmaktadır.

Ülkemizde kıyı mevzuatının temel taşı 1926 tarihli, 643 sayılı Medeni Kanunun 641.maddesi oluşturmaktadır. Maddede, *sahipsiz şeyler ve menfaati umuma ait mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır* denilmektedir (Eke & Karaaslan, 1997). 1926 yılında yapılan bu genelleme, 1982 Anayasasının 43.maddesinde yer alan "kıyılar devletin gözetimindedir ve kamu malıdır" hükmü ile daha kesin bir tanım kazanmıştır.

Şu an yürürlükte olan kıyı kanunu, 1990 tarihli ve 3621 sayılıdır. "Bu kanun, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir" (Şakar, 1996, s.62). Buna bağlı olarak *Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik* çıkmıştır. Burada kıyı, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan olarak belirlenmiştir (Durukan, 1997). 1992 yılında 3830 sayılı değişiklik yapılmış, bu değişiklikle tanımlamalar getirilmiştir.

Kıyı kanununda, kıyı bölgelerinin açık tanımlamaları yapılmış; kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, sahil şeridi gibi sınırlar oluşturulmuştur. Ayrıca kamu yararı öncelikli olarak ele alınarak kamu kullanımını engelleyecek yapılaşmalara izin verilmemiştir. Ayrıca, kıyıyı kirliletecek atıkların dökülmesi de kanunla birlikte yasaklanmıştır. Bunlarla birlikte kıyı kanunu, sağlıklı bir arazi kullanımını ve yaşam kalitesini sağlayamamıştır (Eke & Karaaslan, 1997). Bu durumun nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Kıyı mevzuatının konunun deniz boyutunu yeterince önemsememesi, kara boyutunu ise kısıtlı önemsemesi (Eke & Karaaslan, 1997),
- yapılaşma için eşik oluşturan sınır tanımlamalarının, her kıyı için ortak olması yani bölgeler arası farklılık gösterebilen bir nitelikte olmaması,
- aynı kıyı alanı üzerinde, birden fazla kanunun (Turizmi Teşvik Kanunu, Orman Kanunu...gibi) hüküm sürmesi,
- tek elden bir yönetimin olmaması, bunun da çıkar öncelikli kullanımlara yol açması (Durukan,1997),
- "aynı kıyı boyundaki farklı belediyelerin farklı yaklaşımlarla planlama ve uygulama yapmaları" (Eke & Karaaslan, 1997, s.75)' dir.

Buradan da anlaşılacağı üzere kıyılarımızın bugünkü olumsuz nitelikleri sergilemesinin nedenlerinden biri de turizm ve dolayısıyla kıyı planlama sürecinin, istenilen duyarlılıkta ve etkin rol oynayamamış olmasıdır. Kıyılar, ekonomik temelli diğer kaynak kullanımı anlayışlarında da olduğu gibi, bir araç olarak kullanılmış ve bu araçsalılık, topluma değil yalnızca belli bir kesime -yukarıda bahsedilen - mal edilmiştir.

Ayrıca kıyı yerleşmeleri imar planları incelendiğinde bu alanlar içinde Özel Çevre Koruma Bölgesi dahilinde olanlarda bile, yerleşmelere yüksek yoğunlukta nüfuslar önerilmiş ve çok geniş alanlar yapılaşmaya açılmıştır. Dolayısıyla şunu söylemek mümkündür ki, kıyı planlamaları kıyıların taşıma kapasitelerini dikkate almamakta, kıyılarda inşaat sektörünü canlandırıcı, yatak sayısını artırıcı plan önerileri sunmaktadır.

2. 3. Sonuç

Turizm, ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri ile çok yönlü ilişkiler bütünü çatısını oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Turizmin bu etkileri ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda hem olumlu hem de olumsuz özellikler sergilemektedir. Bunun yanı sıra turizmin çevresel etkileri büyük çoğunlukla olumsuz nitelik

göstermektedir. Bu durum dünyada yeni turizm yönetimi ve planlaması arayışlarının doğmasını sağlamıştır.

Dünyada başlayan bu arayışlar, zaman içerisinde farklı konferanslar kapsamında değerlendirilmeye çalışılmış, ve bu doğrultuda mevcut sorunlara çözüm getirici ya da olası sorunları oluşmadan önleyici kavramlar (BKAY gibi) geliştirilmiştir. Bu kavramlar ve kapsamlarında alınan kararlar, ilgili toplantılardaki üye ülkeler için kendi ülkelerinde uygulamaları gereken bağlayıcı kararları oluşturmaktadır. Ancak ülkelerin birbirlerine göre değişen sosyo-ekonomik koşulları, her ülkenin aynı ölçüde bu kararları uygulamasını güçleştirmektedir.

Aynı kıyı alanı üzerinde çok farklı çıkar gruplarının taleplerinin yoğunlaşması, farklı kurumların yetki sahibi olması ve farklı mevzuatların konusu kapsamında olması durumu, kıyı alanlarındaki yönetimi güçleştirmektedir. Tüm bunların yeniden gözden geçirilip değerlendirilmesi, öncelikli önem konularının tespit edilmesi ve BKAY'nin temelindeki gibi bütüncül bir yönetim anlayışının gerçekleşmesi gerekmektedir.

Diğer yandan turistlerin kıyı bölgelerini destinasyon olarak seçmeleri, kıyıların turizm amacına yönelik gelişim eğiliminde olmalarına neden oluşturmaktadır. Bu gelişimin denetimli bir biçimde sağlanabilmesinin en etkin iki aracı planlama ve mevzuattır.

Türkiye'de kıyılara ilişkin mevzuatın tam anlamıyla koruma sağlamaması ve planlama sürecinin kıyıların rantsal kullanımını artırmaya yönelik yaşanması, kıyılarımızda bugün yaşanan sorunların temelini oluşturmaktadır. Ülkemizde turizm gelişiminin yatak sayısının artışı ile tanımlanması, bir başka deyişle yatak sayısının turizm gelişimi için parametre olarak ele alınması, planlamanın temel ilkesi gibi görülmüştür ve planlama kararları da bu amaca yönelmiştir. Mevzuat ise bu durumu destekleyici niteliği ile karşımıza çıkmaktadır.

Bugün kıyılarımızda meydana gelen kirlenmeler ve kentleşen kıyı yerleşmeleri, yukarıda bahsedilen gerçekleri açıkça ortaya koymaktadır. Mevzuatın yeniden yapılanması ve turizm planlarının amaçlarının neler olduğu hakkında yeni kararlara varılması (doğal ve kültürel değerleri korumayı içerecek biçimde) gerekmektedir.

BÖLÜM 3

TURİZM PLANLAMASI VE YÖNETİMİNDE ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANI YAKLAŞIMI

3. 1. Ziyaretçi Yönetim Planı Tanım ve Kapsamı

Turizm hareketinin önemli bir bölümünü, ziyaretçi ve yöre halkı arasında, yörede yaşanan ilişkiler oluşturmaktadır. Bu ilişki/ hareket dahilinde hem yöre, hem yöre halkı hem de ziyaretçi adına etkileşimler yaşanmaktadır. Her ne kadar üç tarafın da birbiri için faydalar sağlamaya yönelik amaçlar taşıdığı düşünülse de, gerçekte ağırlıklı olarak *ziyaretçi* memnuniyeti yönünde amaçlar güdülmektedir.

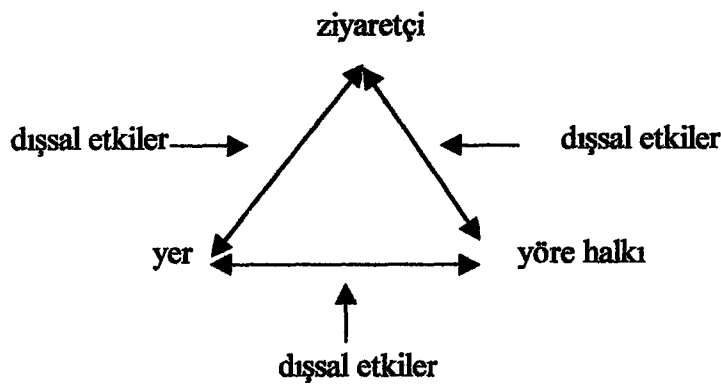
Turist çekmeyi hedefleyen ülkelerin turizm politikaları daha önce de değinildiği gibi ağırlıklı olarak “daha fazla sayıda turist çekme” ve “daha uzun süre konaklamayı teşvik etme” yönünde olmaktadır. Turizm planları da bu hedefleri gerçekleştirmeye yöneliktir. Her ne kadar son 10-15 yıldır doğal ve kültürel değerlerin korunmasını ön planda tutan sınırlayıcı ve seçici turizm planlaması yaklaşımları benimsenmekte ise de, halen özellikle gelişmekte olan ülkelerde döviz girdisi/ekonomiye katkısı nedeniyle daha fazla yabancı turist çekme hedefi benimsenmektedir.

Kuşkusuz turizm, yöre ve dolayısıyla ülke ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunan bir sektördür. Bu sebeple ziyaretçi sayısına endeksli bir planlama yapılmaktadır. Burada söz konusu olan, mevcut doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ziyaretçinin memnuniyetini sağlamak üzere pazarlanmasıdır. Pazarlamaya sunulan aynı zamanda turizm arzını oluşturan bu girdiler yani yöre kaynakları sabittir, yeniden elde edilmeleri söz konusu değildir. Kısa vadede ele alındığında kazançmış gibi görünen ziyaretçi endeksli yaklaşımlar, uzun vadede doğal, tarihi ve kültürel değerlerde

kirlenme, bozulmaya yol açmaktadır ki bu durum artık günümüzde gözlenen bir gerçektir. Bu süreç çerçevesinde *Ziyaretçi Yönetim Planı (ZYP)*, ziyaret edilen yerdeki sürdürülebilirliği sağlamada önemli bir rol oynayan turizmin, ziyaret edilen yere olan faydalarını maksimize etme arzusuna yönelik olarak geliştirilen oldukça yeni bir disiplindir. Human (1994), ZYP'ı diğer planlar ve stratejilerden ayırmaktadır:

1980'li yıllarda turizm stratejileri ve kalkınma, işsizliğe bir çözüm ve sektörün ekonomik faydalarını artırmak hedefine dayalı iken , 1990'lı yıllarda çevreye daha duyarlı bakılmış ve ZYP en çok üzerinde durulan konu olmuştur (Davidson & Maitland, 1997).

Birleşik Krallık Turizm ve Çevre Komisyonu 1991 yılında "Ziyaretçi Yönetimi (ZY)" için bir tanım geliştirmiştir. Buna göre ZY: " Ziyaretçinin, yörenin ve yöre halkının rekabet halindeki ihtiyaçlarını uzlaştırmayı hedefleyen/ sürekliliği olan bir yöntemdir." Bu yöntem, yani ZYP, turizm planlaması içinde yer alan ve turizm planlamasını - genelde uygulanan biçimi dışında - destinasyonun ve yöre halkının ihtiyaçlarını ve beklentilerini ön plana çıkaran bir yaklaşımdır. DoE (1991), ziyaretçilerin, yerin ve yöre halkının potansiyel olarak rekabet halindeki gereksinimlerini uzlaştırma süreci olarak tanımlanan ZY yöntemi aşağıdaki şekilde gösterilen bir diagramda tanımlanmıştır :

Şekil 3.1. Ziyaretçi Yönetimi Yöntemi (Davidson & Maitland, 1997)

'ZY, ziyaret edilen yerlerin, ziyaretçi aktivitesini uzun dönemli planlamaya ve günden güne kentin yönetimine entegre etmek ve kentin yaşama kabiliyeti ve canlılığına katkırı da içerecek şekilde turizmin faydalarını maksimize etmek üzere kullanabileceği bir yaklaşımdır' (Davidson & Maitland, 1997).

ZYP'nın üzerinde durduğu doğal ve kültürel kaynak yönetimleri kapsamında yapılacak planlama çalışmasında *ziyaretçi-yöre-yöre halkı* üçlüsünün beklentilerini aynı anda karşılamaya yönelik kararlar alınacaktır. Bu bağlamda, ZYP kapsamında aşağıda yer alan alt amaçlar oluşturulmuştur:

1. Yörenin fiziksel, sosyo-kültürel ve ekolojik değerlerini tanımlamak ,
2. ziyaretçi gereksinimlerini tanımlamak,
3. yöre halkının gereksinimlerini tanımlamak.

Ziyaretçi - yöre halkı - yöre üçlüsünde, her üçünün de çıkarlarını aynı oranda gözeterek plan yapma amacını güden ZYP, kapsamı dahilinde doğal ve kültürel kaynak yönetimi olmak üzere iki temel yönetim üzerinde durmaktadır. Ziyaretçi yönetimi programları üzerinde gelişmiş son görüşlerle birlikte kombine olmuş kaynak yönetimi konusu, siyasal ve araştırma gündeminde yüksek önceliğe sahiptir (Jansen, 1994). ZYP, bu iki temel yönetim çerçevesi içine otururken, çok daha üst ölçeklerden gelen plan kararları ile de ilişkili olmak durumundadır. *Ulusal - bölgesel - yerel yönetim* kararları ve bu ölçeklerde alınan planlama kararları ZYP'nı yönlendirmektedir.

ZYP'nın bir diğer özelliği ise, kendi içinde görevlendirmelerin tarif edildiği, örgütsel bir yapı oluşturmaktır. Bu örgütsel yapı, ZYP doğrultusunda alınan kararları uygulamaya koyacak ünitelerden oluşmaktadır.

ZYP, turizmin gerçekleştiği her ölçekteki alan için gerekli olan bir planlama yaklaşımıdır. Bu anlamda uygulamaya yönelik yapılan kentsel tasarım projelerini yönlendirmek adına etkin rol oynamaktadır. İleride ayrıntılı olarak tanımlanacağı gibi, kentsel tasarım ölçeğinde alınan kararlar ilgili ZY üniteleri tarafından

oluşturulmaktadır. ZYP'nın önemi özellikle doğal ve kültürel mirasın yoğun bir şekilde ziyaretçilere sunulduğu ve bu sunumdan kaynaklanan olumsuz etkilerin yöre ve yöre halkı üzerinde gözlemlendiği durumlarda artmaktadır.

Yönetim, ZY üzerine odaklandı, çünkü koruma alanlarının bir turizm destinasyonu olarak öneminin artması, geçmişte beklenmedik problemlerin oluşmasına yol açıyordu. Bugün bir çok koruma alanı ziyaretçilerin tercih ettiği bir bölge olarak yapılaşma ihtiyacı içinde iken; bazı koruma alanları gereğinden fazla kullanım, habitat azalması ve nadir bulunan doğal kaynakların yöre insanları tarafından gereğinden fazla kullanımını tecrübe ettiler...ziyaretçilerin doğal ve kültürel kaynaklara negatif etkilerini minimize ederken, ziyaretçi memnuniyetini maksimize edecek yapılanmaya ve yönetim kabiliyetine ihtiyaç vardır. (Giongo & Bosco-Nizye, 1992).

ZYP, turistik yerleşmelerde "turizm" sektörünü başlı başına ele almayı gerektirmektedir. Türkiye'deki planlama süreci gözönüne alındığında, özellikle turistik kıyı yerleşmelerinde, diğer yerleşmelerden farklı bir planlama yaklaşımına gidilmediği görülmektedir. Dolayısıyla aslında çoğu turistik yerleşmede olması gereken biçimde bir turizm planlaması da yapılmamaktadır. Bu durum, turizm ve oluşturduğu çerçeve temelli bir planlama anlayışı olmadığını ve dolayısıyla kıyı alanlarında genel geçer planlamanın uygulandığını ortaya koymaktadır.

ZY kavramı ise, turizmin başlı başına bir konu olarak ele alınmasını öngören ve bunu tanımlamış iş bölümüne sahip bir örgütsel yapıya oturtmayı hedefleyen bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

3.2. Ziyaretçi Yönetimi Birimleri ve Planlama Yaklaşımları

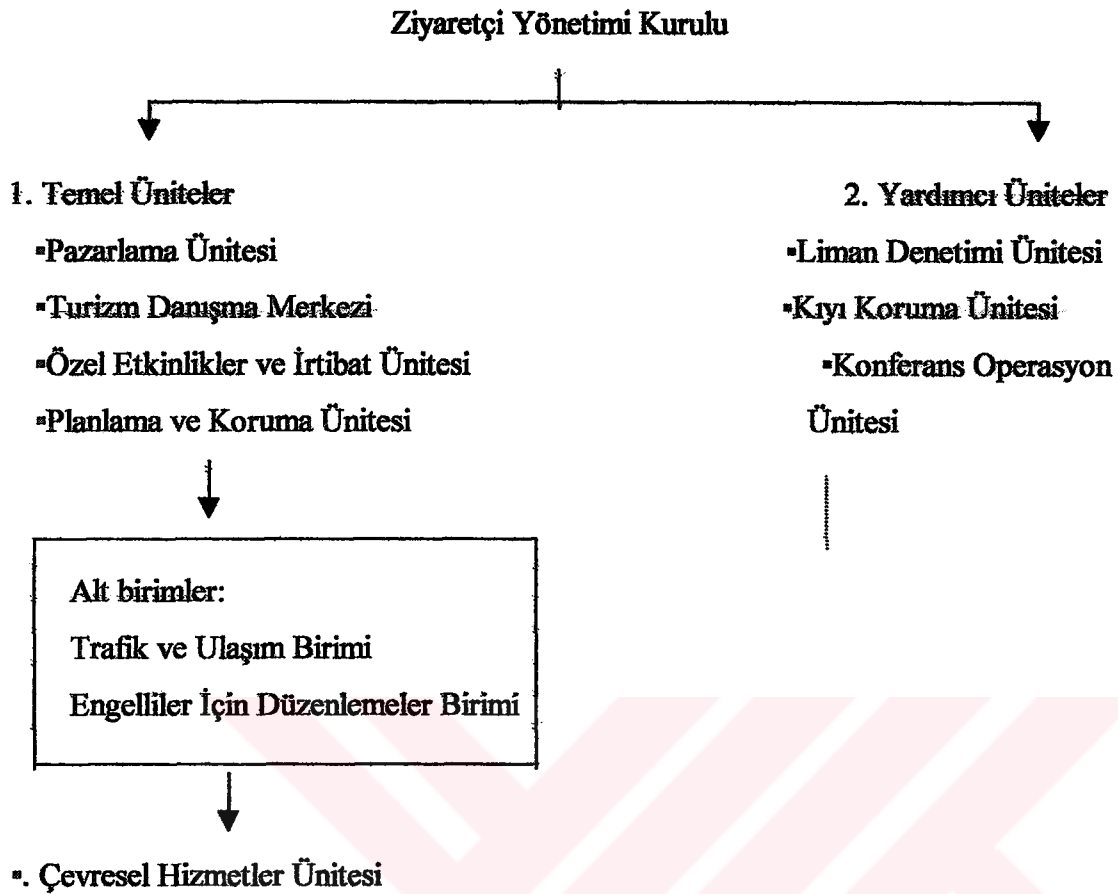
Doğal kaynak ve kültürel kaynak yönetimini sağlamaya ve alt amaçları gerçekleştirmeye yönelik oluşturulacak üniteler bir kurum altında toplanmaktadır. ZYP'nın yapıldığı ülkelerde bu kurum *Şehir Ziyaretçi Yönetimi Kurulu* olarak

oluşturulmuştur. Bu kurul görevleri ayrı ayrı tanımlanan üniteleri içerir ve her yerleşimin kendi kurulu -yerleşime özgü özellikler dahilinde- kendi özerk hedeflerini belirlemektedir. Üniteler kurula bağlı olarak çalışmaktadır ve kurulun belirlediği görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler. Her kurul temel ve yardımcı ünitelere sahiptir:

1. Temel Üniteler: Her turistik yerleşme için gerekli olan ünitelerdir. Bu bakımdan yardımcı ünitelere nazaran, üst planlama ölçeklerine daha çok bağlılık göstermek durumundadırlar.

2. Yardımcı Üniteler: Bunlar, her turistik yerleşmenin kendine özgü olan özelliklerine dayanılarak oluşturulacak ünitelerdir. Dolayısıyla kendi içinde daha bağımsız bir yapı sergilemektedirler (Örneğin yayla turizminin gerçekleştiği bir bölgede, kıyı koruma/ kullanma ünitesi gibi bir üniteden söz edilemez).

ZY, planlama sürecine özellikle yerleşim ölçeğinde müdahale etmektedir. Burada ulusal ve bölgesel planlara bağlı olmayan bir yaklaşım söz konusu değildir. Ancak üst ölçeklerden yerleşim ölçeğine gelindiğinde, ZYP kendi içinde bir özerklik taşımaktadır. Öyle ki ZY içinde yer alan örgütsel yapı, her yerin kendi doğal ve kültürel özelliklerine göre tanımlanmaktadır. Bunun dışında her turistik yerleşme için ortak olarak tanımlanan üniteler de (örgütsel yapıyı oluşturan her bir birimden bahsedilmektedir) bulunmaktadır (Bkz. Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Ziyaretçi Yönetimi Kurulu ve Üniteleri

3. 2. 1. Temel Üniteler

Pazarlama Ünitesi:

Reklam yapılması ve bilgilerin sağlanması görevini üstlenmektedir. Ziyaretçilerin yer ile ilgili ilk izlenimleri, tavırlarının biçimlenmesi, şehri nasıl kullanacakları, rehberlik broşürlerinin hazırlanması gibi konularla ilgilenmektedirler. Bunun için ziyaretçi profili tespit etmelidirler (Davidson & Maitland, 1997).

Turizm Danışma Merkezi:

Ziyaretçilerin yöreye geldikleri andan itibaren ZY'ni sağlamakla görevlidirler. Ziyaretçilerin alandaki hareketleri, kalma süreleri, çevreye yönelik davranışları ve çevreyi algılamalarını sağlar ve yönlendirir. Ziyaretçi akışını kontrol eder (Davidson & Maitland, 1997). Kişisel anlayışı ve hoşnutluğu artırmaya yönelik gerekli iletişimleri sağlamakla da görevlidirler. Bu ünitenin alt amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Ziyaretçi sayısını düzenleyici bir izin sistemi geliştirmek,
- bazı aktiviteler için bir izin sistemi geliştirmek,
- gerekli yerlerde ziyaretçilerden ücret almak ya da almamak,
- ziyaretçilerin bilgiye kolay erişmelerini sağlamak (1).

Özel Etkinlikler ve İrtibat Ünitesi:

Aktivitelerin geliştirilmesi ve koordinasyonu ile ilgili çalışırlar. Fuarlar, festivaller, kutlama günleri vb. düzenlerler. Yerel grupların kültürel programlarının geliştirilmesini sağlarlar (Davidson & Maitland, 1997). Aynı zamanda eğitim politikaları ile ilgili kararları da almaktadırlar. Bu ünitenin alt amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Engelliler için, bireysel ihtiyaçları karşılamaya yönelik eğitimli personeller eğitmek (1),
- bireysel keşifler için fırsatları teşvik etmek,
- ZY'nin ilk odağı olarak eğitimi vurgulamak (2),
- yerli halkın ihtiyaçlarını ve ilgilerini korumak ve bunu ziyaretçi aktiviteleri ile kaynaştırarak yapmak,
- aktiviteleri yalnızca ziyaret edilecek yerler için değil, yaşanacak ve çalışılacak yerler için de düzenlemek.

Planlama ve Koruma Ünitesi:

Bu ünite (Çevresel Servisler Ünitesi ile birlikte) özellikle doğrudan mekansal kullanımlara yönelik kararları içermektedir. Bu ünitenin ana amaçları ve ünitenin ilişkili olduğu alt birimlerin görevleri/ amaçları şu şekilde tanımlanmıştır:

Ana amaçlar:

- *Doğal sistemlerin devamlılığına izin vermek,*
- *kalabalığı azaltmak,*
- *gerekli olmayan yapıları kaldırmak,*
- *habitat alanlarının korunmasını ve restorasyonunu sağlamak,*
- *farklı tarzda konaklama olanaklarını sağlamak (1),*
- *kullanıcı grupları arasındaki çatışmaları azaltmak için alanları sınıflandırmak,*
- *ziyaretçi düzenlemesi ve uygun yönetim uygulamaları için gerekli alanları tanımlamak,*
- *ziyaretçiler ile ilişkili kullanışları yerleşim içinde bir kaç farklı yere yerleştirmek,*
- *idari ve araştırmaya yönelik kullanışları farklı topluluklara yerleştirmek,*
- *doğal ya da tarihi yer içinde araştırmaya yönelik kullanımları sağlamak,*
- *farklı rekreasyonel kullanımlar için çeşitli kullanışlar geliştirmek,*
- *kaynak koruma ve kamu sağlığı ve güvenliği adına gerektiğinde yeni ziyaretçi kullanışları geliştirmek (2),*
- *ilgi ve çekim noktaları seçmek, belirlemek,*
- *bilgilendirme levhalarının yerini saptamak.*

Trafik ve Ulaşım Birimi:

- *Doğal alanlarda trafik sıkışıklığını azaltmak,*
- *taşıt sayısını ve trafik sıkışıklığını azaltmak,*

- bisiklet ve yürüme imkanını artırmak (1),
- her yol kesimi için standartları ve sınıflamaları geliştirmek,
- seçilmiş ilgi noktaları için gezinti yolları sağlamak,
- bazı yolları genel kullanıma kapamak,
- taşıtlara ve dağ bisikletlerinin kullanımına açılabilen yolları düzenlemek (2),
- yayalaştırma, yol işaretlendirilmesi, otopark yapımı, yol bakımı, trafiğin sakinleştirilmesi gibi görevleri üstlenmek,
- merkeze girişi kısıtlayacak önlemler almak.

Engelliler İçin Düzenlemeler Birimi:

- Engelliler için düşünülmüş bir ulaşım sistemi ve gerekli önlemleri almak,
- engelliler için giriş imkanları sağlamak (Tarihi yerleri en az etkileyecek şekilde),
- tarihi olan tüm binalara engellilerinin girmesini sağlamak (1).

Çevresel Servisler Ünitesi

Bu ünite ağırlıklı olarak çevre temizliği konusunda gerekli kararları almakla yükümlü olmakla beraber, bir takım ulaşım, gezinti servisleri sağlamakla da görevlidir. Bu ünitenin alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- *Hem günübirlik hem de konaklayan ziyaretçiler için doğal alanlara erişimi sağlamak üzere özel taşıt sistemi geliştirmek,*
- *posta ofisi ve tıbbi klinik olanaklarını sağlamak,*
- *bisiklet kiralama servislerini sağlamak,*
- *yangın yönetim planını geliştirmek,*
- *engelliler için özel tur servisleri sağlamak (1),*
- *bir destinasyon hizmetinden çok, gerekli bir fonksiyona hizmet verecek servisleri geliştirmek,*
- *paketli halde çöp alma ve atma servisi kurmak (2),*

- kısa süreli park - gezinti servisini sağlamak.

3. 2. 2. Yardımcı Üniteler

Ziyaretçi Yönetim Kurulunun sahip olacağı yardımcı üniteler, her yörenin kendine özgü özellikleri dahilinde belirlenmektedir. Bundan dolayı bu ünitelerin kesin adlandırmalarını yapmak mümkün olamamaktadır.

Yöreden yöreye göre değişen özellikler doğrultusunda oluşan bu üniteler, yerleşimlerin daha öznel sorunlarına çözüm bulacakları gibi, yönetim ve planlama anlayışını da aynı öznellik çerçevesinde oluşturmaktadırlar. Bu anlamda temel üniteler ile işbirliği içinde ve temel ünitelerin işlevselliğini tamamlayacak biçimde çalışmaktadırlar.

3. 3. Çeşitli Ülkelerde ZYP Deneyimleri

ZYP, çeşitli ülkelerde uygulanmış ve bu ülkelerde farklı ölçeklerde uygulama alanı bulmuştur. ZYP yaklaşımı tanım, amaç ve kapsamını öğrenme aşamasında, çeşitli ZYP örnekleri incelenmiştir. Bu örnekler arasında, Lymington/Keyhaven doğal kaynak yönetim uygulamaları (3), Whitman Mission ulusal tarihi yerleşimi için yapılan genel yönetim planı (1), Colorado State Üniversitesi tarafından hazırlanan dünyadaki ulusal parklar ve koruma alanları için geliştirilen ziyaretçi yönetimi çalışması (Giongi & Bosco-Nizye, 1992) ve Bureau arazi yönetim çalışması (2) incelenmiştir. Bunların dışında, Winchester ziyaretçi yönetim planı ve Macaristan'da uygulanan ziyaretçi yönetim çalışması aşağıda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Winchester Ziyaretçi Yönetim Planı (Davidson & Maitland, 1997)

Winchester özellikle tarihi yapılarıyla yani kültürel mirası ile ziyaretçiler için çekim noktası oluşturmaktadır. Turizm 1990'ların başında ve ortalarında yerel ekonomi için çok önemliydi. Bununla birlikte Winchester ziyaretçi profilinden ve davranışlarından

meydana gelen zorluklarla ve fırsatlarla karşı karşıya kaldı. Bu durumda ilgi turist aktivitelerinden maksimum faydayı sağlamak ve negatif etkilerini minimize etmek üzere yoğunlaştı. 1995 yılından itibaren Winchester Şehir Meclisinin hareketlerinin tamamı ziyaretçi yönetim planından yola çıkmaya başladı. Winchester Şehir Meclisi turizm hizmeti içinde yeralan dört üniteye sahiptir. Bunlar:

1. Pazarlama Ünitesi: Pazarlama, reklam ve bilgileri sağlayarak, şehir ve bölgenin ziyaretçi yönetimi içinde esash bir rol oynamaktadır. Bu, ziyaretçiler üzerinde ilk izlenim/etkiyi yapar, algılama ve tavırlarının biçimlenmesine yardım eder ve şehri nasıl kullanmaları gerektiğini öğretici rehberler oluşturur. Pazarlama ünitesi taslakları bir dizi bilgi verici literatür üretir ve dağıtır; bunlar yürüme ve gezinti motiflerini tarif eden etkili broşürleri içermektedir. Bu yollar, etkili bir ziyaretçi yönetimi için önemli bir mekanizmadır. Duyarlı noktalardaki baskılardan kaçınılmasına yardımcı olur ve ziyaretçilerin hoşnut kalmaları için katkıda bulunur. Bu reklamsal ve bilgisel üretim aktivitelerinden yarar sağlayabilmek için pazarlama ünitesi, ziyaretçilerin harcama, davranış alışkanlıklarını ve düşüncelerini kapsayan ziyaretçi profilini, turizm politikaları için baz oluşturacak şekilde inceler. Ünite, kalite standart girişimlerini ve eğitim programlarını geliştirir ve harekete geçirir.
2. Turizm Danışma Merkezi: Halbuki pazarlama ünitesi, gelecek ziyaretçilerin etkilerinden endişe duymaktadır; TDM, ziyaretçiler Winchester'a geldikleri anda, alan üzerinde ziyaretçi yönetimi sağlamaktadır. Her yıl aşağı yukarı 250000 ziyaretçi bu yararlı kuruluşu kullanmaktadır ve TDM her yıl 19000 telefonla ve 7000 posta yoluyla sorulan sorulara cevap vermektedir. Bu insanlara yapılan öneri ve yardımların kabulü; insanların konuk kabul eden topluluğa ve çevreye olan davranışları ve algılamaları, alan içindeki hareketleri ve kalma süreleri üzerinde geniş bir anlama sahiptir. Bundan dolayı, TDM, Winchester'a olan ziyaretçi akışı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, TDM'den elde edilebilecek olan ziyaretçi hizmetleri dizisi, standartları

ve geniş grup hareketleriyle kontrol eden rehber turlar sağlamaktadır.

3. Belediye Dairesi ve Konferans Operasyonları Ünitesi: Winchester belediye dairesi bir konferans merkezi olarak, topluluk içinde yüksek harcamalı konferans gruplarını alana çekmek için rol oynamaktadır. Gelir, perakendeciler, oteller, yatak -ve- kahvaltı tesisleri için yarar getirmektedir ve turizm servisleri sağlayan yerel vergi ödeyenlerin ücretlerinin düşürülmesine yardımcı olur; topluluk da belediye dairesini kendisi konserleri, sergileri,... vb. için kullanır. Ziyaretçi yönetimi süresi içinde, belediye dairesi aşağıda sıralanan olanakları sağlamaktadır:

- Uzun süreli kalmak isteyen ve yüksek harcamalarda bulunabilecek grupların çekimi,
- Büyük insan gruplarının, sınırlı alanda kalışlarının ve yer seçmelerinin planlanması ve kontrol edilmesi ve/ veya bölge/ şehir içine dağıtımının planlanması ve kontrolünün sağlanması,
- Bu grupların hareketlerinin (turlar gibi..) yerleşim için maksimum ekonomik katkı ve minimum bozulma sağlayacak şekilde koordine edilmesi ,
- Temsilcilerin, şehre gelmeden önce doğrudan turizm bilgilerinden haberdar olmalarının sağlanması.

4. Özel Etkinlikler ve İrtibat Ünitesi: Bu ünitenin rolü, etkinlikleri ve hem ziyaretçilerin hem de yöre halkının yarar sağlayabileceği aktiviteler koordine etmesi ve/ veya geliştirmesidir. Bu gibi etkinliklere ait örnekler, kutlama günleri gibi olayları içerir; Şapka Fuarı, Britanya'nın en uzun koşu festivali, Güney Katedrali Festivali gibi.

Winchester'daki ziyaretçi yönetimi, yasal olan ya da olmayan, şehir, ülke, bölge, ulusal ve uluslararası düzeylerde kullanılan plan ve politikalar kapsamı içinde yer almaktadır.

Macaristan Ziyaretçi Yönetimi Planı (Ratz, ...)

Burada Macaristan'daki iki farklı kültürel çekicilik ele alınmıştır. Bunlardan ilki Budapeşte'nin yanındaki Szentendre'deki Etnoğrafya Açık hava Müzesi ve diğeri ise Szeged'in yanındaki Opusztaster'deki Ulusal Tarihi Hatıra Parkı'dır. Macaristan'da bu yerlerdeki ZYP, ZY altyapısını iki bölüme ayırarak incelemiştir:

- İlk bölümde ziyaretçi yönetimi, turistin ihtiyaçları ve hizmeti, kullanımlarının ihtiyaçlarına bağlıdır, soru “kim” dir.
- İkinci bölümde, şu sorunun çözümü aranmıştır; turist ihtiyaçları ve beklentileri nasıl karşılanacak?

Ziyaretçi yönetimi sisteminde, açıklama sorularıyla, ziyaretçilerin dağıtımındaki sorunlarla ve danışma ve eğitim süreçleri sorunlarıyla uğraşmıştır. Bu sırada ziyaretçi ve çekim eğilimlerinin analizleri gözönünde bulundurulmuştur. ZYP çalışmasında açıklamanın üzerinde önemle durulmuştur. Bunun nedeni, öncelikle duyulara hitap eden yerlere giden insanlara (ziyaretçilere) yardım etmek, çevrenin güzelliğine, tarihin anlamına ve kültürel çevreye yanıt vermektir. Açıklama, gezinti izleri, işaret levheleri, ziyaretçi merkezleri ve ziyaretçinin deneyimlerine biçim verecek ve artıracak ve destinasyona yaşam/canlılık getirecek işitsel-görsel medya biçimindeki bilgilendirmenin hayali sergisiyle/teşhiriyle bu hizmeti sağlar. Açıklama, kaynak ve ziyaretçi arasındaki bir iletişim bağı sunarak, yer yönetiminde yardımcı bulunur.

ZYP'nın temel amaçları:

- Ziyaretçilerin anlayışını, farkındalığını ve doğanın, mirasın ve yöre kaynaklarının değerinin anlaşılmasını artırmak,

- Doğa ve tarihler ilişkili, doğal ve tarihi süreçleri, ekolojik ilişkileri ve çevredeki insan rollerini içeren mesajları iletme,
- İnsanları, doğal ve kültürel çevreyle birlikte kişisel deneyimleri yaşayabilecekleri tarih ve doğa içine sokmak,
- Doğal kaynakların akıllıca/ tedbirli kullanımı, kültürel ve doğal mirasın korunması, ve doğal ve kültürel çevre için saygı ve kaygı ile ilişkili kamu davranış ve etütlerini etkilemek (negatif etkilerini minimize, pozitif etkilerini optimize etmek),
- Mevsimselliği azaltmak,
- Yerelliği ve yerli insanın itibarını artırmak,
- Ziyaretçiler için hoş ve anlam dolu bir deneyim sağlamak ve özel bazı şeylere sahip olduğunu hissetmesini sağlamak ve
- Bir acentanın rolü, yönetim konuları ve kendi özel politikaları için kamu desteğinin ve anlayışının artmasını sağlamak olarak tanımlanmıştır.

Bu amaçlara ulaşmak için, Macaristan'da, buraya adapte olabilen ZY teknikleri kullanılmıştır. Bu teknikleri iki grupta toplamak mümkündür:

1. Yumuşak teknikler, yeniden pazarlama ya da yer ayırtma gibi pazarlama ve düzenleme araçlarını kullanarak ziyaretçi sayısını sınırlar,
2. Katı teknikler, zamanında kesin ziyaretçi sayısını yerleştirmek veya kesin ziyaretçi gruplarından sakınmak için yüksek giriş ücretleri gibi daha katı önlemleri ve mali araçları içerir.

Ziyaretçiler henüz yerleşimde olduğu zaman, destinasyon/ çekim yöneticileri, açıklamacılar onları yönetmek için aşağıda yer alan araçlardan birini seçebilmektedirler:

A. Statik araçlar:

- İşaretler ve konular: rehber kitaplar, bilgi broşürleri, bilgi panoları, semboller, modeller vb.,

- zonlar,
- önceden yayınlanmış program tarifesi.

B. Dinamik araçlar

- İşitsel - görsel donanım ve bilgi teknolojisi: televizyon setleri, kaset kaydedici, projektörler, multimedya, simülatörler vb.,
- kişisel bağlantılar: animatörler, hikaye anlatıcıları, rehberler vb.,
- canlandırılmış modeller,
- aktif gerekticiler- "anahtar deliği", "bilmece", vb.
- oyunlar.

C. Kombine edilmiş metodlar

- Sırada bekleyen halk - yönetim- beklerken eğlenmesi,
- ziyaretçi merkezi - bir çok farklı aracın kombine edilmesi,
- eğitim merkezi - ziyaretçi merkezinin fonksiyonları ve
- birikme yerleri - doğal ve yapının kombinesi ve asıl ve ikinci derecedeki çekicilikler.

Yukarıda yeralan araçlar ve ziyaretçi yönetimi teknikleri, Macaristan'da uygulanan ZYP'nın temelini oluşturmaktadır.

3. 4. Sonuç

Ziyaretçi Yönetim Planı, turistik yerleşmelerdeki sosyo-ekonomik ve çevresel sorunlara çözüm getirici, hatta bu sorunları daha oluşmadan önleyebilecek bir yönetim ve planlama yaklaşımını ortaya koymaktadır. Bu anlamda turizmin özellikle ekonomik önemini ön plana çıkaran planlama ve yönetim anlayışlarının dışında, yöre halkı ve yörenin de aynı önem çerçevesi içinde yer almasını öngören bir yaklaşım olarak önem kazanmaktadır. Dolayısıyla ZYP, şehir planlamadan kentsel tasarım ölçeğine uzanan bir yelpazede sunduğu yönetim ve planlama ile turizm planlaması içinde yer almaktadır.

Türkiye'deki planlama sürecinde, alınan kararlar yerleşimlere özgü nitelikleri çoğu zaman taşımamakta ya da çok az taşımaktadır. Bu durumda genellenen bir planlamanın varlığı söz konusudur ki aynı durumdan turistik yerleşmeler de etkilenmektedir. Türkiye'deki turistik yerleşmelerde (ki en çok kıyı yerleşmeleri bundan etkilenmektedir) turizm bazlı bir planlama süreci yaşanmamaktadır. Üst düzeyde alınan ekonomik temelli planlama kararları, yerel ölçekte ziyaretçi, yöre ve yöre halkının ortak faydalarını amaç güden bir anlayıştan uzak bir uygulama alanı bulmaktadır.

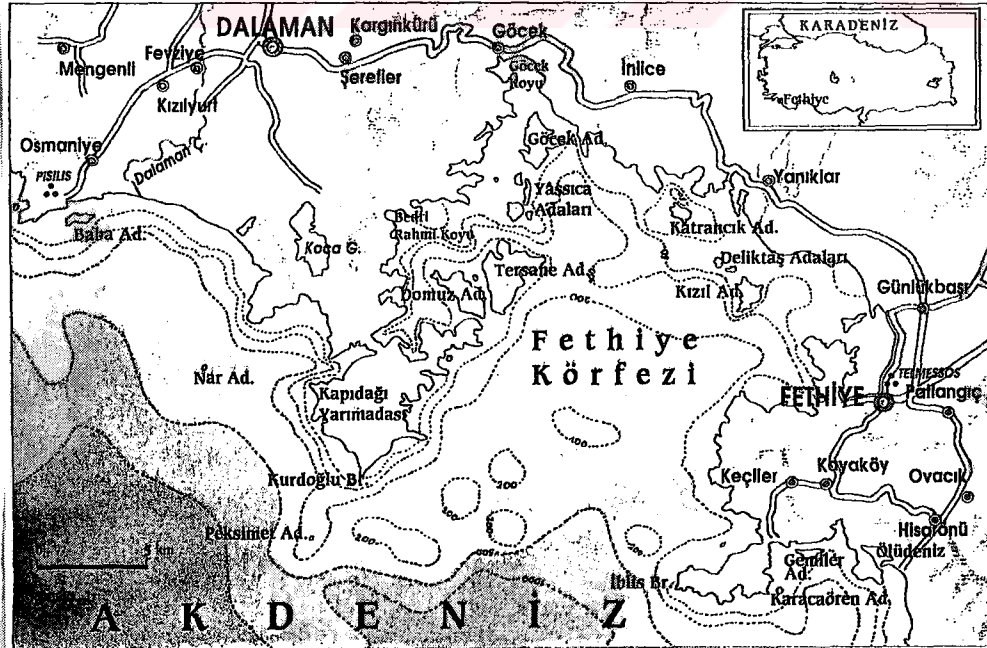
ZYP'nın Türkiye'de uygulama alanı bulması turizm temeline oturan bir yönetim ve planlama süreci yaşatacağı için bu anlamda önem kazanacaktır. Ülkemizde planlama, üst ölçekli planların denetimi dahilinde yerel belediyelerin yetkisindedir. Ancak turistik kıyı yerleşmelerindeki belediyelerde bir turizm planlama bürosunun dahi bulunmaması, özünde turizmi tam anlamıyla kavrayamamış bir sistem tarafından planlama yapılmasını nedenlemektedir. ZYP bu eksikliği giderecek yönetim şemasını oluşturacak ve bu şemayı belediyeler ile ilişki içinde ortaya koyarak turizm temelli planlamaya yerel yönetimleri kanalize edecektir.

BÖLÜM 4

GÖCEK VE GENEL TANITIMI

4.1. Coğrafi Konum

Göcek, Akdeniz Bölgesi'nde yer alan, Muğla - Fethiye Karayolu üzerinde, Göcek Ovası'nda kurulmuş bir yerleşmedir. Fethiye Körfezi'nde bir kıyı yerleşmesi olan Göcek, Fethiye İlçesi'nin bir beldesi olup, Fethiye'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Batı Toros Dağları'yla çevrelenen Göcek yerleşmesinin batısında Kubat Deresi, doğusunda Dereboğazı Deresi ve güneybatısında Akdeniz yer almaktadır. Yerleşim Muğla'ya 100km., Fethiye'ye 37 km. ve Dalaman'a 17 km. uzaklıktadır (Bkz. Harita 4.1).

Harita 4.1. Göcek'in Coğrafi Konumu (Atlas, 42, s.32)

4. 2. Fiziksel Yapı

Burada Göcek'in iklimsel özellikleri, toprak yapısı, jeolojik ve hidrojeolojik yapısı ile flora ve faunasına ait bilgiler derlenmiştir.

4. 2. 1. İklim yapısı

Göcek tipik Akdeniz İklimi özellikleri gösteren bir yerleşmedir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılıman ve yağışlı geçmektedir. Toplam yağışın %74'ü Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat aylarında gerçekleşmektedir. En çok ise Aralık ayı yağışlı geçmektedir. Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları kurak aylardır (ÇED raporu, 1995).

Bazı iklimsel değerler:

Ortalama en düşük yıllık yağış miktarı	:430,2 mm.
Ortalama en yüksek yıllık yağış miktarı	:1379,2 mm.
Yıllık ortalama sıcaklık	: 25 °C
Yılın en sıcak ayı	: 43 °C -Ağustos
Yılın en soğuk ayı	:-5,8 °C -Ocak
Yıllık ortalama nisbi nem miktarı	: % 67
En yüksek ortalama nisbi nem	: % 76 -Aralık
En düşük ortalama nisbi nem	: % 4 (Tüstaş, 1995)

Göcek'te hakim rüzgar 2,5 m/sn ile güneybatıdan, şiddetli rüzgar ise 30,7 m/sn hızla doğudan esmektedir. Ortalama rüzgar hızı ise 1,1 m/sn'dir (ÇED Raporu, 1995).

4.2.2. Toprak Yapısı ve Kullanım Özellikleri

Göcek Ovası'nın toprak yapısı, denizden 500-600 metre kuzeye doğru gidildiğinde killi-tınlı, 600 metreden ileride ise kumlu-tınlı özellik göstermektedir. Orman alanlarındaki toprak yapısı ise, humus bakımından zengin özellik göstermektedir. Ovanın % 98'i 1., 2., 3. ve 4. sınıf ve % 2'si ise 5.sınıf topraktır (Çed Raporu, 1995).

Tablo 4.1. Ova Topraklarının Kullanım Durumuna Göre Dağılımı (ÇED Raporu, 1995).

Kullanım Durumu	Hektar
Kıraç Alan	495
Sulu tarım	74
Zeytinlik	60
Bağ-Bahçe	7
Hububat	250
Toplam Tarım Alanı	569

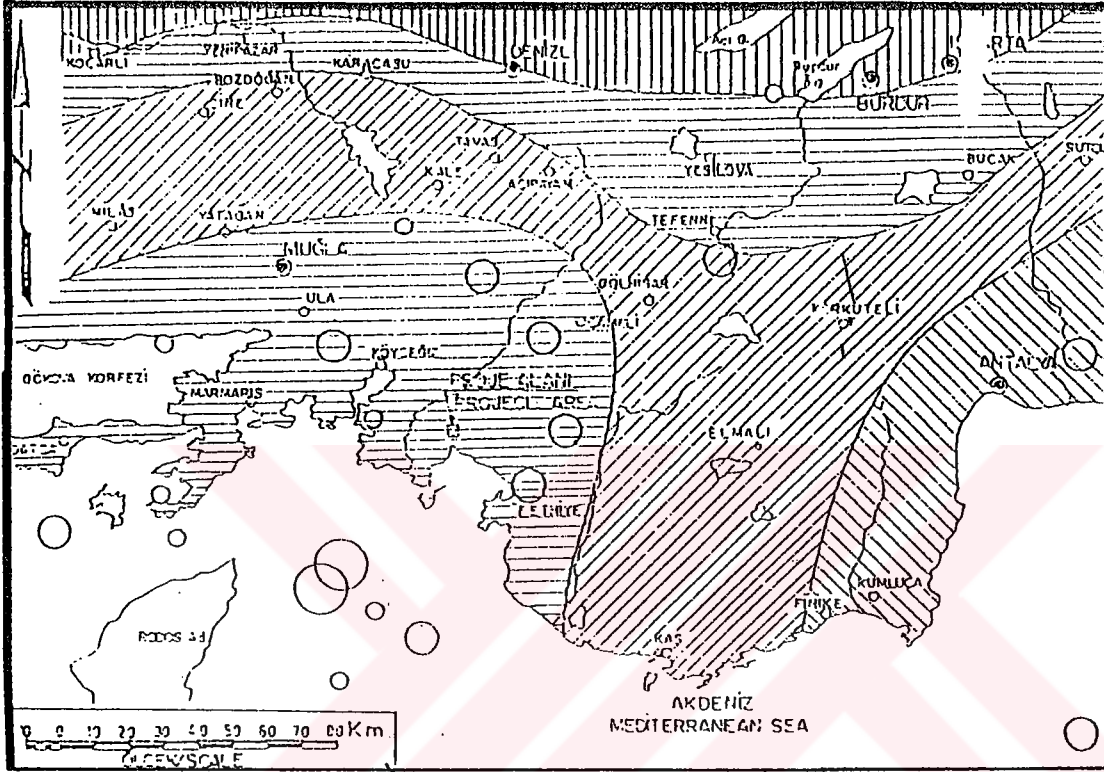
4. 2. 3. Jeolojik ve Hidrojeolojik Yapı

Göcek'in yakın çevresindeki topoğrafik yükseltilerde mesozoik görünmektedir. Ultrabazik kayalar geniş bir alanı kaplarken aynı zamanda yerleşim ve çevresinde eosen, kuvartener (alüvyon) ve tektonizma da görülmektedir (Tüstaş,1995). *Alt etüd çalışmaları saklı kalmak koşuluyla Göcek'in jeolojik yapısını oluşturan yapı türlerinden yapılaşmaya uygun ortam sağlayanları sırasıyla ultrabazik kayalar, eosen ve tektonizmadır. Alüvyon ise yapılaşmaya elverişli olmayan bir ortam sunmaktadır. Göcek, depremsellik durumu açısından ikinci derece deprem bölgesinde yer almaktadır* (DEÜ, Jeolojisi Mühendisliği Bölümü) (Bkz.Harita 4.2).

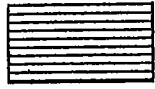
Göcek, 15 km.²'lik bir havza içinde yer almaktadır. Ancak bu Göcek'in su ihtiyacını karşılamak için yetersiz kalmakla birlikte, Göcek Ovası'nın yeraltı ve yağmur sularıyla beslenmeye uygun olması bu sorunu kısmen de olsa ortadan kaldırmaktadır. Göcek'te bulunan başlıca dereler, Yol, Değirmen, Yelki, İdris ve Ambar Dereleri'dir. Dereler yazın yağışların olmaması nedeniyle kurumaktadırlar.

Bunlardan başka ovada, Körpınar, Kargılı Böget, İlyas Musluğu ve Camiyanı Çeşmesi Pınarları bulunmaktadır. Bu pınarlar tek başına ovayı sulamak için yetersiz

kalmaktadırlar. Ayrıca Göcek Ovası'nda 48 tanesinin kuyu derinliği ve yeraltı seviyeleri hesaplanmış kuyu vardır. Bu kuyular yerli halk tarafından kendi bahçe ve tarlalarında açılmışlardır. (Göcek ÇED Raporu, 1995).

Birinci Derece Deprem Bölgeleri

İkinci Derece Deprem Bölgeleri

Üçüncü Derece Deprem Bölgeleri

Dördüncü Derece Deprem Bölgeleri

Harita 4.2. Göcek Depremsellik Durumu

4. 2. 4. Flora ve Fauna

Endemik bir tür olan Sığla (Günlük) Ağacı ve Kızılçam, yöresel ağaç topluluklarını oluşturmaktadır. Bunların dışında, çeşitli kullanım alanları bulan ağaççık, çalı ve ot türleri de yörede yetişmektedir (Bkz. Tablo 4.2). Bölgede yaşayan belli başlı hayvan türleri ise, yaban domuzu, tilki, kurt, çakal, tavşan ve sincaptır. Bunun dışında korunması ulusal ve uluslararası mevzuat ile sağlanan geyik türü de bulunmaktadır (Çed Raporu, 1995).

Tablo 4.2. Yöresel Bitki Türleri ve Kullanım Alanları (ÇED Raporu, 1995)

Cins	Adı	Kullanım Alanı
Ağaççık	Keçiboynuzu	Meyveleri İsviçre, ABD ve Yunanistan başta olmak üzere 16 ülkeye ihraç edilmektedir.
	Menengiç	Sakız elde edilir. Yağlamada, sabun imalinde ve domuz yemi olarak kullanılır ve zaman zaman ihraç edilmektedir.
	Defne	Yağ elde edilir, ilaç, kozmetik ve sabun imalinde kullanılmaktadır. Lokal anaztezide kullanılır. Önemli bir döviz kaynağıdır.
Çalı	Sumak	Boyamada, ilaç sanayinde ve baharat olarak kullanılır. Belçika, Lüksemburg, ABD ve Lübnan başta olmak üzere bir çok ülkeye ihraç edilir.
	Funda-Erika	Orman için zararlı olmakla birlikte, pipo başı imalinde ve ilaç sanayinde kullanılır.
	Karaçalı	-----
Ot	Adaçayı	İlaç sanayinde, kozmetikte kullanılır. İtalya, Fransa ve Suudi Arabistan başta olmak üzere bir çok ülkeye ihraç edilir.

4.3. Sosyo - Ekonomik ve Demografik Yapı

Göcek'te turizmin gelişimiyle birlikte hem sosyo-ekonomik yapı hem de demografik yapı değişim göstermiştir. Bu değişim ve değişimden önceki durum, bu bölümde anlatılmaktadır.

4. 3. 1. Sosyo - Ekonomik Yapı

Göcek'te turizmin gelişiminden önce, yöre halkının temel geçim kaynağı madencilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Krom madeni işletmeleri 1930 - 1935 yıllarında devreye girmiş, bu süreçte Göcek, Etibank, Türk Maden Şirketi ve Seka Kağıt Fabrikası'nın ihracat ve ithalat limanı haline dönüşmüştür. Şu an madencilik sektörü hala halkın geçim kaynaklarından biri olmasına rağmen, temel sektör olarak yerini turizme bırakmıştır. Turizmin gelişmesi ile birlikte Göcek, bir anlamda emekli madenciler kasabası haline gelmiştir.

Tarımsal alanların turizme dayalı kullanımlara açılması ile birlikte tarım sektörü önceki önemini kaybetmiş olmasına rağmen şu an turfanda sebze ve narenciye yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yetiştirilen sebzelerin bir kısmı Fethiye, Dalaman ve Ortaca'ya pazarlanmakta, büyük bölümü ise yöre halkı tarafından tüketilmektedir. Yörede hayvancılık yapılmamakla birlikte, yalnızca kendisi için tavuk ve küçükbaş hayvan yetiştiren aileler vardır. Bunların dışında yörede az da olsa balıkçılık ve arıcılık yapılmaktadır. Balıklar yörede bulunan lokantalara, eğer artarsa Fethiye ve Marmaris'e satılmaktadır. Turizm sektörü ile birlikte pansiyonculuk ve hizmet sektörü gelişmiştir. Restoran, kafe gibi kullanımların yanısıra turizm büroları açılmış, ticaret sektöründe değişimler olmuştur (Yatta kalanların gereksinimleri için çamaşırhaneler açılmış, deniz malzemeleri satılmaya başlanmıştır).

Yerleşmede genelde çekirdek aile tipi görülmektedir. Çocuklar bahçecilik ile ya da turizmin sağladığı iş kollarında (özellikle genç erkekler) aileye ekonomik destek sağlamak amacıyla çalışmaktadırlar. Yörede genelde her ailenin kendine ait evi ve arazisi bulunmaktadır. Bu, gelir durumunun iyi olduğuna dair bir gösterge olmakla birlikte, bu durumun gelecekte bu şekilde devam edeceği kesin değildir. Öyle ki turizmin yörede gelişmesi yöreye bir çok avantajlar getirirken bunun yanında mevsimlik işçi sayısını artırmıştır. Turizm sektöründe mevsimlik işçi olarak çalışanların bir bölümünü ise yöre dışından gelenler oluşturmaktadır. Çünkü yörede, yetişmiş ve yabancı dil bilen eleman sıkıntısı yaşanmaktadır. Gerek önceleri madencilik sektörünün

gelişimi ile birlikte yörenin göç almış olması, gerekse de günümüzde turizmin yöredeki gelişimi, yöre halkı üzerinde sosyo-kültürel değişimlere yol açmıştır. Bunlar ilerleyen bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

4. 3. 2. Demografik Yapısı

Turistik bir yerleşim olması nedeniyle kış ve yaz nüfusları değişim gösteren Göcek'in 2000 yılı nüfus sayımına göre kış nüfusu 4085 kişidir (Sunay Karaşahin, Göcek Belediyesi). 1980 yılına kadar madencilik sektörünün varlığı nedeniyle göç almıştır. Ancak 1980'den sonra kış nüfusları değerlendirildiğinde doğal artış olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3). Bununla birlikte yaz nüfusu 10 000 kişiye ulaşmaktadır. İller Bankasının uyguladığı nüfus projeksiyonuna göre 2028 yılı kış nüfusu 5000 kişi olarak hesaplanmıştır. Diğer yandan ÖÇK Kurumu tarafından yapılan İmar planı gözönüne alındığında bu nüfusun 30 000 kişi olacağı belirlenmiştir (25 000 kişinin imar planı içerisinde yerleşeceği öngörülmüştür), (Tüstaş, 1995).

Tablo 4.3. Nüfus Durumu (Tüstaş, 1995)

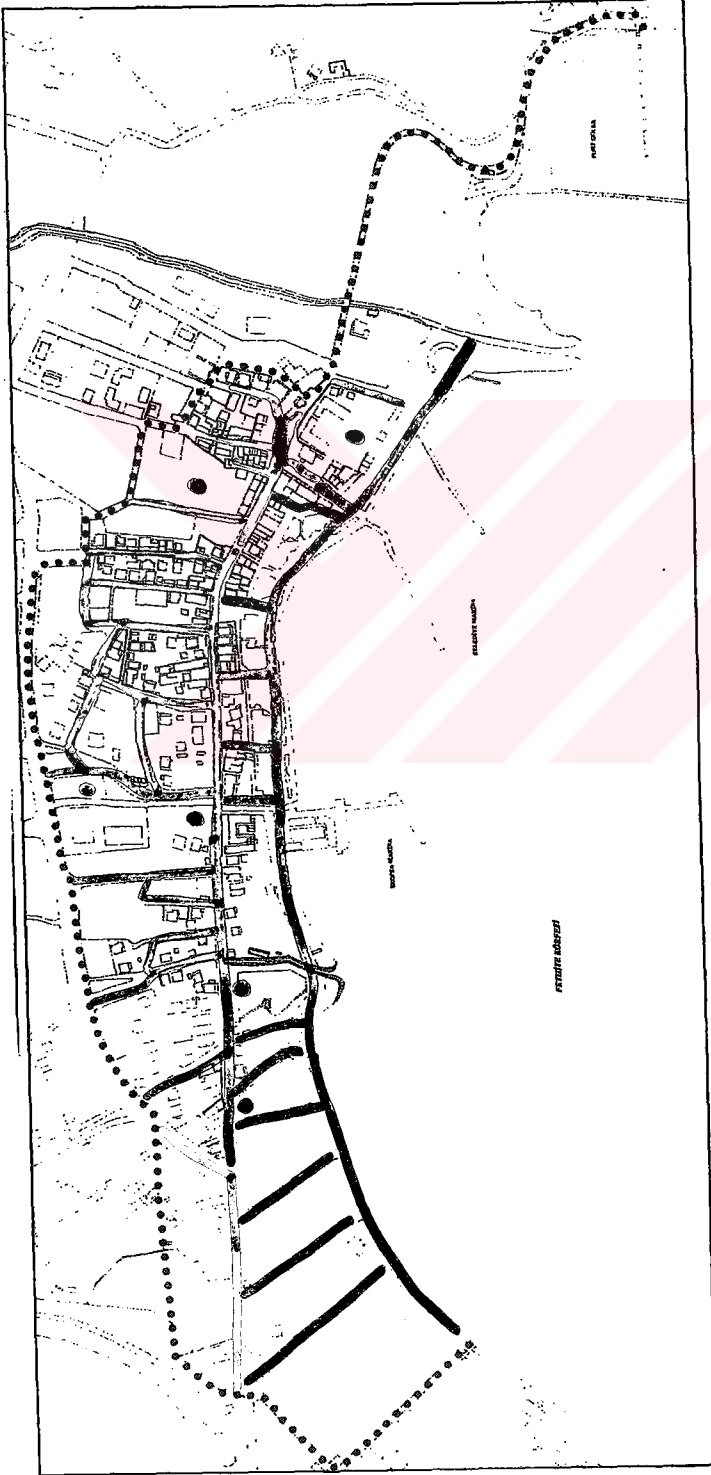
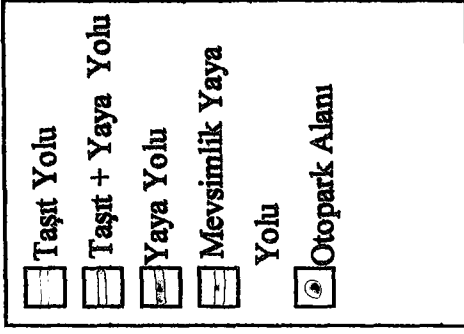
Yıl	Nüfus	Artış Oranı
1950	770	% 6,2
1955	1012	% 5,3
1960	1283	% 3,8
1965	1527	% 4,4
1970	1862	% 2,7
1975	2120	- % 0,1
1980	2103	% 0,6
1985	2166	% 6,9
1990	2914	% 2,8
2000	4085	% 4

4. 4. Göcek Yerleşiminin Genel Arazi Kullanım Durumu

Göcek, kıyidan bakıldığında kendine özgü silüetinin algılandığı, doğal liman özelliğine sahip bir kıyı yerleşimidir. Göcek yerleşmesi ve çevresi, doğal özellikleri ve şimdiye kadar yaşanan yapılaşma süreci ile örneklerine sıkça rastlanan kent niteliğine bürünmüş ve yoğun kullanımdan dolayı çevresel kirlilik probleminin görüldüğü kıyı yerleşmelerinden farklı bir özellik sergilemektedir. Bu bağlamda Göcek'in genel yapısı ve bu yapı içerisinde barındırdığı sorunlar çalışma kapsamında ele alınmıştır. Ancak ZYP'nın kentsel tasarım ölçeğinde uygulama alanı bulması amaçlandığından, ayrıntılı çalışmalar bu doğrultuya yönlendirilmiştir.

Göcek konum itibariyle deniz ve karayolları açısından ulaşılabilir bir yerleşimdir. Bu özelliğinden dolayı denizyolu, yerleşim için en önemli ulaşım bağlantısını oluşturmaktadır. Dalaman Havaalanı'nın yerleşime 20 km. uzaklıkta olması da bu özelliğini güçlendirmektedir. Buna rağmen çevre yerleşimler ile olan toplu ulaşım sisteminin yetersizliği (sıklık bakımından), yerleşime erişimi zorlaştırmaktadır. Ayrıca Fethiye-Göcek arası dolmuş hizmetlerinin tüm yıl boyunca saat 18.⁰⁰ dan sonra gerçekleşmiyor olması, yerleşimi bu anlamda kendine kapalı bir konuma getirmiştir. Yerleşime karayolu ile ulaşım, yerleşimin kuzeydoğusundaki bir giriş ile sağlanmaktadır. Belediye hizmetleri ya da inşaat işleri dışında yerleşimin içine ağır vasıtalar girememektedir. Yerleşim içindeki taşıt ulaşım durumu ise, turizm sezonunun başlangıç ve bitiş tarihine göre şekillenmektedir.

Yerleşimde otopark olarak genellikle boş alanlar kullanılmaktadır. Otopark olarak değerlendirilen bu alanlar dört tanedir ve toplam araba kapasiteleri ise 160'dır. Bunun dışında yerleşimin girişinde yer alan, 16+12 olmak üzere toplam 28 arabalık iki düzenli otopark alanı bulunmaktadır. Kıyı bandı yerleşimdeki ana yaya aksını tanımlamaktadır. Turizm sezonunda ise yerleşimin merkezi de yalnız yaya kullanımına ayrılmaktadır (Bkz.Harita 4.3).

Harita 4.3. Ulaşım Durumu

Göcek, hızlı ve yoğun yapılaşmanın görülmediği bir yerleşimdir. Yöre halkının yaşadığı konutlar, ticari merkez ve 1999 itibariyle toplam sayısı 20 olan konaklama tesisi ve gerekli sosyal-teknik yapılar Göcek'teki mevcut yapılaşmayı tanımlamaktadır. Bir başka deyişle, diğer bir çok kıyı yerleşmelerinde görülenin aksine yoğun konaklama tesisi ve ikincil konut gelişimi yoktur. Ancak mevcut Uygulama İmar Planı, bu yapılaşmayı teşvik edici niteliktedir.

Yerleşimde en çok iki katlı yapılar bulunmaktadır. Yerleşimde, konut kullanımına yönelik yapılaşma nüfusla orantılı olarak azdır. Konutlar merkezin çevresinde ve yerleşimin girişindeki taşıt aksının iki cephesi boyunca yer almışlardır. Konutlara bakıldığında, genel anlamda bir doku bütünlüğü ve yöresel mimari özelliklerine rastlanmamakla birlikte, estetik anlamda bir yapılaşma kaygısı olduğunu söylemek mümkündür. Tek ve iki katlı yapılaşmanın görüldüğü yerleşimde, tek kattan fazlasını yapma eğilimi pansiyonculuk ile birlikte başlamıştır. Bununla birlikte, imar düzenlemeleri doğrultusunda ikiden fazla kat sayısının olmaması ve yapıları tasarlayanların bireysel estetik kaygılar taşıması, yerleşime az da olsa kendine özgü bir nitelik katmıştır (Bkz. Fotoğraf 4.1). Bu özelliğin alınacak planlama kararları doğrultusunda güçlendirilmesi gerekmektedir.

Fotoğraf 4.1. Yerleşimdeki Bir Yapı

Ticaret kullanımları ağırlıklı olarak merkezde, merkezin uzantısı olan Göcek Caddesi boyunca yer seçmiştir. Turizm sezonu boyunca ticaret canlı bir şekilde işlerken, kışın -gıda sektörü dışında- çoğu ticari kullanım kapalı bulunmaktadır. Gıdanın dışında, hediyelik eşya, gümüş, halı-kilim ve deniz malzemeleri satan dükkanlar bulunmaktadır. Restoran, kafe, bar ve disko gibi eğlence ve yeme-içme birimleri özellikle kıyı boyunca yer seçmişlerdir. Bu kullanımların tamamı kış mevsiminde kapalıdır (Bkz. Harita 4.4). Konaklama üniteleri pansiyon ve apart otel şeklindedir. Otel bulunmamaktadır. Konaklama üniteleri Göcek Caddesi'nin arkasında, merkezin çevresinde ağırlıklı olarak yer seçmişlerdir.

Yapılaşmanın yoğun olmaması, doğal peyzaj değerlerinin korunmasını sağlamıştır. Bu anlamda yerleşim bir sorun yaşamamaktadır. Peyzaj düzenlemeleri yalnızca kıyı bandı ile sınırlı kalmıştır. Yerleşime karayolu ile girişin sağlandığı bölge ile yerleşimin iç kesimlerinde peyzaj düzenlemeleri yapılmamıştır.

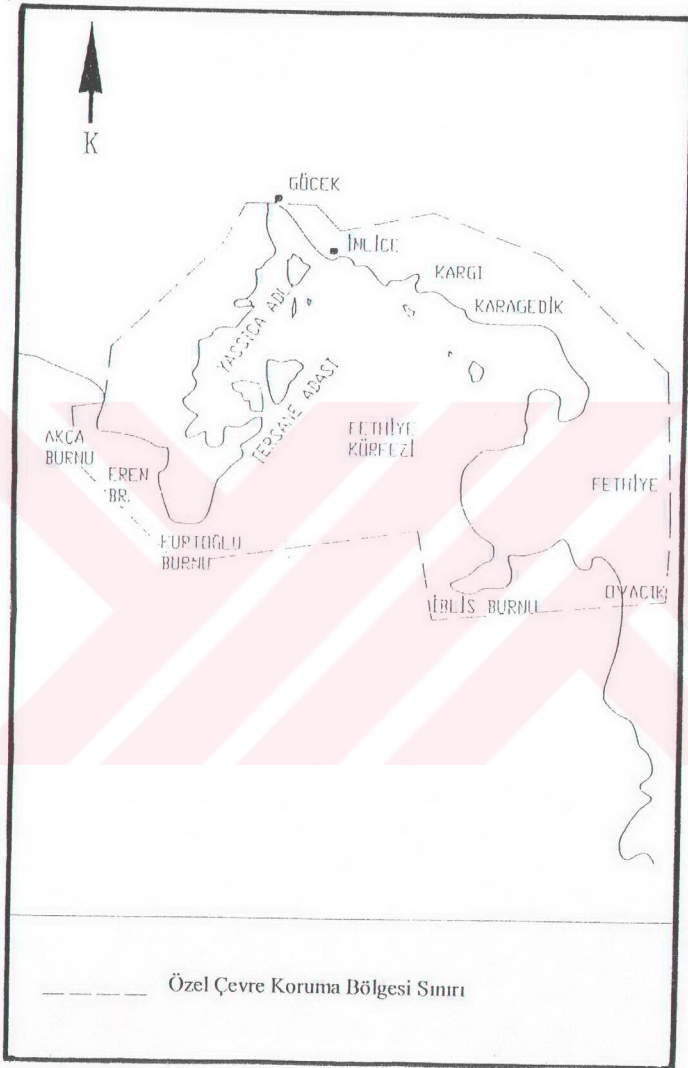
Eğitim ve sağlık tesisleri, Göcek'in yöre halkının gereksinimini karşılamaktadır. Ancak turizm sezonunda nüfusun artması dolayısıyla sağlık tesisi yetersiz kalmaktadır. Göcek halkının da vurgulayarak belirttiği gibi, yörede sosyo-kültürel tesis ve spor tesisi eksikliği vardır. Yerleşimde sportif aktiviteler için düzenlenmiş bir futbol sahası ve bir tane de voleybol sahası bulunmaktadır; fakat bunlar yeterli konfor koşullarına sahip değildir. Tiyatro, sinema, sergi gibi kültürel faaliyetlerin gerçekleştirileceği düzenlenmiş mekanlar da bulunmamaktadır. Folklor gösterisi, düğün gibi yöresel aktiviteler ise şu an kıyı bandında yer alan amfitiyatroda gerçekleşmektedir.

Göcek koyları ve denizi Mavi Bayrak'a sahiptir. Mavi Bayrak simgesi her yıl yapılan ölçümler sonucunda yinelenmekte, gerektiğinde geri alınmaktadır (Güngör, 1997). Göcek Koyu kendini temizleyebilen devinimlere sahiptir. Ancak yatların sintinelerini açık denizde değil de koy içinde boşaltmaları, kirlilik yaratmaktadır. Bu durum şu an için ciddi bir tehlike oluşturmamakla birlikte, gelecekte -Port Göcek'in de hizmete girmesiyle- limana giriş-çıkış yapan yat sayısı artarak tehdit unsuru oluşturabilecektir. Mavi yolculuğun uğrak yeri de olan koylara olan talepler,

Yürekli, K. Ferhan (1983). Mimari Tasarımda Belirsizlik: Esneklik/ Uyabilirlik İhtiyacının Kaynakları ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Harita 4. 5. Özel Çevre Koruma Bölgesi

Göcek'te turizm *yat turizmi* olarak gelişmiştir. Yerleşime deniz-kara ve hava yolu ulaşımı sağlanmaktadır. Ancak yat turizminin ağırlıkta olması yerleşimde konaklama oranının düşük olmasına neden oluşturmaktadır. Yerleşimi ziyaret eden turistlerin %70'i yat ile gelmektedir; %30'u ise Göcek içinde konaklamaktadır. Başta Amerikan, Fransız, Alman, İngiliz ve İtalyanlar olmak üzere, dünyanın her ülkesinden ziyaretçi gelmektedir (Sunay Karaşahin, Göcek Belediyesi). Göcek'in Özel Çevre Koruma Bölgesi olması nedeniyle yerleşimde otel bulunmamaktadır. Bununla birlikte pansiyonculuk ve apart oteller gelişmiş, yöre halkı da turizmden bu bağlamda faydalanmışlardır.

Yerleşimde 12 tane pansiyon 1 tane motel 6 tane apart otel ve 1 tane bungolov tipi tatil köyü bulunmaktadır. Pansiyonların sahip olduğu toplam yatak kapasitesi 269, apart otellerin sahip olduğu toplam yatak kapasitesi 191'tir. Motel ve tatil köyünün toplam yatak kapasitesi ise (14+22) 36'dır. Dolayısıyla 1999 yılı itibariyle Göcek'in sunduğu toplam yatak arzı 496'dır (Bkz. Tablo 4.4.).

Tablo 4.4. Göcek'teki Konaklama Tesisleri (1999)

Konaklama Tesis	Yatak Kapasitesi	Konaklama Tesis	Yatak Kapasitesi
Güzel Pansiyon	38	Demir Pansiyon	10
Pınaz Pansiyon	15	Sanoğlu Motel	14
Sultan Pansiyon	22	Selya Apart Otel	24
Taştepe Pansiyon	24	Club Marina Bungalov	22
Pınar Pansiyon	36	Nirvana Apart Otel	30
Ünlü Pansiyon	36	Deniz Apart Otel	30
Başak Pansiyon	10	Yonca Resort	16
Yıldırım Pansiyon	16	Yağmur Apart Otel	30
Dim Pansiyon	25	Göcek Apart Otel	40
Göcek Pansiyon	20	Vira Apart Otel	21
Aydın Pansiyon	17		

4. 6. Mevcut Planların Değerlendirilmesi

Göcek yerleşiminin gelecekteki gelişim ve yapılaşma durumunu biçimlendirecek olan, Göcek ve çevresini içine alan 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı mevcuttur. Özel Çevre Koruma Bölgesi olması nedeniyle Göcek'in Uygulama İmar Planı Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından ve iki etapta yapılmıştır. I. Etap 1/ 1000 ölçekli Uygulama İmar Planı 1989 yılında, II. Etap ise 1991 yılında tamamlanmıştır (Harita 4.6).

Çevre Düzeni Planı'nda Göcek koylarında yatak ve yat kapasitesini artırmaya yönelik olarak turizm gelişimi öngörülmüştür (Bkz Tablo 4.5).

Tablo 4.5. Çevre Düzeni Planı Önerileri

Mevki	Turizm Yerleşme Alanı		Yat Limanı
	Yatak	Alan (ha.)	Alan (ha.)
Türk Maabin Sırme	880	16	-
Büngüş Koyu	1725	23	5
İnlice Koyu	2250	30	-
Sarsala İskelesi	680	12	-

Uygulama İmar Planı ise Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından yapılmış olmasına rağmen, meskün konut alanının yaklaşık üç katı büyüklükte alanı konut gelişimine açmıştır. Önerilen bu konut gelişme alanlarının ancak küçük bir bölümünün doğal nüfus artışıyla gelecek nüfus tarafından doldurulacağı gerçeği göz önünde bulundurulursa, imar planının ikincil konut gelişimine önderlik ettiği söylenebilir (Bkz. Tablo 4.6).

FETHİYE – GÖCEK
1.ETAP (1989) VE 2.ETAP (1991) PLANLARI
(1989-1991 Dönemi Uygulama, İmar Planından Kısıtlanmıştır.)

Harita 4. 6. Göcek Uygulama İmar Planı

Tablo 4.6. İmar Planı Hesapları

Alan Kullanımları	Ha	Alan Kullanımları	Ha	Alan Kullanımları	Ha
Yerleşik konut alanı	14,3	Dini tesis alanı	0,2	Ağaçlandır. Alan	1,5
Gelişme konut alanı	52,5	Küçük sanayi sitesi	6,6	Bataklık alanlar	0,1
Kentsel iş merkezi	0,2	Günöbirlik alan	2,4	Yat çekek yeri	3
Açık Pazar alanı	0,6	Spor tesis alanı	3,2	Etibank	2,2
Resmi tesis alanı	4,8	Park, çocuk bahçesi	7	Seka	4,1
Eğitim tesisi alanı	1,3	Akaryakıt istasyonu	0,4	Yol + otopark	3,8
Sağlık tesisi alanı	0,1	Tarım alanı	1,3	Dere ve kanallar	1,1
Turistik tesis alanı	24,1	Toplam		134,8 ha	

4.7. Sonuç

Göcek coğrafi konumu itibariyle ve sahip olduğu fiziksel olanaklar dahilinde turizm gelişimine ve yapılaşmaya uygun potansiyelleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu durum, farklı sosyal grupların taleplerinin Göcek üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Aynı şekilde üst düzeydeki kararlar doğrultusunda turizm yatırımları Göcek'te yer seçme eğilimindedir. Bu durum hem Göcek'in mekansal kullanımının yoğunlaşmasına ve bunun sonucu olarak ileride oluşabilecek sorunlar için tehlike teşkil etmekte hem de Göcek'in birçok fırsatı yakalamasına katkı sağlamaktadır.

Fırsatlar ve potansiyel tehlikeler gözönünde bulundurularak, yani alınacak kararların Göcek için olumlu ve olumsuz sonuçları birlikte değerlendirilerek, planlama çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Ancak bu sayede Göcek'in sahip olduğu değerlere zarar vermeden bir kullanım süreci yaşanabilecektir.

BÖLÜM 5

ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANININ ÇALIŞMA ALANINA UYGULANMASI

5. 1. Yöntem

4. bölümde belirtildiği gibi ZYP çeşitli ölçeklerde yapılmaktadır ve uygulama ölçeğine inmektedir. Bu çalışma kapsamında ZYP genel amaç ve hedeflerine bağlı olarak Göcek yerleşimi için bir ZYP geliştirilmiş ve detayda kentsel tasarım projesi ile desteklenmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışma yönteminin ilk basamağını alan analizi oluşturmaktadır. 1999 yılı Ağustos ayında yerinde yapılan inceleme-tespit çalışmaları ile bilgi toplama sürecine girilmiştir. 25 yapı ve 3 yapı adası ise ayrıntılı olarak incelenmiştir. Elde edilen veriler değerlendirilmiş, sonuçta Göcek'in mekansal durumu ortaya konmuştur.

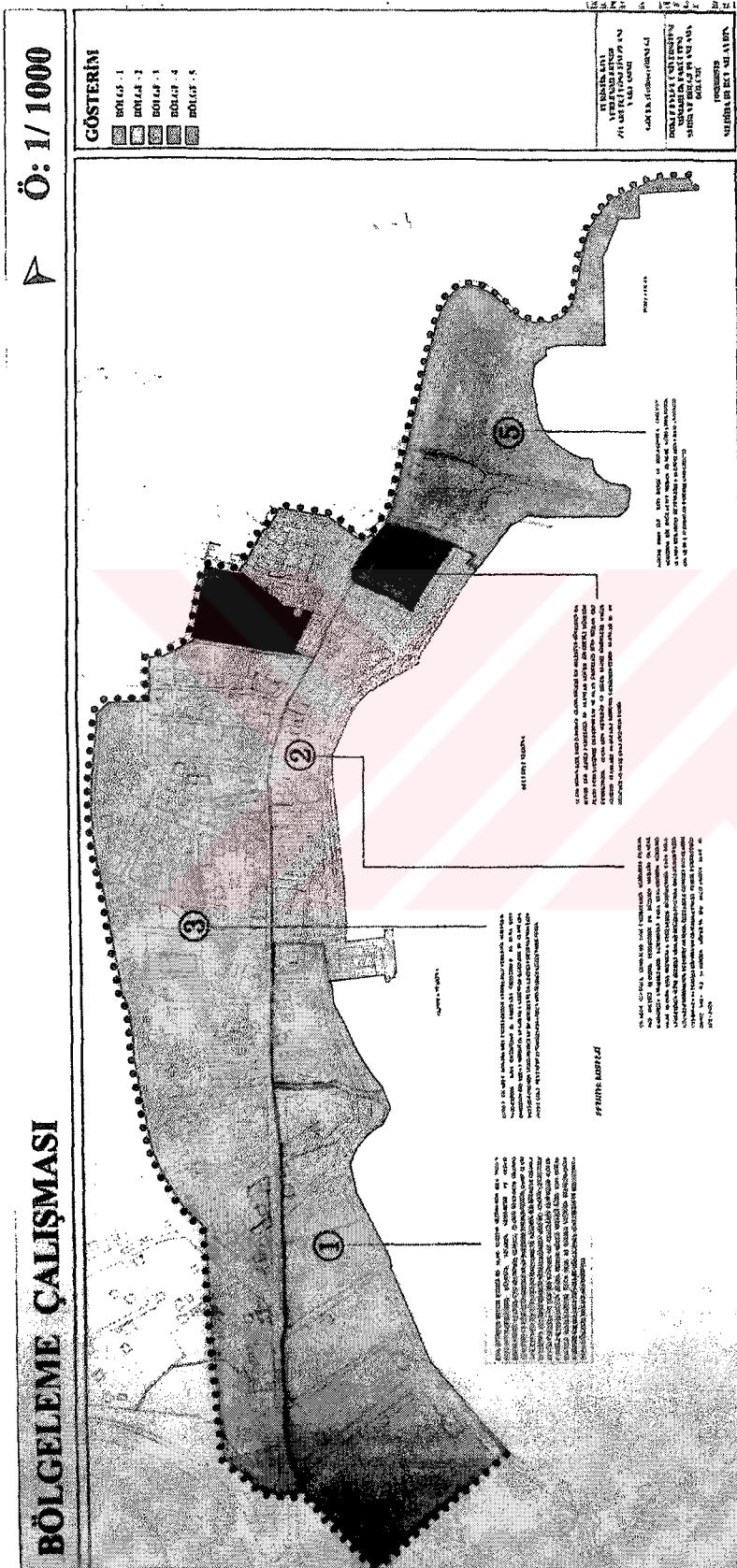
İkinci aşamada ise yerli halkın ve ziyaretçilerin yerleşime hakkındaki görüşleri saptanması amaçlanmış, bu doğrultuda 100 yerli halk ve 135 ziyaretçi olmak üzere toplam 235 sayıda anket düzenlenmiştir. Anketler aynı zamanda katılanların genel profilini saptama amacına yönelik soruları da içermektedir. Üçüncü aşamada verilerin sentezi yapılmış, ziyaretçi ve yöre halkının genel profili tespit edilmiş ve çalışma alanına ilişkin sorun ve potansiyeller tespit edilmiştir.

5. 2. Çalışma Alanının Arazi Kullanım Durumu

Göcek Ziyaretçi Yönetim Planı çalışmasının, kentsel tasarım ölçeğinde uygulama alanı bulması proje kapsamında hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışma alanı, batıda

Orman Bölge Şefliği'nin batı sınırı, kuzeyde petrol istasyonu, güneybatıda kıyı bandı, doğu ve kuzeydoğuda yer alan taşıt yolu ve güneyde Port Göcek ile sınırlandırılmış alan olarak belirlenmiştir (Bkz.Harita 5.1). Çalışma alanını günümüzdeki kullanım durumu ve özelliklerine göre kendi içinde beş bölümde incelemek mümkün olmaktadır (Bkz. Harita 5.2):

1. *Bölge:* Yerleşimin merkezi ve merkeze yakın olan kıyı bandı ve Göcek Caddesi kesimidir. Ticari kullanımların yoğunlaştığı kıyı aksıdır. Ziyaretçiler tarafından yerleşimin en yoğun kullanıldığı bölümünü oluşturmaktadır. Bölge düzenlenmiş yeşil alanlara sahiptir; bu özelliği yerleşimin en önem verilen bölgesi olduğu düşüncesini doğrulamaktadır. Diğer yandan, Belediye ve Skopea Marinaları'nda konaklayan yatlarla gelen ziyaretçilerin ilk uğrak yeridir.
2. *Bölge:* Göcek Çadırılı Kamp/ Karavan yeri ile Orman Bölge Şefliği arasındaki alandır. Doğal haliyle korunmuş olan bu bölge, yoğun ağaç dokusuyla oldukça iyi gölgeleme imkanına sahip ve bu özelliği ile yürüyüşe elverişli bir ortam sunmaktadır. Yeme-içme ve eğlence ünitelerinin yer almaması alanın kullanımı ve bunun paralelinde canlılığını azaltmaktadır.
3. *Bölge:* Konut kullanımının ağırlıkta olduğu yerleşik dokudur. Peyzaj düzenlemeleri yapılmamıştır. Konaklamalarını apart otel ve pansiyonlarda gerçekleştiren ziyaretçiler için bir geçiş yeri oluşturmaktadır. Yerleşimin meydanı dışında tüm bölge taşıt kullanımına açıktır.
4. *Bölge:* Eski ilkokul binası ve belediye binasının olduğu alanlardır. Binaların dışında kalan alanlar, otopark olarak kullanılmaktadır. Merkezi yerde konumlanmaktadır.
5. *Bölge:* Port Göcek ile 1. Bölge arasında kalan alandır. Port Göcek ile kıyı bandı ve yerleşim arasında bağlayıcı bir alan olması özelliği ile önem kazanmaktadır. Bölgede bir amfiteatro bulunmaktadır.

Harita 5. 2. Bölgeleme Çalışması

ZYP kapsamında oluşturulan temel ünitelerden planlamaya yönelik olan PKÜ'sinin aldığı kararlar, yukarıda sıralan 5 bölge için tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, PKÜ'sinin aldığı kararların kentsel tasarım projesi ile uygulama alanı bulması hedefi doğrultusunda 1 ve 2 no.lu bölgeler ayrıntılı olarak incelenmiştir (Bkz. Harita 5.3). Bu bölgeler, Göcek kıyı bandını oluşturmaktadır. Ayrıca 3 no.lu bölge içinde yer alan amfi tiyatro ve çevresi de bu anlamda incelenmiştir.

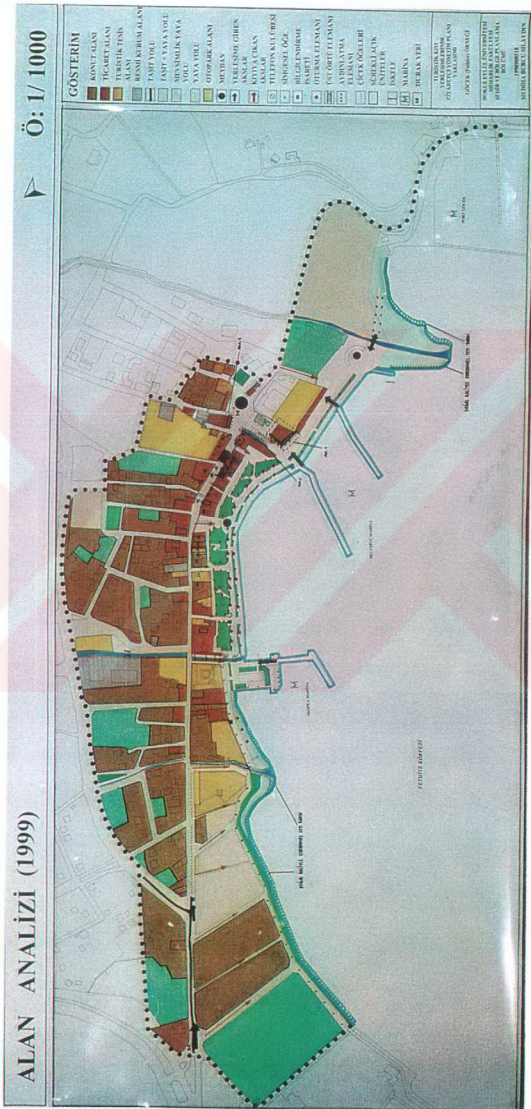
1. Yerleşimin merkezi ve merkeze yakın olan kıyı bandı ve Göcek Caddesi kesimi

Bu bölge, kıyı bandı, alışveriş caddesi (Göcek Caddesi'nin merkeze yakın olan bölümü) ve yerleşimin merkezini kapsamaktadır. Ticaret, eğlence, yeme-içme gibi ünitelerin ve diğer hizmet birimlerinin alanda yer seçmiş olması, alanı özellikle yazın çok hareketli bir hale getirmektedir. Göcek'teki iskele ve marinalar da çalışma alanının bu bölümünde yer almaktadır. Buradaki marina ve iskeleler kullanım ve işletme durumuna göre kendi içinde bölümlere ayrılmışlardır (Bkz. Tablo 5.1 ve Harita 5.3).

Tablo 5.1. Göcek'in Marina ve İskeleleri

İşletme Durumu		Yapı Özelliği	Kapasitesi	Kullanım Durumu
Belediye	1	Beton	95	Lüks motor yatlar yanaşmaktadır.
	2	Beton	21	Balıkçı tekneleri yanaşmaktadır.
	3	Ahşap	19	"Zodiac"lı botlar yanaşmaktadır.
Özel	Skopea	Beton	81	Gezdirici ve polyester (yat şir.tekneleri) yanaşmaktadır.
	Port Göcek	Beton	400	Lüks motor ve gezdirici yatlar yanaşmaktadır.

Port Göcek, 2000 yılı itibariyle Göcek'te hizmete girmiştir. Alanda iki tane *Turizm Danışma Merkezi* görevini üstlenen "Marina Ofis" bulunmaktadır. Bunlardan biri kıyı bandında (Bkz.Fotoğraf 5.1), diğeri ise Port Göcek' in içinde yer almaktadır. Port

Harita 5.3. Alan Analizi

Göcek ile kıyı bandı arasından doğal bir kanal geçmektedir. Bu sebepten ötürü iki bölge arasındaki karadan geçiş bir köprü ile sağlanmıştır.

Fotoğraf 5.1. Marina Ofis

Göcek bir kıyı yerleşmesi olmasına rağmen, ne yazık ki yerleşimin içinde plaj bulunmamaktadır. Yalnızca şu an 400 yat kapasiteli marina olarak değerlendirilen alan (Port Göcek), plaj olarak kullanma özelliklerini tam anlamıyla taşımamakla beraber, özellikle yöre halkının bir kısmı tarafından plaj olarak kullanılmaktadır (Bkz. Fotoğraf 5.2).

Kıyı bandı tamamiyle yaya kullanımına ayrılmıştır. Kıyı boyunca yeşil alan olarak düzenlenmiş yaya yolu, yerleşimin içine belirli akslar doğrultusunda bağlanmaktadır. Alışveriş caddesi ise kışın taşıt yolu olarak kullanılmakta iken, turizm sezonunun yaşandığı Mayıs ile Ekim ayları arasında merkez ve merkeze yakın kısmı

yayalaştırılmaktadır. Bu dönemde yayalaştırılan alana ancak belirli saatler arasında (sabah 9⁰⁰ -11⁰⁰ ya da akşam üzeri 16⁰⁰-17⁰⁰) servis sağlamak amacıyla taşıt girebilmektedir.

Fotoğraf 5.2. Kumsal Alan

Kıyı bandının Port Marina ile sonlandığı kısmında küçük bir amfiteatro bulunmaktadır. Amfiteatrodan ikinci bölgeye kadar uzanan kıyı bandı boyunca oturma mekanları düzenlenmiştir. Ancak bu alanda gölgelendirme doğal ya da yapay yollardan yeterince sağlanmamış olmasından dolayı, özellikle güneşli havalarda oturmaya elverişli bir ortam sunmamaktadır. Bu durum özellikle gündüz vakti, kıyı kullanımını azaltmakta önemli rol oynamaktadır.

Kıyı bandının ve ayrıca alışveriş caddesinin özellikle gündüzleri yoğun bir şekilde kullanılamamasının önemli sebeplerinden biri de Göcek'te yat turizminin gelişmiş olmasıdır. Gün boyunca koyları gezen yatlar, ancak akşam üzerine doğru yerleşime

gelmektedir. Bu durum alanın gündüz canlı olmamasını beraberinde getirmektedir.

Kıyı bandı boyunca zemin dokusu incelendiğinde, farklı mekanlara ait yerlerin farklı bir zemin dokusu ile kaplandığı görülmektedir (Bkz. Fotoğraf 5.3). Burada da kıyı (yat ve teknelerin yanaştığı bölüm), ana yaya arteri ve restoran-kafelerin masalarını yaydığı yerler olmak üzere üç farklı tipte zemin döşemesi görmek mümkündür. Kıyı bandında cephesi olan kullanımlar (özellikle yeme-içme üniteleri), açık mekan olarak bu aksı kullanmaktadırlar. Dışa yönelik bu kullanım durumu özellikle akşamüstü ve akşam saatlerindeki canlılığın hissedilmesini artırmaktadır.

Fotoğraf 5.3. Zemin Dokusu

Alanda genel olarak bir yönlendirme eksikliğinden söz etmek mümkündür. Bu amaç doğrultusunda kullanılan harita, işaret panosu gibi kent mobilyalarına gerekli yerde ve sayıda rastlamak mümkün olamamaktadır. Aydınlatma, çöp ve oturma

elemanları kullanım açısından gerekli sıklıkta bulunmalarına rağmen, yerseçimleri ve biçimleri üzerinde düşünülmesi gerekmektedir (Fotoğraf 5.4).

Fotoğraf 5.4. Sokak Mobilyaları

Daha öncede belirtildiği gibi yöresel bir mimariden söz edememekle birlikte, bir silüet bütünlüğünden ve estetik kaygı taşıyan bir yapılaşmadan söz etmek mümkündür. Bu doğrultudan hareketle çalışma alanında örnekleme yoluyla bir yapılaşma karakteri saptamasına gidilmiştir. örnekleme yapmak için merkeze yakın olan ve alışveriş caddesinde yer alan 25 yapı ve 3 yapı adası seçilmiş ve yapıların, kat adedi, yapı kalitesi, cephe özelliği ve kendilerine ait orjinal özellikleri olup olmadığına dair bir araştırmaya gidilmiştir. Analiz sonucunda incelenen toplam 43 yapının:

19 tanesi tek, 24 tanesi iki katlı, 10 tanesi iyi, 29 tanesi orta ve 4 tanesi de kötü kalitedeki yapı olarak saptanmıştır (Bkz.Tablo 5.2. , Harita 5.3). Yapılar genellikle balkonludur ve kaldırım üst örtü ile kapatılmıştır. Çıkmalı yapılara da yer yer rastlanmaktadır. Daha sonraki değerlendirmelerde de görüleceği gibi, yapı analizi sonucu elde edilen veriler tasarıma yansıtılacaktır.

2. Göcek Kamping alanı ile Orman Bölge Şefliği arasında kalan alan:

Kıyı bandının devam ettiği bu alan, yaz sezonunda bile canlı değildir. Eğlence, ticaret, yeme-içme ve servis birimlerinin alanda yer seçmemiş olması, alanın kullanım oranını azaltmış ve yine aynı sebeple bakımsız bırakılmıştır. Kamping alanı yeterli dolulukla kullanılmamaktadır. Bu kesimin, ilk bölgeye oranla yeterince gelişmemesinin sebeplerinden biri de, alanın çevresinde büyük parselli ve tek bir kuruma ait arazilerin olmasıdır (Göcek Kamping Alanı, Orman Bölge Şefliği, Etibank Maden İşletmesi).

Kıyı bandındaki ana yaya aksının zemin döşemesi burada da devam etmektedir. Kıyı ise doğal haliyle bırakılmıştır. Yaya aksı oturma elemanlarına sahip olmakla birlikte, sayıca yetersiz kalmaktadır. İlk bölgeye göre, kıyı aksının bu kesimi daha ağaçlıktır ve dolayısıyla daha gölgelik mekanlara sahiptir.

Tablo 5.2. Kısmi Yapı Analizi

NO	KAT ADEDİ		YAPI KALİTESİ			CEPHE ve ORJİNAL ÖZELLİKLERİ
	1	2	İyi	Orta	Kötü	
1(Ada)	X			X		Sokakla bütünleşmekte, yaya yoluyla arkad oluşturmaktadır
2(Ada)	X			X		Üst örtü ile kaldırımı kaplamaktadır.
3(Ada)		X		X		Üst örtü kaldırımı kaplamaktadır.
4		X			X	Terası vardır.
5	X				X	Yola bakan sağır cephesi vardır.
6		X	X			Yeşil ile boyanmıştır, kaldırımı üst örtü ile kaplamaktadır.
7		X	X			Çıkmalıdır.
8	X				X	Dıştan merdivenli, terasıdır, cephe taş motifliyle bezenmiştir.
9	X			X		Cephesi kendinden taş desenlidir.
10		X	X			Çıkmalıdır, tarihi bir yapı izlenimi yaratmaktadır.
11		X		X		Balkonludur ve kaldırımı üst örtü ile kapatmıştır.
12		X		X		Çıkmalıdır, alt katın cephesi fayansla bezenmiştir.
13		X		X		Balkonu vardır, cephe ayna elemanı ile süslenmiştir.
14		X		X		Kaldırımı üst örtüyle kapatmıştır, şeffaf cepheli, çıkmalıdır.
15		X	X			Kaldırımı üst örtü ile kapatmıştır.
16		X	X			Balkonludur ve kaldırımı üst örtü ile kapatmıştır.
17		X		X		Çıkmalıdır, aynı cephe iki farklı renk ile boyanmıştır.
18		X	X			Çıkmalıdır, yeşil ile ilişki kurulmuş ve tarihi izlenimi vardır.
19		X		X		İç balkonludur, pencere genişliği fazla ve kötü görünümlüdür.
20		X	X			Çıkmalıdır, cephesi şeffaf ve yeşil ile boyanmıştır.
21		X		X		Çıkmalıdır. Cephe ayna elemanı ile süslenmiştir.
22		X	X			Ahşap bir yapıdır, çatısı sivri bir formla çözülmüştür.
23	X			X		Cephesi taş duvar motifliyle bezenmiştir.
24						
25		X	X			Çıkmalıdır, pembe renkli olması farklılık yaratmaktadır.
26		X	X			Uzun bacası dikkat çekmektedir.
27	X				X	Balkonu vardır.
28		X		X		-----

5. 3. Yöre Halkı Beklenti ve Sorunlarına Yönelik Durum Değerlendirmesi

ZYP yaklaşımı çerçevesinde, yöre halkına ait durum değerlendirilmesi ve bu doğrultuda sorun saptaması yapabilmek için, yöre halkının genel profili, turizme bakışı ve mekansal beklentileri incelenmiştir.

5. 3. 1. Yöre Halkının Genel Profili

Yöre halkının sosyal yapısını, sorunlarını, turizme bakışını ve mekansal beklentilerini değerlendirilmek amacıyla, yöre halkına anket uygulaması yapılmıştır. Örneklem kapsamında anket uygulananların %25'ini denizcilik ile ilgili iş kollarında çalışanlar, %20'sini bar ve restoran çalışanları, %20'sini turizm işletmecileri, %25'ini ticaret ile uğraşanlar ve %10'unu memurlar ve diğer iş kolları çalışanları oluşturmaktadır (Bkz.Tablo 5.3). Tablo 6.3'de belirtilen iş kollarında çalışanların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, %60' ın 15 - 29, %35' inin 30 - 44, %4' nün 45 - 59 ve %1'ninde 60+ yaş grubuna dahil olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5.3. İş Kollarına Göre Uygulanan Anket Sayısı

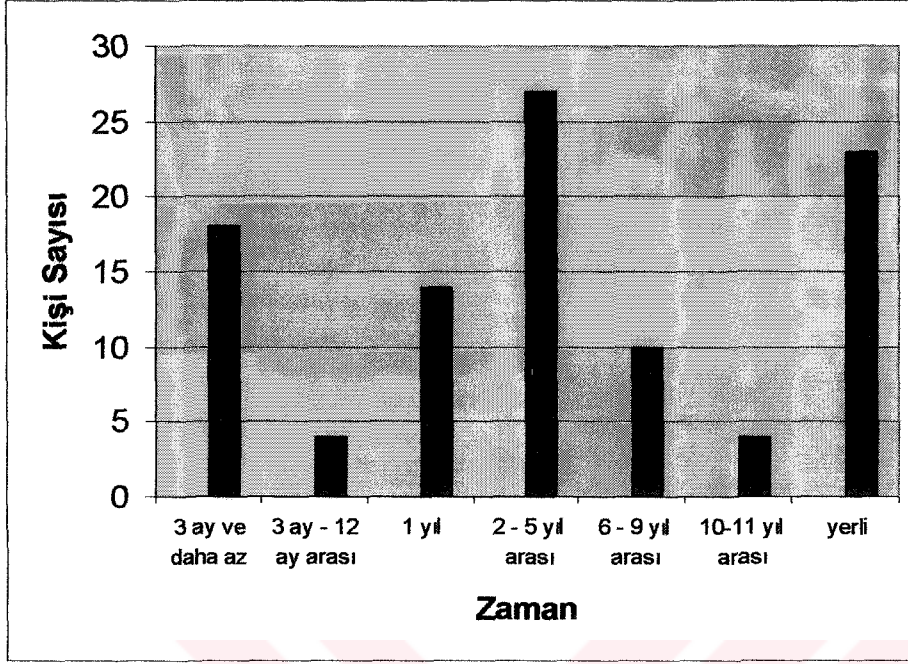
Meslek Grupları	İş Kolları	Anket Sayısı
Denizcilik İle İlgili İş Kollarında Çalışanlar	Denizci	3
	Marina Görevlisi	1
	Kaptan	15
	Gemici	6
Bar ve Restoran Çalışanları	Aşçı	8
	Aşçı Yardımcısı	1
	Barmen	5
	Garson	6
Turizm İşletmecileri	Turizm işletmecisi	18
	Otel İşletmecisi	1
	Yat Turizmcisi	1

Ticaret İle Uğraşanlar	Kiralık Araba Ser. Sahibi	1
	Ticaret	6
	Tezgahtar	5
	Serbest	10
	Halıcı	1
	Kuyumcu	1
	Tekel Bayi sahibi	1
Memur ve Diğerleri	Bankacı	5
	Tahsildar	1
	Jandarma	1
	Muhasebeci	1
	Memur	2
TOPLAM		100

Anket çalışmasına katılanların doğum yerlerine göre dağılımlarını ve Göcek'te bulunma süreleri incelendiğinde, yöreye olan göçün nereden geldiği hakkında fikir edinmek mümkün olmaktadır (Bkz. Tablo 5.4 ve Grafik 5.1).

Tablo 5.4. Ankete Girenlerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Sayı	Doğum Yeri	Sayı	Doğum Yeri	Sayı
Adana	1	Erzincan	1	Muğla	Göcek 29
Adıyaman	6	Giresun	1		Ortaca 1
Ankara	2	Hatay	2	Malatya	1
Antalya	1	İstanbul	20	Rize	1
Aydın	1	İzmir	2	Samsun	2
Bolu	1	Malatya	1	Sinop	4
Bursa	1	Muğla	Bodrum 1	Trabzon	2
Çanakkale	3		Dalaman 8	Tunceli	1
Denizli	2		Fethiye 4	Urfa	1

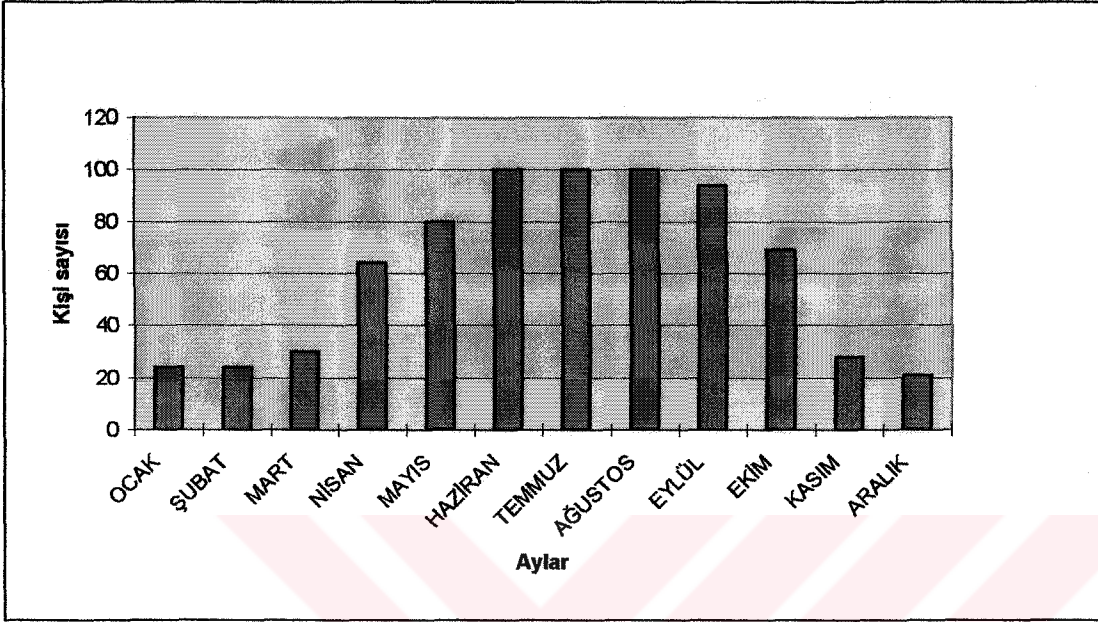
Grafik 5.1. Göcek'te İkame Etme Süreleri

Turizmin mevsimlik iş olanakları sunması ve bir yerde turizmin gelişimiyle birlikte, turizmden önceki temel sektörün özellikle yeni nesil tarafından unutuluyor olması durumu yerleşimde işsizlik sorununu gündeme getirmektedir. Anket verilen kesimin aylara göre çalışma durumuna bakıldığında, Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları çalışma durumunun maksimum düzeyde olduğu aylardır. Bu aylar turizmin "yüksek sezonu"dur. Nisan, Mayıs, Eylül ve Ekim ayları da yine turizm sezonunun devam ettiği ve bu sebeple çalışma yaşamının canlı olduğu aylar olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın Ocak, Şubat, Mart, Kasım ve Aralık aylarında ise çalışma durumu oldukça azalmaktadır (Bkz. Grafik 5.2).

Yöre halkı turizm sezonu dışında farklı çalışma alanlarına yönelmektedirler. Ankete girenlerin % 29'u aynı mesleğini devam ettirmektedir; %7'si öğrenciliğe devam etmektedir; %30' luk bir grup farklı bir meslekte çalışmaktadır. Ancak geriye kalan %34'lük kesim ise kış sezonunu işsiz olarak geçirmektedir. Bu durumun bir göstergesi de Grafik 5.1'in bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafikte görüldüğü gibi, rastgele yapılan örneklemede çıkan sonuçlara göre anket katılanların %36'sı yörede bir yıl ve daha az bir süreden beri bulunmaktadır. Bu da dışarıdan çalışmak için yöreye

geldiklerini göstermektedir.

Grafik 5.2. Aylara Göre Çalışma Durumu

5. 3. 2. Yöre Halkının Turizme Bakışı

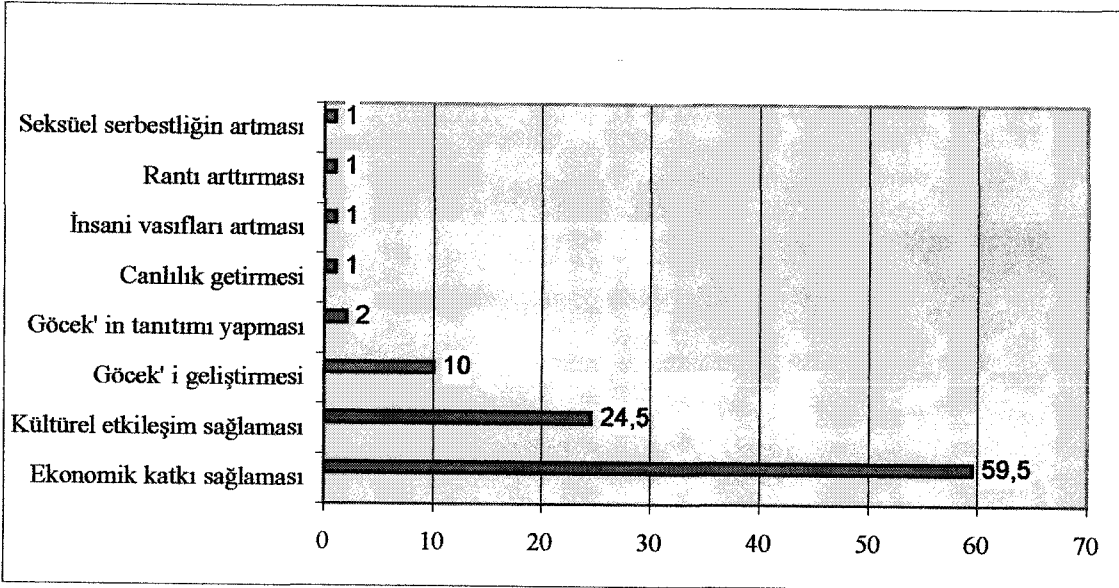
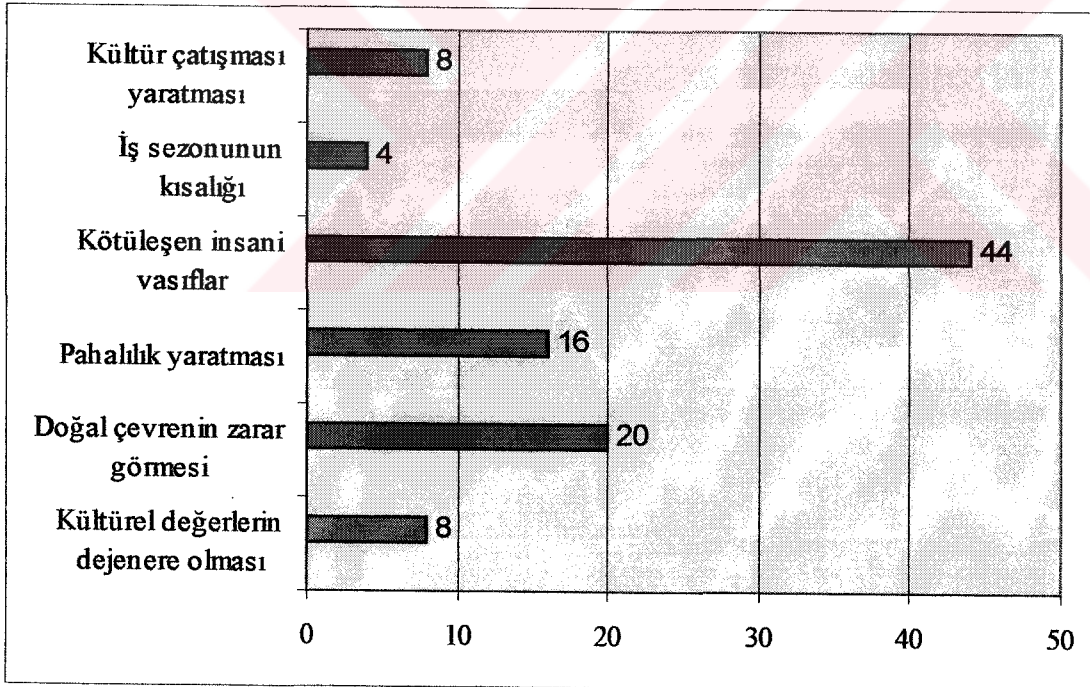
Ziyaretçi Yönetim Planı, yöre halkının da taleplerini, turizme yönelik beklentileri veya sorunlarını yönetim ve planlama sürecine dahil eden bir yaklaşımdır. Bundan dolayı yöre halkının turizme ve ziyaretçilere bakış açılarının/ düşüncelerinin ortaya konması önem kazanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda ankete katılanlara ilk yöneltilen soru Göcek'teki yat turizmi ile ilgili düşüncelerinin ne olduğuna yöneliktir. Ankete katılanlar birden fazla seçenek ile bu soruyu yanıtlamışlardır. Yat turizmi ile ilgili düşüncelerini öğrenmek istediğimiz yöre halkı, aynı soru içinde yat limanı ile ilgili görüşlerini de sunmuşlardır (Bkz. Tablo 5.5).

Tablo 5.5. Yöre Halkının Yat Turizmi İle İlgili Düşünceleri

YAT TURİZMİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER	(%)
Yat turizmi Göcek'e çok yönlü katkı sağlamaktadır.	4
Yat turizmi yöreye ekonomik açıdan önemli katkı sağlamaktadır.	13
Yat turizmi güzel ve yeterlidir.	8.5
Yat turizmi Göcek'in gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır.	4
Yat turizmi göcek için iyi değerlendirilmesi gereken bir fırsattır.	3
Yat turizmi Göcek'teki sosyal yaşamı değiştirmektedir.	3
Yöremizde modern bir yat limanı yoktur, mevcut limanın güzelleştirilmeye ihtiyacı vardır.	7
Yat limanında çalışan personel ve diğer teknik elemanlar kalifiye değildir.	6
Göcek'teki yat turizminin tanıtımı ve reklamı yetersiz kalmaktadır.	5.5
Yat turizmi çevre (özellikle denizde) kirliliği yaratmaktadır.	15
Yöremizde yat limanı kapasite, altyapı, organizasyon ve denetim açısından yetersizdir.	22
Yat limanında düzen eksikliği vardır.	3
Daha güçlü ve pazarlama imkanları yüksek yat şirketi olması gerekmektedir.	1.5
Yat liman ücreti pahalıdır.	1.5
Yat turizmi ile gelen turist kalitesi düşüktür.	1.5
Belediye iskelesindeki yerleşim iyileştirilmeye ihtiyaç duymaktadır.	1.5
TOPLAM	100

Yöre halkına, yat turizmi ve limanı ile ilgili görüşlerinin yanı sıra, genel olarak turizm ile ilgili görüşleri sorulduğunda, turizmin olumlu ve olumsuz etkilerini belirtmişlerdir (Bkz. Grafik 5.3 ve Grafik 5.4.). buna göre, “seksüel serbestliğin ve rantın artması” olumlu etkiler arasında gösterilmektedir. Turizmin ekonomik katkı sağlaması %59,5 oranla en yüksek değere sahiptir. Bunu %24,5 ile “kültürel etkilerin sağlanması” ve %10 ile “Göcek’i geliştirmesi” izlemektedir. Diğer yandan, turizmin yöre halkına olumsuz etkilerinden en yüksek orana sahip %44 ile “insani vasıfların kötüleşmesi” olmuştur.

Grafik 5.3. Yöre Halkına Göre Turizmin Olumlu Etkileri**Grafik 5.4. Yöre Halkına Göre Turizmin Olumsuz Etkileri**

Doğal çevrenin zarar görmesi, pahalık yaratması, kültürel değerlerin dejenere olması, kültür çatışması yaratması diğer önemli olumsuz etkiler olarak belirtilmiştir. "İş sezonunun kısalığı" ise %4 ile en düşük düzeyde gözlenen olumsuz etkidir. Anket verilenlerin %69'u "ziyaretçilerin çevreyi kirlettiği görüşünde" iken, % 31'i bunun

aksini düşünmektedir. Yöre halkına uygulanan anket kapsamında "ziyaretçilerin çevreyi kirlettikleri" görüşünde olmalarını gerektiren tutum ve davranışlar içinde en yüksek payı, "denize sintine ve çöp atmaları (%28)" almaktadır. Bunu %22'lik bir oranla "sigara izmariti atmaları ve %17'lik bir oranla "ezici bir tutum içinde bulunmaları" izlemektedir (Bkz.Tablo 5.6.).

Tablo 5.6. Yöre Halkına Göre Ziyaretçilerin Çevreyi Kirleten Davranışları

Tutum ve Davranışlar	%
Denize sintineleri boşaltmaları ve çöp atmaları	28
Yerlere sigara izmariti atmaları	22
Ezici bir tutum içinde olmaları	17
Gürültü yapmaları	11
Yerlere çöp atmaları	11
Yatlardan yağ akması	5,5
Mekanları kullandıkları gibi bırakmamaları	5,5
TOPLAM	100

Ziyaretçilerin çevreyi kirletmediğini düşünenlerin bu görüşe varmalarında en etkili ziyaretçi tutum ve davranışı %29,5 oranla "güzel, insancıl ve saygılı olmaları" oluştururken bunu %16,5 oranlarla "medeni olmaları" ve "yerlere çöp atmamaları" izlemektedir (Bkz.Tablo 5.7).

Tablo 5.7. Yöre Halkına Göre Ziyaretçilerin Çevreci Davranışları

Tutum ve Davranışlar	%
Güleryüzlü, insancıl ve saygılı olmaları	29,5
Medeni olmaları	16,5
Yerlere çöp atmamaları	16,5
Temizlik kurallarına uymaları	13
Yerlere tükürmemeleri	7
Yüksek sesle konuşmamaları	3,5
Denize çöp atmamaları	3,5
Çevreci Göcek Vakfı'na yardım etmeleri	3,5
Sigara izmaritlerini atmamaları	3,5
Ağaç ve çiçeklere özen göstermeleri	3,5
TOPLAM	100

Tablo 5.6. ve Tablo 5.7'den anlaşılacağı gibi, yöre halkı ziyaretçilerin çevreye karşı duyarlılığını değerlendirirken, sosyal çevreyi de bu kapsamda ele almışlardır.

5. 3. 3. Yöre Halkının Mekansal Beklentileri

Yöre, herkesten önce yöre yaşayanlarına aittir, bu sebepten dolayı yöre halkının mekansal beklentilerini, sorunlarını ve eksikliklerini saptamak gerekmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak yerleşimde hangi kullanımları istedikleri sorusu yöneltilmiş ve soruyu yanıtlayacak kişiye birden fazla tercihte bulunma hakkı tanınmıştır. Yöre halkının Göcek'te olmasını istediği mekansal kullanımların başında %34 pay ile spor tesisi gelmektedir (Bkz Tablo 5.8).

Tablo 5.8. Yöre Halkının Mekansal Kullanım Talepleri

Kullanım Talepleri	%
Spor tesisi	34
Kültür - sanat merkezi	30,5
Eğitim tesisi	20
Turistik üniteler (Eğlence yerleri, disko, bar ve restoran, turizm ile ilişkili yapılar)	5
Halk eğitim tesisi (Turizm seminerleri, dersane, toplumsal eğitim kursu, yabancı dil kursu)	3,5
Tuvalet	2
Yapılaşma talepleri (Düzenli yapılaşma, toplu konut ve kreş imkanları)	2
Yol düzenlemeleri (Yolların iyileştirilmesi, minibüs durak yerleri)	1
Dinlenme alanları	1
Amatör yelken kulübü	0,5
Sağlık tesisi	0,5
TOPLAM	100

Kıyı bandına ilişkin görüntü ve kullanım kalitesini saptamaya yönelik anket çalışması yapılmıştır (Bkz. Tablo 5.9 ve Tablo 5.10.). Buna göre en kötüden (1) en iyiye (5) uzanan bir yelpaze içinde değerlendirme yapmaları beklenmiştir.

Tablo 5.9. Yöre Halkına Göre Kıyı Bandı Görüntü Kalitesi (%)

GÖRÜNTÜ KALİTESİ	Çok Kötü				Çok İyi
	1	2	3	4	5
Yayalaştırma	14	13	21	21	31
Otopark alanlarının yeterliliği	25	23	18	14	20
Çekici oturma gruplarının varlığı	16	30	33	7	14
Odak noktalarının varlığı	21	31	31	9	8
Peyzaj düzenlemeleri	23	20	23	21	13
Sanat ve su öğeleri	44	26	13	6	11
Sokak mobilyaları	41	27	14	12	6
Yer malzemesinin kalitesi	21	26	24	16	13
Mimari simgesel elemanlar	42	24	14	7	13
Yayalara yönelik işaretler	55	20	11	5	9
Yol işaretleri	40	23	25	6	6
Bilgilendirme işaretleri	40	24	17	15	4
Sokak aydınlatması	27	22	27	12	12
Tuvalet tesislerinin yeterliliği/ temizliği	53	17	16	5	9
Çevre temizliği	15	19	24	19	23
Bina girişleri	21	30	29	9	11
Yapı kalitesi	16	27	30	16	11
Dükkanların ön cephe düzenlenmeleri	24	25	23	15	13
Dükkan. Aç./kapama saatlerinin düzeni	16	16	23	18	27
Bina cepheleri	18	29	34	7	12
Turizm danışma bürolarının yeterliliği	50	22	11	8	9
Tekne bakım servis. varlığı/yeterliliği	30	11	21	17	21
Kullanım çeşitliliği	26	23	35	12	4
Yeme-içme tesislerinin varlığı/yeterliliği	7	11	22	29	31

Tablo 5.10. Yöre Halkına Göre Kıyı Bandı Konfor Olanakları (%)

KONFOR OLANAKLARI	Çok Kötü				Çok İyi
	1	2	3	4	5
Canlılık	28	22	26.5	15.5	8
Erişilebilirlik	14	35.5	29	6	15.5
Gölge alanların varlığı/ yeterliliği	30	29	21	8	12
İnsan ölçeğinin yakalanması	22	32	28.5	8	9.5
Mekansal süreklilik	23	29	25	14	9
Yönlendirme	34	23.5	23.5	12	7
Bir toplanma yeri olarak kıyının fonksiyonu	23	15	26	16.5	19.5
Mekanda şaşırtıcı/ sürprizli yerlerin varlığı	38	27	13	9	13
Yalnızlık duygusu	27	16	35	8	14
Mekansal kimliğin varlığı	13.5	27	25.5	15	19
Monotonluk duygusu	41	21	11	15	12

Ayrıca yöre halkı tiyatro, sinema gibi kültürel faaliyetlerin olması talebindedirler. Belediye organizasyonu altında Türk Geceleri düzenleneme, tanıtım gösterileri, sergiler, konserler, animasyon, festival ve folklor gösterileri düzenlenmesi, su sporları ve yelken faaliyetleri yapılması gibi önerilerde bulunmuşlardır.

5. 4. Ziyaretçilerin Beklenti ve Sorunlarına Yönelik Durum Değerlendirmesi

ZYP yaklaşımı çerçevesinde, ziyaretçilere ait durum değerlendirme ve bu doğrultuda sorun saptaması yapabilmek için, ziyaretçilerin genel profili, yöreye bakışı ve mekansal beklentileri incelenmiştir.

5. 4. 1. Ziyaretçilerin Genel Profili

Ziyaretçi Yönetim Planı yöre halkı ve ziyaretçilerin beklentilerini aynı anda karşılamaya yönelik planlama ve yönetim çerçevesi sunmaktadır. Bununla birlikte

yörenin kendi değerlerini de aynı oranda koruma anlayışı gütmektedir. Bu kapsamda ziyaretçilerin genel profilini belirlemek, mekansal beklentilerini saptamak önem kazanmaktadır. Göcek'te iç ve dış turizm birlikte yaşanmakla birlikte, ağırlık dış turizmdir (Bkz. Tablo 5.11).

Tablo 5.11. Ziyaretçilerin Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke Adı	Şehir Adı	%
Kanada	Wawota	3
İngiltere	Birmingham	1,5
	Buxton	1,5
	Gravesend	4,5
	Havehill	1,5
	Hundingdon	1,5
	London	4,5
	Poole	1,5
	Saffron Walden	1,5
	Sanhurst	1,5
	Tideswell	1,5
	Warihing	1,5
	York	4,5
	Belirtilmeyen	29
Almanya	Nürnberg	1,5
	Berlin	1,5
	Tulzweg	1,5
	Munih	1,5
	Belirtilmeyen	1,5
Hollanda	Grosseto	1,5
İtalya	Sticciano	1,5
	Belirtilmeyen	3
Güney Afrika	Bkempfontein	3
Türkiye	Adana	1,5
	Ankara	3
	Artvin	1,5
	İstanbul	14
	İzmir	3
Amerika	San Francisco	1,5
TOPLAM		100

Ankete katılanların %52'sini kadın, %48'ini ise erkek ziyaretçiler oluşturmaktadır. Ankete %12 oranında 15-29 yaş grubu, %53 oranında 30-44, %33 oranında 45-59 ve

%2 oranında ise 60 ve üstü yaş grubu katılmıştır. Göcek'i ziyaret edenler çok geniş bir meslek yelpazesi sunmaktadırlar (Bkz. Tablo 5.12).

Tablo 5.12. Ziyaretçilerin Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslekler	%	Meslekler	%
Akademisyen	5	Mühendis	12
Bütçe uzmanı	2	Dadı	2
Bilgisayar satıcısı	2	Bilgisayar tasarımcısı operatörü	2
Güverte görevlisi	2	Öğrenci	5
Doktor	2	Eczacı	2
Öğretmen	19	Programcı (sistem analisti)	2
Ekonomist	5	Radyograf	2
Ev hanımı	2	Restoran sahibi	2
Garson	2	Satış yöneticisi	5
İktisatçı	2	Sekreter	5
Yerel yönetici	2	Kahya	2
Yönetim müdürü	5	Vergi danışmanı	2
Tüccar	5	Kamyon sürücüsü	2

Göcek'te yat turizmi gelişmiş olmakla birlikte, ulaşım tercihleri arasında hava yolu da ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Yerleşime gelen ziyaretçilerin %46,5'i havayolu, %38,5'i denizyolu ve %15'i ise karayolu ulaşımını tercih etmişlerdir. Ulaşımın yanı sıra konaklama tercihleri ise %46 oranında yat, %34,5 apart otel, %6 ikincil konut ve %11 diğer tercihler (pansiyon, akraba ya da arkadaş konutları...) üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ulaşım biçimlerine göre konaklama tercihleri dağılımları ise Tablo 5.13'deki gibi karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5.13. Ziyaretçilerin Ulaşım Biçimlerine Göre Konaklama Tercihleri

Ulaşım Biçimi	Konaklama Tercihi (%)			
	Apart Otel	İkincil Konut	Yat	Diğer
Karayolu	62,5	25	-	12,5
Denizyolu	5	-	95	-
Havayolu	50	4	21	25

Ziyaretçilerin %56'sı arkadaş ve akraba tavsiyeleri üzerine Göcek'i tercih ederken, bu konuda %24 oranında yolculuk acentaları yönlendirici olmuştur. Öneriler doğrultusunda yerleşmeye gelen grup %6'lık payı oluştururken, diğer ziyaretçiler işleri doğrultusunda Göcek hakkında bilgi edinmişlerdir. Ankete katılan ziyaretçilerin %49'u bireysel olarak tatillerini geçirmekte iken, %51'i ailecek tatillerini geçirmişlerdir. Yine ankete katılan ziyaretçilerin %30'u paket turla yerleşime gelmiştir. Dünyada paket turun artış eğilimine rağmen, Göcek'te bu oranın düşmesinin nedeni, Göcek'te yat turizminin gelişmiş olmasıdır. Ziyaretçi harcamalarının dağılımı %16 konaklama, %10 eğlence, %31 alışveriş, %39 yeme-içme ve %4 ulaşım şeklindedir.

5.4.2. Ziyaretçilerin Yöreye Bakışı

Ziyaretçilerin Göcek hakkındaki düşüncelerini saptamak, Göcek'in turizm gelişimini Ziyaretçi Yönetim Planı doğrultusunda yönlendirmek ve bu kapsamda planlama kararları için önemlidir. Göcek'in birçok doğal değere sahip olduğu daha önce de belirtilmiş olmakla birlikte, ziyaretçilerin hangi nedenler ile Göcek'i tercih ettiğini belirlemek gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda ziyaretçilere "Tatil için neden Göcek'i tercih ettiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen cevaplar şu şekildedir:

- Tekne seyahati gerçekleştirme olanağı sağlaması,
- tarihi yerlere yakın olması,
- sessiz bir yerleşme olması,
- farklı alışveriş birimlerine sahip olması,

- doğa ve denizinin güzel olması,
- yerleşimin güzel olması,
- küçük bir kasaba olması,
- kalabalık olmaması,
- yöre halkının samimi ve dostça davranışları,
- dağ ve denizin bütünleştiği bir güzelliğe sahip olması,
- mavi koylara sahip olması,
- temiz olması,
- doğal liman özelliğine sahip olması,
- Mavi Yolculuk durağı olmasıdır.

Bunların dışında daha kısa süreli ziyaret edenler yeme-içme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Göcek'i tercih etmişlerdir. Uzun süreli ziyaret edenler arasında ise iş nedeniyle Göcek'te bulunmak durumunda kalan ziyaretçiler vardır. Ziyaretçiler Göcek'te vakitlerini genelde yat turlarında geçirmektedirler. Bunun yanı sıra alışveriş, yemek yeme, eğlenme...gibi aktiviteleri de Göcek'te bulundukları süre boyunca gerçekleştirmektedirler (Bkz. Tablo 5.14.).

Tablo 5.14. Ziyaretçilerin Gün ve Gece Boyunca Göcek'te Yaptığı Aktiviteler

Aktiviteler	%
Yatta vakit geçirenler (tekne turu, bakım işleri...)	23
Yemek yeme	25
Bar ya da kafede vakit geçirme	11
Eğlence yerlerine gitme	5
Alışveriş	20
Arkadaş ziyareti	5
Yürüyüş	8
Bankacılık işlemleri	3
TOPLAM	100

5.4.3. Ziyaretçilerin Mekansal Beklentileri

Ziyaretçilerin %65'i Göcek'teki mekansal kullanımları yeterli bulurken, %35'i bu konuda aynı fikirde değildir. Mekansal kullanımları yetersiz bulanlardan bazı anket katılanları, neden yetersiz bulduklarına dair fikirlerini belirtmişlerdir. Belirtilen nedenler şu şekilde tanımlanabilir:

- Aracın girmediği gerçek yaya yollarına ihtiyaç olması,
- barlarda ses kontrolünün olmaması,
- arka sokakların ve girişlerin güzel olmaması,
- park ve orman alanının yetersiz olması,
- depreme karşı gerekli önlemlerin alınmamış olması,
- eğlence yerlerinin yetersiz olmasıdır.

Ziyaretçilerle kıyı bandının görüntü ve kullanım kalitesini saptamaya yönelik anket çalışması yapılmıştır (Bkz. Tablo 5.15 ve Tablo 5.16).

Tablo 5.15. Ziyaretçilere Göre Kıyı Bandı Konfor Olanakları (%)

KONFOR OLANAKLARI	Çok Kötü				Çok İyi
	1	2	3	4	5
Canlılık	7,5	10	32,5	37,5	12,5
Erişilebilirlik	8	5,4	21,6	48,6	16,2
Gölge alanların varlığı/ yeterliliği	2,6	10,3	48,7	23	15,4
İnsan ölçeğinin yakalanması	3,3	3,3	36,6	33,3	23,3
Mekansal süreklilik	9,4	6,3	40,6	31,3	12,5
Yönlendirme	11,8	5,9	38,2	38,2	5,9
Bir toplanma yeri olarak kıyının fonksiyonu	2,8	2,8	11	44,4	38,9
Mekanda şaşırtıcı/ sürprizli yerlerin varlığı	15,8	10,5	23,7	44,7	5,3
Yalnızlık duygusu	0	11	19,5	44,4	25
Mekansal kimliğin varlığı	2,8	11	16,7	41,7	27,8
Monotonluk duygusu	7,9	21	42	23,7	5,3

Tablo 5.16. Ziyaretçilere Göre Kıyı Bandı Görüntü Kalitesi (%)

GÖRÜNTÜ KALİTESİ	Çok Kötü				Çok İyi
	1	2	3	4	5
Yayalaştırma	0	4,5	24,5	35,5	35,5
Otopark alanlarının yeterliliği	2,7	8,1	40,5	29,7	18,9
Çekici oturma gruplarının varlığı	0	5	27,5	35	32,5
Odak noktalarının varlığı	7,7	10,2	15,3	36	30,7
Peyzaj düzenlemeleri	0	4	19,6	32,6	43,7
Sanat ve su öğeleri	20,5	9	29,6	27,7	13,6
Sokak mobilyaları	7	16,6	35,7	28,6	12
Yer malzemesinin kalitesi	4,7	14	33,3	38	9,5
Mimari simgesel elemanlar	9,3	16,2	34,8	27,9	11,6
Yayalara yönelik işaretler	19,0	23,8	30,9	14,2	12
Yol işaretleri	22,8	25,7	37	3,2	8,6
Bilgilendirme işaretleri	21	29	21	21	8
Sokak aydınlatması	10,8	15,8	43,2	18,9	10,8
Tuvalet tesislerinin yeterliliği/ temizliği	16,2	25,6	37,2	14	7
Çevre temizliği	2,4	12	26,8	3,1	26,8
Bina girişleri	2,7	29,7	32,4	24,3	10,8
Yapı kalitesi	5	27,5	35	27,5	5
Dükkanların ön cephe düzenlenmeleri	4,8	7,2	35,7	38	14,3
Dükkan. Aç./kapama saatlerinin düzeni	5	2,5	17,5	32,5	42,5
Bina cepheleri	13,5	5,4	27	40,6	13,5
Turizm danışma bürolarının yeterliliği	17	22	26,8	26,8	7,3
Tekne bakım servis. varlığı/yeterliliği	2,6	10,5	26,3	23,7	36,8
Kullanım çeşitliliği	5,9	11,8	32,4	32,4	17,6
Yeme-içme tesislerinin varlığı/yeterliliği	2,2	2,2	13	39	43,5

5.5. Ziyaretçi Yönetim Planının Göcek'e Uygulanması

Çalışmanın amacı, ülkemizde daha önce uygulanmamış bir yönetim ve planlama yaklaşımı olan "Ziyaretçi Yönetim Planı"nı Göcek'e uygulamaktır. Bu kapsamda çalışmanın ilk aşaması, ZYP çerçevesinde oluşturulacak örgütsel yapıyı tanımlamaktır. ZYP'nın üç temel bileşenini oluşturan *yöre, yöre halkı, ve ziyaretçi* ile ilgili yapılmış olan analizler değerlendirilmiş ve bu doğrultuda durum ve sorun tespiti yapılmıştır. Bir sonraki aşamada örgütsel şema içinde yer alan ünitelerin görev tanımlamaları yapılmıştır. Ayrıca sorunların, kendi görev ve işlev alanlarında çözüm bulunarak hangi ilgili ünitelerde ele alınması gerektiği belirlenmektedir. Bu aşamalar, Göcek yerleşiminin yöreye, yöre halkına ve ziyaretçiye ait konularının ve sorunlarının, bütüncül bir ZY örgütsel şeması çerçevesinde değerlendirilip, gerekli kararların alınmasını sağlamaktadır.

Üçüncü aşamada ise, mekansal düzeyde uygulama ve mekansal müdahale alanları tespit edilmiştir. Bu, görev tanımlaması daha önceki aşamalarda belirlenmiş ve bir ZY şemasının sahip olması gereken temel ünitelerden biri olan "Planlama ve Koruma Ünitesi (PKÜ)" nin kararlarını almakla gerçekleşmektedir. PKÜ'nin görev ve işlev tanımlamaları çerçevesinde Göcek ile ilgili planlama kararları oluşturulmuş ve kararlar sınırları önceki bölümde tanımlanmış çalışma alanında, kentsel tasarım ölçeğinde uygulama alanı bulmuştur.

5.5.1. Ziyaretçi Yönetimi Şemasının Oluşturulması

ZY şeması, ZYP yaklaşımı kapsamında oluşturulacak örgütsel yapıyı tanımlamaktadır; ayrıca örgütsel yapıda yer alan elemanların birbirleriyle olan ilişkilerini de ortaya koymaktadır. ZY şeması üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar:

1. Mevcut Kurumlar,
2. Temel Üniteler,
3. Yardımcı Ünitelerdir.

Mevcut Kurumlar: Bu kurumlar, ülkesel düzeyden yerel düzeye uzanan ve özelde Göcek ile ilgili kararların alındığı kurumlardır. Sözü edilen kurumlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Devlet Planlama Teşkilatı
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
- Turizm Bakanlığı
- Turizm Bakanlığı'nca tanımlanan;
Marina Yatırımları Alt Komisyonu ve Mevzuatı Güncelleştirme Denetimi
Alt Komisyonu
- Çevre Bakanlığı
- Özel Çevre Koruma Kurulu
- Muğla İl Özel Yönetimi
- Muğla Turizm İl Müdürlüğü
- Fethiye Mimarlar Odası
- Göcek Belediyesi
- Göcek Liman Denetim Başkanlığı
- Göcek Çevre ve Turizm Derneği'dir.

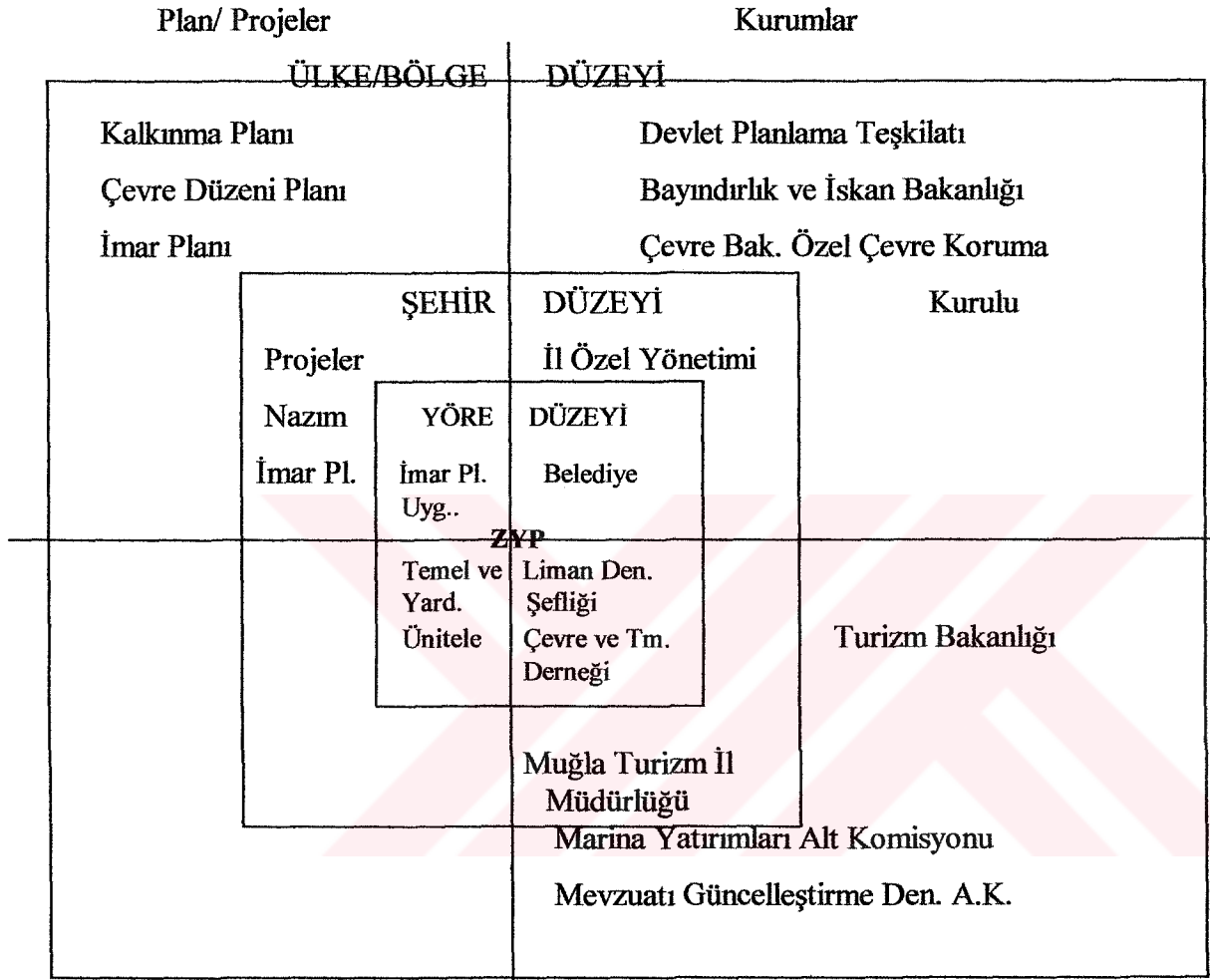
Temel Üniteler: Her ZY şemasında mutlaka olması gereken ünitelerdir:

- Pazarlama Ünitesi
- Turizm Danışma Merkezi (TDM)
- Özel Etkinlikler ve İrtibat Ünitesi
- Planlama ve Koruma Ünitesi (PKÜ)
- Çevresel Servisler Ünitesi

Yardımcı Üniteler: Her yerleşim için o yerleşmeye özel olarak oluşturulacak ünitelerdir. Bu sebeple Göcek için aşağıda sıralanan yardımcı üniteler tanımlanmıştır:

- Liman Denetimi Ünitesi
- Kıyı Koruma Ünitesi
- Yat Turizmi Şirketleri İşbirliği Ünitesi
- Yeşil Simgeler Ünitesi'dir.

Mevcut kurum, temel ünite ve yardımcı ünitelerin meydana getirdiği yapının, ülke ölçeğinden yöre ölçeğine inen alandaki konumları aşağıdaki gibi şematize edilmiştir:

Şekil 5.1. Göcek İçin Gelişim Planları
(Davidson & Maitland (1997)' den uyarlanmıştır)

5.5.2. Alan Analizi ve Anket Sonuçlarına Göre Genel Değerlendirme

ZYP, yöre, yöre halkı ve ziyaretçi'ye yönelik kararların her üçünün de ortak faydasını gözeterek alındığı bir yaklaşımdır. Bu sebeple mevcut durum değerlendirme ve sorun saptama aşamasında her biri başlı başına ele alınıp değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye alan analizleri ve anket çalışmaları ışık tutmuştur.

Bu değerlendirme alan analizi ve anket sonuçlarını içermektedir. Alan analizi sonucunda saptanmış sorun noktaları çoğu zaman yöre halkı ve ziyaretçilerin belirttikleri ile örtüşmektedir. Alan analizi aşağıdaki tablolarda değerlendirilmiştir; ve tabloda yer alan altı çizili ifadeler, sorun noktalarını tanımlamaktadır.

Tablo 5.17. Alan Analizi Değerlendirmesi

Değerlendirme Kriterleri	1. Bölge (Yerleşim merkezi ve merkeze yakın olan kıyı bandı ve Göcek Caddesi Kesimi)	2. Bölge (Göcek Çadırılı Kamp Karavan Kampı ile Orman Bölge Şefliği Arasındaki Alan)
Alana erişilebilirlik	- İskele ve marinalara gelen yatlardaki ziyaretçilerin, yerleşimdeki ilk uğrak yeridir. - Yerleşimden bu alana çıkan yaya aksları bulunmaktadır. Taşıt girişi yoktur.	<u>Yerleşimin girişinden bu bölgeye uzanan yaya aksları mevcuttur. Ancak bu akslar gerekli düzenlemelerden yoksundur ve dolayısıyla teşvik edici nitelite değildir.</u> - Denizden algılanmakla birlikte, deniz yolu ile gelen ziyaretçilerin ilk uğrak yeri değildir.
Ölçek	Her iki alanda da insan ölçeği korunmuştur. Yapıların iki kattan fazla olmaması bu durumun en iyi destekleyicisidir.	
Kullanımlar ve Aktiviteler	- Yeme-içme ve eğlence üniteleri, ticaret birimleri, turizm şirketleri ve konaklama tesisleri yoğunlaşmaktadır. - Yeme-içme üniteleri için oluşturulmuş ve yaya aksıyla bağlantılı oturma mekanları mevcuttur. - Fast-food tarzında büfe bulunmamaktadır. <u>Amfiteyatrosu konser ve benzeri aktiviteler için tasarlanmıştır, ancak düzenlemesi ve kapasitesi yeniden gözden geçirilmelidir.</u>	<u>Yeme-içme ve eğlence üniteleri üniteleri yer almamaktadır.</u> <u>Konaklama ünitesi olarak çadırılı kamp/karavan yeri mevcuttur. Ancak standartı düşüktür ve tam kapasite çalışmamaktadır.</u> - Konser ve benzeri aktiviteler için düzenlenmiş ya da düzenlenmemiş açık alan bulunmamaktadır.
Mikroklima	- Çevredeki yapılar yüksek olmadığından dolayı güneş ışığı alabilmeyi sağlamaktadır. <u>Yürüme ve oturma mekanlarında gölgelendirmeye yönelik önlemler alınmamıştır. Bu açıdan alan gündüz pek kullanılmamaktadır.</u>	Ağaçların sık olması, alanın gölgelendirilmesini sağlamaktadır.

Değerlendirme Kriterleri	1. Bölge (Yerleşim merkezi ve merkeze yakın olan kıyı bandı ve Göcek Caddesi Kesimi)	2. Bölge (Göcek Çadırılı Kamp Karavan Kampı ile Orman Bölge Şefliği Arasındaki Alan)
Dolaşım	- Yerleşim ile uygun geçişler sağlanmıştır. - Transit geçiş yapan ile dolaşanları aynı ortamda barındırabilmektedir. - Yaya yolunun belirtilmesi için plastik ögeler kullanılmıştır.	<u>Yerleşimle uygun geçişler sağlanmakla birlikte yeterince tanımlanmamıştır.</u> <u>Yaya yolu düzenlemeleri, zemin döşeme ile sınırlı kalmıştır.</u> - Yaya yolu, gölgeliktir. <u>Aktivitelerin yer almaması nedeniyle sessizdir ve bu da alanın kullanımını azaltmaktadır.</u>
Oturma Mekanları	<u>Oturma elemanları çok çeşitli insan tiplerine cevap vermemektedir.</u> <u>Oturma alanları gölgelendirilmemektedir.</u> <u>Çim tepeleri, merdiven, oturma grupları gibi ikincil oturma elemanları yer almamaktadır.</u> - Oturma elemanları denize yönelmiştir. <u>Oturma elemanları grup halinde oturmaya yönelik tasarlanmamıştır.</u>	<u>Yeterli sıklıkta ve sayıda oturma elemanı yoktur.</u>
Yer Döşemesi	- Alan tanımlamalarını yapan farklı tiplerde yer döşemesi elemanları kullanılmıştır. - Önemli sirkülasyon hatlarının devamlılığı söz konusudur.	<u>Tek tip zemin döşemesi elemanı vardır. Bu da monotonluk etkisini artırmaktadır.</u>
Bitkilendirme	<u>Bitkilendirmede renklerden ve güzel kokulardan faydalanılmıştır ama yetersizdir.</u> <u>Çim alanları mevcuttur, ancak piknik yapmak, uyumak, okumak gibi aktivitelere hizmet etmemektedir.</u> <u>Ağaçlandırma gölge sağlamak amacıyla yapılmışsa da başarılı olamamıştır.</u> - Ağaççıklar ve çiçekler, sınır oluşturma amacıyla kullanılmıştır.	<u>Bitkilendirmede renkli ve güzel kokulu bitkiler kullanılmamıştır.</u> - Çim alan yer almamaktadır.
Su elemanları	<u>Yapay su elemanı yalnızca bir yerde vardır. Daha çok sayıda ve çeşitli biçimlerde kullanılabilir.</u>	<u>Yapay su elemanı bulunmamaktadır.</u> - Kara ile deniz ilişkisi koparılmamış, kıyı doğal haliyle bırakılmıştır.

Değerlendirme Kriterleri	1. Bölge (Yerleşim merkezi ve merkeze yakın olan kıyı bandı ve Göcek Caddesi Kesimi)	2. Bölge (Göcek Çadırılı Kamp Karavan Kampı ile Orman Bölge Şefliği Arasındaki Alan)
Plastik Öğeler	<u>Plastik öğeler kullanılmamıştır.</u>	
Sokak Mobilyaları	- Aydınlatma elemanları yeterli sayıda bulunmaktadır. Formu içinde bulunduğu mekan ile uyum sağlamaktadır. <u>Kışın aydınlatılma yapılmamaktadır.</u> <u>Çöp kutusu sayı bakımından yetersiz ve form bakımından kullanışsızdır.</u> <u>2 adet telefon kulubesi vardır. Bu sayı, yetersizdir. Ayrıca standart formda kullanılması, mekana uyum sağlamasını engellemektedir.</u>	<u>Aydınlatma yetersizdir. Kışın bu bölge aydınlatılmamaktadır.</u> <u>Çöp kutuları yoktur.</u> <u>Telefon kulubesi yoktur.</u>
Sınırlar	- Farklı kullanıma yönelik mekanların sınırları zemin dokusu ile tanımlanmıştır. - Yüksek bordürler kullanılmamıştır. - Yeşil alanlar da bordürlerle sınırlandırılmıştır.	- Yalnızca yaya aksının sınırı net bir şekilde tanımlanmıştır. - Kıyı sınırlandırılmamış, doğal haliyle bırakılmıştır.
Bakım-Onarım / Konfor	Yerleşim en önemli bölgesi olarak görüldüğü için bakım işlemleri yürütülmektedir.	<u>Gerekli bakım bu bölgeye yapılmamaktadır.</u>
Tanıtım ve İşaretler	<u>Tanıtım, bilgilendirme, yol ve yaya işaretleri yetersizdir. Mevcutlarının renk ve biçimleri de mekan ile uyum sağlamamaktadır.</u> <u>Ticari birimlerin levhaları bir dil birliği sağlamamaktadır.</u>	<u>Tanıtım, bilgilendirme, yol ve yaya işaretleri yok denebilecek kadar az sayıdadır.</u>

Tablo 5.18. Ziyaretçi ve Yöre Halkı Anket Sonuçlarına Göre Değerlendirme

Değerlendirme Kriterleri	Ziyaretçiler	Yöre Halkı	Ortalama
Yayalaştırma	4,02	3,42	3,72
Otopark alanlarının yeterliliği	3,53	2,81	3,17
Çekici oturma gruplarının varlığı	3,95	2,73	3,34
Odak noktalarının varlığı	3,76	1,62	2,69
Peyzaj düzenlemeleri	4,15	2,81	3,48
Sanat ve su öğeleri	3,06	2,14	2,60
Sokak mobilyaları	3,21	2,15	2,68
Yer malzemelerinin kalitesi	3,32	2,44	2,88
Mimari simgesel elemanlar	2,65	2,25	2,45
Yayalara yönelik işaretler	2,76	1,93	2,35
Yol işaretleri	2,41	2,15	2,28
Bilgilendirme işaretleri	1,86	2,19	2,03
Sokak aydınlatılması	3,01	2,60	2,81
Tuvalet tesislerinin yeterliliği/temizliği	2,70	2,17	2,44
Çevre temizliği	2,53	3,16	2,85
Bina girişleri	3,10	2,59	2,84
Yapı kalitesi	3,00	2,79	2,89
Dükkanların ön cephe düzenlemeleri	3,49	3,18	3,33
Dükkanların açma-kapama saatlerinin düzeni	3,00	3,24	3,64
Bina cepheleri	3,35	2,66	3,00
Turizm danışma bürolarının yeterliliği	2,85	2,04	2,44
Tekne bakım servislerinin varlığı/yeterliliği	3,81	2,88	3,34
Kullanım çeşitliliği	3,44	2,15	2,79
Yeme-içme tesislerinin varlığı/ yeterliliği	4,19	3,66	3,92

Hemen müdahale edilmesi gereken noktalar

Eksiklikleri giderilecek olan ve düzeltilmeye ihtiyacı olanlar

Kısa vadede müdahale ihtiyacında olmayanlar

Ziyaretçi ve yöre halkı anket sonuçları değerlendirildiğinde ilk dikkati çeken konu, yöre halkının ziyaretçilere göre, yerleşim hakkında olumsuz bir düşünceye sahip olduğudur. Her iki gruptaki anket katılımcılarının olumlu ve olumsuz olarak ortak değerlendirdiği noktalar vardır. Bunlar;

Olumlular:

- 3,72 ortalama - yayalaştırma
- 3,92 ortalama - yeme-içme tesislerinin varlığı/ yeterliliği

Olumsuzlar:

- 2,45 ortalama - mimari simgesel elemanların yokluğu
- 2,44 ortalama - tuvalet tesislerinin sayı ve temizlik yetersizliği
- 2,44 ortalama - turizm danışma bürolarının yetersizliği
- 2,35 ortalama - yayalara yönelik işaretlerinin azlığı
- 2,28 ortalama - yol işaretlerinin yokluğu
- 2,03 ortalama - bilgilendirme işaretlerinin yetersizliği

Genel değerlendirme 5 üzerinden yapılmıştır. Bu bağlamda 2,5 ve altı değerde olanlar, hemen müdahale edilmesi gereken noktalar olarak tespit edilmiştir. 3,75 ve üstü ise kısa vadede müdahale yapılması gerekli olmayanlardır. 2,5 ile 3,75 arasında puan alanlar ise eksiklikleri giderilecek ve düzeltilecek olan mekansal kullanımlar ya da öğeler kategorisinde değerlendirilmiştir.

Yöre halkına gelindiğinde ise, yöre halkının belki de en önemli sorunu, turizm sezonu dışında iş sıkıntısı çekmeleridir. Bunun nedenlerinde en önemlisi ise yabancı dil bilen, eğitilmiş personelin bulunmamasıdır. Dolayısıyla yöre halkının bu anlamda eğitilmesi gereklidir. Yöre halkında 100 kişiye "rastgele örnekleme"yle yapılan anket sonucuna göre, %20'lik bir kısım turizm sezonunda çalışmak için yöreye gelmektedir. Her yörenin kendine yeterli olması ilkesinden hareketle %20'lik bu çalışma grubuna ait işin de yöre halkı tarafından yapılması teşvik edilmelidir.

Bir turizm yerleşmesi olması nedeniyle yöre halkı sürekli, yabancı turist ile ilişki halindedir. Yöre halkı benzer örneklerindeki gibi kısa bir sürede turizmle tanışmıştır. Bu durumun doğal sonucu olarak yöre halkı her ne kadar kısmen kültürel etkileşimden memnun olsa da, çoğunluk kültür çatışması yarattığı, kültürel değerlerin dejenere

olduğu ve insani vasıfların kötüleştiğini düşünmektedir. Burada eğitimin önemini vurgulamak yerinde olacaktır.

Turizm yöreye ekonomik katkı sağlamaktadır ve bunun önemli araçlarından biri ticarettir. Ticari malların ziyaretçiye pahalıya satılmasından yöre halkı da etkilenmektedir ve bu durum yöre halkı için sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple yöre halkına da hizmet verecek çeşitlikte, farklı alternatiflere sahip birimler yer yer almalıdır.

Anket sonuçlarına göre yöre halkının %69'u, ziyaretçilerin çevreyi kirlettiği yönünde hemfikirdir. Kendilerine ait olan yerleşimin, dışarıdan gelenler tarafından kirletilmesinden ve bu duruma kendilerinin müdahale edememesinden rahatsızlık duymaktadır. Dolayısıyla çevresel faaliyetlerde yöre halkının aktif rol alması, kendi mekanlarına olan sahiplik duygusunu pekiştirecektir.

Turizm sezonu dışında bir çok ticaret biriminin kapalı olması, kıyı aksının aydınlatılmaması ve yörede yatırımların turizm dışı faaliyetlere yöneltilmemesi, yöre halkı için sorun teşkil etmektedir. Bu sorunu en iyi, Göcek'in yerlisi olan bir gencin sözleri tanımlamaktadır:

Sanki burada yaşayan bizler değiliz. Kışın burası ölü bir şehir oluyor, her yer kapanıyor. Vakit geçirebileceğimiz, eğlenebileceğimiz hiç bir yer yok. Ben spor yapabileceğim mekanlar olsun istiyorum, ama yok. Tiyatro yok, sinema yok. Turist bizim önümüze geçiyor, biz hiç önemsenmiyoruz.

Göcek'in turizm sezonu dışında da canlılığının hiç değilse kısmen korunması ve yöre halkının kullanımına hizmet eden fonksiyonların yerleşimde yer salması gerekmektedir. bu fonksiyonlar yöre halkının kültürel eğitimini sağlayacak, eğlenmek, dinlenmek gibi aktiviteler ile sportif faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri nitelikte olmalıdır.

Göcek, ziyaretçiler için, aradıkları doğal niteliklere sahip, özellikle yat ile gelenler açısından iyi bir durak yeri olan, küçük ve bu sebeple sevimli olarak nitelendirilen bir tatil beldesidir. Bu özelliklere sahip olması nedeniyle, anket sorularından biri olan "Tekrar Göcek'i ziyaret etmek ister miydiniz?" sorusuna, ziyaretçiler %100'lük bir oranla "evet" yanıtını vermişlerdir. Dolayısıyla Göcek, diğer bir çok turistik kıyı yerleşimine nasip olmayacak biçimde ziyaretçi beğenisine sahiptir. Göcek'in bugünkü fiziksel ve doğal niteliklerini korumak, ziyaretçiler için en önemli konu olmaktadır.

Göcek'te yat turizminin gelişmiş olması, yat ile gelmeyen diğer bir deyişle konaklamasını yerleşimdeki apart otel ve pansiyonlarda geçiren ziyaretçilerin ikinci derecede önemsenmesine neden olmuştur. Bu durumun en iyi dört göstergesini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Taşıt yolu ile yerleşime giren ziyaretçileri yönlendirecek bilgilendirmenin yetersizliği ve ilk görsel algılamının olumsuz nitelikleri,
2. ziyaretçilerin konakladıkları tesisler ile yerleşim merkezi arasındaki alanların, peyzaj düzenlemelerinden yoksunluğu,
3. taşıt yoluyla gelen günübirlik ziyaretçilere yönelik toplu ulaşım hizmetlerinin yetersizliği,
4. gündüz aktivitelerinin yetersizliği.

Bu dört gösterge, ziyaretçiler adına sorun alanlarını tanımlamakta ve dolayısıyla çözümlenmeleri gerekmektedir.

Bunların dışında genel olarak ziyaretçilerin sıkıntısı, eğlence yerlerinin ve bu amaca yönelik diğer aktivitelerin yetersiz olmasıdır. Ayrıca liman ücretlerinin pahalı olduğunu söyleyen ziyaretçiler de vardır.

5. 5. 3. Göcek Ziyaretçi Yönetim Planı

Göcek ZYP, yerleşmeye iki temel hedef doğrultusunda uygulanmıştır:

1. *Yöre-yöre halkı-ziyaretçi* ile ilgili konu ve sorunların sürekli tartışıldığı, çözüm önerilerinin üretildiği, uygulama ve denetim yetkisine sahip ZY örgütsel şeması önerilmiştir. Örgütsel şema, temel üniteler ile Göcek özelinde olması gereken yardımcı üniteleri kapsamaktadır. Bu ünitelerin kendi aralarındaki ve mevcut kurumlar arasındaki ilişkiler de tanımlanmıştır.

2. ZYP kapsamında, PKÜ'nin görev ve işlev tanımlaması yapılmış, bu kapsamda çalışma alanına ilişkin kentsel tasarım kararları alınmış ve uygulanmıştır.

Göcek ziyaretçi yönetim şemasındaki ünitelerin görev tanımlamaları:

ZYP'nın uygulanabilirlik kazanması, ülke pratiklerine uyum sağlayabilen nitelikte olması ile ilişkilidir. Bu anlamda, mevcut kurumların görevleri ve denetim alanları gözönünde bulundurularak, ZY şemasında yer alan ünitelerin işlev tanımlamaları yapılmıştır. Bu doğrultuda, ünitelerin hangi noktalarda mevcut kurumlar ile irtibat halinde olması gerektiği de ayrıca tanımlanmaktadır.

ZY şemasındaki ünitelerin görev ve işlev tanımlamaları şu şekildedir:

Pazarlama Ünitesi

- Göcek'in reklamını/tanıtımını yapmak ve bu doğrultuda Göcek tanıtım bilgilerini düzenlemek,

- Rehberlik broşürleri hazırlamak ve broşürleri TDM'ne ulaştırmak,
- Ziyaretçilerin yöreyi nasıl kullanacaklarını tanımlamak,
- İnternet ortamında Göcek'in tanıtımını sağlamaktır.

Turizm Danışma Merkezi

- Pazarlama ünitesinin hazırladığı broşürleri ziyaretçilere elden dağıtmak,
- Yöreye gelen ziyaretçilerin tüm istatistiği verilerini tutmak; bunu sağlamak için yöredeki konaklama tesisleri, yat şirketleri ile irtibat halinde olmak,
- Yeşil simgeler ünitesinde (YSÜ) görev almak isteyen ziyaretçilerin listesini tutmak ve bu listeyi YSÜ'ne ulaştırmak,
- Ziyaretçilerin çevreyi algılamalarını sağlamak, hareket ve davranışlarını yönlendirmektir.

Yeşil Simgeler Ünitesi

- Yatlara doğaya karşı duyarlı tutumlarını ifade eden yeşil simge vermek,
- Göcek'i üç yıl üstüştüne ziyaret ettiği halde, bu süre içinde yeşil simge almayan yatların limanda konaklamalarına izin vermemek vb.,
- Yöre halkı, turizm şirketleri temsilcileri işbirliği ile projeler üretmektir.

Çevresel Servisler Ünitesi

- İşbirlikçi çevre temizliği toplantıları düzenlemek,
- Yangın yönetim planı geliştirmek,
- Tuvalet tesislerinin temizliğini denetlemek,
- Paketli halde çöp alma-atma servisi kurmaktır.

Özel Etkinlikler ve İrtibat Ünitesi

- Yöresel aktiviteler düzenlemek ve gerçekleştirmek,

- Turizm sektöründe çalışan personele eğitim vermek,
- Yöre halkı ile toplantılar düzenlemek, yöre halkının beklentilerini ve sorunlarını belediyeye iletmek,
- Yöre halkı ile ziyaretçilerin etkileşimini sağlayacak etkinlikleri düzenlemek,
- Yabancı dil kursları düzenlemek,
- Turizm konusunda eğitimi sağlamaktır.

Turizm Şirketleri İşbirliği Ünitesi

- Yat turizmi, pazarlama şirketleri ve turizm işletmecilerinin bir araya gelmesini sağlayarak, genelde turizm sektöründeki , özelde Göcek'deki turizme ilişkin sorunları tartışmak,
- Bu doğrultuda kararlar almak, çözüm önerileri üretmek ve ilgili kurumlara bunları iletmek,
- Göcek'teki turizm ile ilgili her türlü arzı ve talebi ortaya koymak, yöreye ait tüm turizm istatistiklerini derleyip, TDM'ne ulaştırmak,
- Personel ihtiyacının nerelerde olduğunu belirleyip, bu konu ile ilgili gerekli bilgileri Özel Etkinlikler ve İrtibat Ünitesi'ne ulaştırmaktır.

Kıyı Koruma Ünitesi(KKÜ) - Liman Denetimi Ünitesi(LDÜ)

İki ünite sürekli işbirliği içinde çalışacaklardır ve çalışmaları sonucu oluşturacakları raporu, Liman Denetim Başkanlığı'na ileteceklerdir.

- LDÜ yatların denetimini üstlenmektedir,
- LDÜ, doğaya duyarlı yatları saptayacak ve oluşturacağı listeyi YSÜ'ne verecektir,
- KKÜ tüm koyların temizliğinin denetimini üstlenmektedir.

Planlama ve Koruma Ünitesi

PKÜ, “Engelliler için Düzenleme Birimi” ve “Trafik ve Ulaşım Birimi”ne sahiptir. PKÜ bu iki üniteyle sürekli işbirliği ile çalışmak durumundadır. Görev ve işlevleri 4. Bölümde tanımlanan PKÜ'sinin, bu kapsamda Göcek ile ilgili planlama kararları, alan analizi ve anket sonuçları değerlendirilerek alınmıştır. Alınan kararlar, daha önceden belirtilmiş olan beş bölgeye yöneliktir, bununla birlikte çalışma alanında 1 ve 2 nolu bölgelere kentsel tasarım ölçeğinde uygulanmıştır.

PKÜ, sürekli Göcek Belediyesi ile irtibat halinde olmalıdır, bu ilişki içinde PKÜ 4.bölümde tanımlanan görev kapsamında kendi özgün kararlarını alabilmektedir. İmar planı yapma yetkisine sahip değildir, bu anlamda ÖÇKK'unun yaptığı imar planına uygun kararlar almak durumundadır.

Genel Planlama Kararları (Ölçek:1/ 1000):

- Göcek'i şu anki haliyle korunması, yeni yapılaşmaları önlenmesi. Bunun sağlanmasının ilk koşulu olarak, yeni konut yaptıranların Göcek'in yerlisi olduklarını ya da burada çalıştıklarını ispatlamaları gerekmektedir. Bu sayede, Göcek'in gelişimi için doğal nüfus artışı parametre olacaktır.
- Göcek Caddesi ve cadde arkasına ait peyzaj düzenleme projesi gerçekleştirilmesi,
- Göcek'e karayolu ile ulaşımın sağlandığı yerleşim girişinin yeniden düzenlenmesi,
- Kültürel ve sportif aktiviteler için yer önerilmesi ve bu doğrultuda amfiteyatrosu ve çevresinin yeniden düzenlenmesi,
- Göcek Caddesi'nden kıyıya uzanan yaya yollarının düzenlenmesi,
- Çeşitli öneriler ile yürüme ve oturma mekanlarının gölgelendirilmesinin sağlanması,
- Kamusal oturma alanlarının özellikle tüm kıyı boyunca yeterli sıklıkta yer almasının ve farklı yaş gruplarına hitap edecek biçimlerde olmasının sağlanması,

oturma alanlarının birlikte bulunma ya da yalnız kalma gibi taleplere cevap verecek biçimde ve farklı biçimler de kullanılarak sağlanması,

- Bitkilendirmenin daha etkin kullanılması,
- Çöp elemanlarının yeterli sıklık ve uygun formda kamu mekanlarına yerleştirilmesi, bu konu ile ilgili ÇSÜ ile ilişki kurulması,
- Telefon kulubelerinin ve aydınlatma elemanlarının yeterli sıklık ve uygun formlarda yer almasının sağlanması,
- Tüm tanıtım, bilgilendirme işaretleri ile ticari birimlerin levhalarının dil birliği içinde olmasının sağlanması, tanıtım ve bilgilendirme işaretlerinin yeri ve sayısına ilişkin bilgilere ilişkin PÜ ile irtibat halinde olunması,
- Tuvalet tesisleri için yer önermek ve bu tesislerin standartlarının belirlenmesi,
- Sanat ve su öğelerinin, mimari simgesel elemanlarının özellikle kıyı boyunca yer almasıdır.
- Yerleşim içindeki toplu ulaşım durak yerlerinin belirlenmesi, yerleşim girişinin (karayolu) bu kapsamda yeniden düzenlenmesi,
- Yeni otopark yerlerinin belirlenmesi, mevcut otopark alanlarının düzenlenmesi,
- Yol işaretlerinin yerlerinin saptanması,
- Mevsimlik yaya yolları için saat düzenlemelerinin ayarlanması ve bu yolların merkeze taşıt girişi en aza indirecek hatta yer yer kesecek şekilde belirlenmesi,
- Bisiklet kullanma imkanının artırılmasıdır.

Kentsel Tasarım Kararları (Ölçek: 1/500)

ZYP doğrultusunda, yerleşimin doğuda amfitiyatrodan başlayan, batıda Çadırılı Kamp/Karavan alanını da kapsayacak şekilde uzanan kıyı bandında kentsel tasarım çalışması yapılmıştır (Bkz. Harita 5.4). Tasarımı yapılan alanın kuzey sınırını ise Göcek Caddesi oluşturmaktadır.

Kıyı bandı, yerleşimin ziyaretçiler ve yöre halkı tarafından en çok kullanılan mekanıdır. Bir toplanma, seyir, yeme-içme, eğlenme, yürüyüş mekanı olması ve aynı zamanda yat ile gelen ziyaretçinin ilk uğrak yeri olması, kıyı bandının önemini

artırmaktadır. Kıyı bandı kentsel tasarım çalışması, alan analizleri, yöre halkı ve ziyaretçilerin mekansal beklenti ve görüşleri birlikte değerlendirilerek yönlendirilmiştir. Ayrıca PKÜ'sinin aldığı genel kararlar da tasarımın temel çatısını oluşturmaktadır.

Bölgeleme çalışmasında 4 no.lu bölge olarak tanımlanan alanlardan biri olan eski ilkokul binasının bulunduğu yer, ZY Kurulu üniteleri için mekan arz etmektedir. Bu arz değerlendirilmiş ve buraya ZY Kurulu Ünitelerini barındıracak yeni yapılar önerilmiştir. Liman Denetim Başkanlığı ve PTT de bu alana taşınmıştır. Bu yapıların ziyaretçiler tarafından algılanabilir ve kolay erişilebilir özellikte olması gerekmektedir. Bu sebeple alana iki yerden giriş verilmiş (girişlerden biri yörede ve belediye ve Skopea Marinaların da konaklayan ziyaretçiler için düşünülmüş ve meydana sağlanmıştır; diğeri ise Göcek Port'ta konaklayan ziyaretçiler için düşünülmüş ve alanın doğusundan sağlanmıştır) ve yapıların tanımlayıcı olması açısından açık turuncu renge boyanması gerektiği düşünülmüştür. Açık turuncu renk tüm turizm amaçlı hizmet veren yapıların cephe rengi olacaktır. Bu da, ziyaretçiler için nereye gitmeleri gerektiği konusunda yönlendirici bir güç oluşturmaktadır.

Kıyı bandı, bugünkü kullanımıyla ticaret, yeme-içme ve eğlence birimlerinin yoğun olduğu bir bölgedir. Bununla birlikte daha önceden tanımlaması yapılmış olan 2 no.lu bölgede (Çadırli kamp/karavan yeri ve Orman Bölge Şefliği arasında kalan alan) bu birimler yer almamaktadır. Tasarımda tüm kıyı bandının kullanımını artırıcı kararlar getirilmiştir; bu amaçla 2 no.lu bölgeye yeme-içme birimleri (restoran, kafe, bar) önerilmiştir. Birimlerin önerildiği yer, şu an tam kapasite ile çalışmayan ve düşük standartlı çadırli kamp/karavan yeridir. Buradan da anlaşılacağı üzere kamp alanının alandan kaldırılması kararı alınmıştır.

2 no.lu bölgenin daha yoğun kullanımını teşvik edecek ve kullanıcıların alana yönelişini kuvvetlendirecek bir diğer tasarım kararı ise alana 1 no.lu kıyı bandındaki yaya aksının ulaşmasını sağlamak olmuştur.

Kıyı bandının gündüz kullanımı artırmak amacıyla -ki bugünkü kullanım

durumunun azlığına gölgelendirilmiş mekanların yetersizliği neden olmaktadır- alanda yer tüm yeme-içme ünitelerinin bir aks dahilinde üst örtü elemanlarıyla örtülmesi sağlanmıştır. Ticari birimlerin her iki tarafında da arkadlar yer almaktadır.

Yerleşimde konser ve benzeri aktiviteler için (düğün, folklor gösterisi...gibi) kullanılan amfityatro ve çevresinin yeniden düzenlenmesi ve bu yeni düzenin daha fazla sayıda insana hizmet vermesi gereğinden hareketle mevcut yarım daire formundaki amfityatro kaldırılmıştır. Bunun yerine amfityatronun yer aldığı alanın daha etkin kullanımını sağlayacak tasarım geliştirilmiştir.

Kıyı bandında yer alan tek tip oturma elemanlarının yerine, çok çeşitli aktivitelere cevap verebilecek nitelikte oturma mekanları önerilmiştir. Bu mekanlar:

1. Yeme-içme ünitelerinin sahip olduğu pergolelerin altı,
2. Kot farklılıklarıyla oluşturulan oturma mekanları,
3. Seyir terasları,
4. Kamelyalar olarak sıralanmaktadır.

Tasarımda oturma mekanları bugünün aksine, gölgelendirilmiş alanlardır ve yer yer grup halinde oturmaya yönelik tasarlanmıştır.

Kıyı bandında yapay su elemanı (havuz, fiskiye...) yalnızca bir yerde bulunmaktadır. Tasarımda ise daha çok sayıda ve çeşitli biçimlerde su elemanları kullanılmıştır. Bu elemanların yer seçimi, meydanlarda gerçekleştirilmiştir.

Kıyı bandında tanıtım, bilgilendirme ve yaya işaretlerinin yetersiz oluşu nedeniyle, tasarımda bu elemanlara yeni yerler önerilmiştir. Önerilen yeni yerler, ziyaretçilerin kolay algılamalarını sağlayacak şekilde belirlenmiştir.

Yoğun kullanılan kıyı bandının tuvalet tesisleri bakımından yetersiz oluşu nedeniyle, alanda üç yere (biri birleriyle arasındaki mesafe eşit olacak şekilde) tuvalet

tesisi önerilmiştir. Bir başka şekilde, turizm danışma bürolarının da yetersiz oluşu nedeniyle, yeni turizm danışma alt birimleri önerilmiştir. Birimlerin yer seçimi kriteri, ziyaretçilerin yöreye ilk adım attıkları yer olarak belirlenmiştir.

Yerleşimde şu an belediyeye ait yalnızca bir marina bulunmaktadır. Bu marina iki iskeleyle sahiptir ve toplam yat kapasitesi 135 dir. Bu yetersiz görülmüş ve belediyeye ekonomik katkı sağlaması amacıyla 3 tane iskele önerilmiştir. Önerilen iskelelerin her biri kıyıya açılan yaya yollarının aksı boyunca yer almaktadır.

Yerleşimde kıyı bandının yalnızca yaya yolu, yeşil alan ve oturma elemanlarıyla oluşturulmuş monoton düzeni eleştirilmiş, tasarımda yaya bağlantılarının yer yer meydanlara açıldığı, sürprizli mekanların teşvik edildiği, alanın simgesel öğelerle ve su elemanlarıyla renklilik kazandırıldığı, gündüz kullanımını teşvik edici bir tasarım yapılmıştır.

5. 6. Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde, ZYP yaklaşımının uygulama aşamaları tanımlanmış, diğer bir deyişle yöntem ortaya konmuştur. ZYP'nın uygulanabilir olması yani işlerlik kazanabilmesi için ayrıntılı analizlere gereksinim vardır. ZYP, yöreden yöreye değişebilen üniteleri ve dolayısıyla bu ünitelerin görev ve işlev tanımlamaları ile esnek bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır ki, bu sebepten dolayı genel bir ZY modelinden söz etmek mümkün olamamaktadır.

Göcek için oluşturulan ZYP, ayrıntılı analiz çalışmalarının sonuçları değerlendirilerek oluşturulmuştur. Yöreye ilişkin sorunların, diğer turistik kıyı yerleşmelerinde yaşanan sorunların boyutlarında olmadığı gözlenmiştir. Ziyaretçi ve yöre halkı anket sonuçlarına göre ortaya çıkan gerçek, bir takım mekansal kullanım yetersizlikleri ortaya koymaktadır.

Göcek ZY şeması, sosyo-kültürel, ekonomik ve mekansal ilişkiler bütününe yönelik

kararları, görev tanımlaması kapsamında alma yetkisine sahip ünitelerden oluşmaktadır. Bu bağlamda her bir ünitenin görevleri belirlenmiş ve Göcek için alınacak kararların dinamik bir şekilde yenilendiği, iç ilişkileri bünyesinde barındıran bir yönetim sistemi oluşturulmuştur.

Son olarak ZYP, kentsel tasarım ölçeğinde kıyı bandına uygulanmış ve çoğunlukla ziyaretçi ve yöre halkı beklenti, gereksinim ve taleplerine yönelik bir tasarım yapılmıştır.

BÖLÜM 6

SONUÇ

6. 1. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Turizm hareketlerindeki artış ve bu durumun pazarda yarattığı ekonomik kazanç, turizmin dünyadaki önemini artıran en büyük nedenidir. Turizm hareketlerindeki artış, doğal ve kültürel değerlere sahip olan destinasyonların üzerine dikkatleri yoğunlaştırmaktadır. Bu destinasyonlar hem turizmin nedenini oluşturan özelliklere sahip iken hem de turizm nedeniyle bu değerlerin yok olması tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Turizmin ekonomik bir sektör olması ve dolayısıyla turizme yönelik alınan kararların ekonomik kalkınmayı artırmayı hedefleyen niteliği bu durumun nedenini oluşturmaktadır. Bu anlamda turizmdeki uluslararası politikalar ve stratejiler önem kazanmaktadır. Uluslararası politika ve stratejileri oluşturan, uluslararası turizm örgüt ve birliklerinin (WTO, IUCN...gibi) aldıkları kararlar bu örgüt ve birliklere üye olan ülkeler için bağlayıcı niteliktedir. Doğal ve kültürel değerlerin tahribatı, bu birlik ve örgütlerin önemli bir gündem maddesini oluşturmaktadır. Bu durum, dünya örgütlerinin ve birliklerinin yeni turizm planlama ve yönetim arayışları içinde olmalarını sağlamaktadır. Bu doğrultuda, özellikle turistik kıyı yerleşmeleri için önem arzeden bütüncül kıyı alanları yönetimi kavramı geliştirilmiştir.

Türkiye ise, ekonomik yetersizlikler nedeniyle, BKAY kararlarını uygulama sürecine geçirmekte zorlanmaktadır. Türkiye'deki turizm gelişimini uluslararası politika ve stratejiler etkilediği gibi, ulusal politika ve stratejiler de etkilemektedir. Turizm ülkemizde 1950'lerde gelişmeye başlamış ve 1980'li yıllarda hız kazanmıştır. Bu kısa süreçte gözlenen gerçek şudur ki, ülke politikalarının temel hedefi turizmden kısa zamanda yüksek kazançlar sağlamaktır. Bunun en iyi

göstergesi beş yıllık kalkınma planlarıdır. Kalkınma planlarında alınan kararlar yatak sayısını artırmaya (yani ekonomik kazancı artırmaya) yönelik olmuştur.

Bu anlayış çerçevesinde gelişen turizmin, destinasyonlar üzerindeki ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel-doğal etkilerinin olumsuz niteliği karşımıza anlayışın yanlış yönlerini çıkarmaktadır. Özellikle doğal değerlerin tahrip olması- ki ülkemizde turizmin yoğunlaştığı kıyı bölgelerinde bu durum net gözlenen bir gerçektir- turizmin gelişiminin en üzüntü verici örneğidir. Turizmin olumsuz çevresel etkilerine en çok maruz kalan yerler olması nedeniyle, yönetim ve planlama kuşkusuz kıyılar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bir çok farklı çıkar grubunun talepleri kıyılar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, yönetim ve planlamanın kıyılar için önemini vurgulamaktadır. Ülkemizde turizm planlaması aslında, turizm potansiyeli olmayan yerlerle eş süreci yaşamaktadır. Bu durum, turizm planlamasının etkin işlemediği gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Kıyı planlamasının temel yönlendiricisi olan ve kıyılardaki en önemli denetim aracı olarak da, kıyı mevzuatı karşımıza çıkmaktadır. Şu an yürürlükte olan 3621 sayılı Kıyı Kanunu, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyılarını kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, turizm özeline inmiş bir kıyı kanunundan söz etmemiz mümkün değildir. Ülkemizdeki turizmin gelişimini ve dolayısıyla kıyılarımızı etkileyen bir diğer kanun ise Turizmi Teşvik Kanunudur ki, bu kanun kıyı yerleşmelerinin kentleşme eğilimine ivme kazandırmıştır.

Genel olarak söylemek mümkündür ki, Türkiye’de ve dünyada turizmin gelişimi ve bu gelişimi yönlendiren eğilimler ve politikalar, destinasyonlarda olumlu gelişmelerin yanısıra özellikle fiziksel-doğal ve sosyo-kültürel tahribata da yol açmıştır. Bu arzulanmayan gelişme, yukarıda da bahsedildiği üzere, küresel ve bölgesel ölçekte yeni planlama ve yönetim arayışlarının doğmasına neden olmuştur. Bunlardan biri özellikle son on yılda gelişen *Ziyaretçi Yönetim Planı* yaklaşımıdır.

Turizm hareketi, *ziyaretçi-yöre halkı- yöre* arasında geçen ilişkiler bütününden oluşmaktadır. ZYP, karşılıklı etkileşimlerin yaşandığı turizm ortamında zarar gören yöre halkı ve yörenin de çıkarlarını gözetken bir yaklaşım olarak doğmuştur.

Dolayısıyla ZYP, ziyaretçinin, yöre halkının ve yörenin rekabet halindeki isteklerini ve gereksinimlerini uzlaştırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu hedef doğrultusunda ZYP, yörenin fiziksel, sosyo-kültürel ve ekolojik değerlerini tanımlamak, ziyaretçi gereksinimlerini tanımlamak ve yöre halkının gereksinimlerini tanımlamak alt amaçlarına sahiptir. Bu kapsamda ZYP doğal ve kültürel kaynak yönetimi olmak üzere iki temel yönetim üzerinde durmaktadır. Bu iki temel yönetim çerçevesi içine oturan ZYP, üst ölçekli planlama kararları ile ilişkili olmak durumundadır. Diğer bir deyişle ulusal ve bölgesel planlama kararları ZYP'nı yönlendirmektedir.

ZYP'nı diğer yönetim ve planlama yaklaşımlarından ayıran en önemli özelliği, amaçlarına ulaşmak için kendi içinde görevlendirmelerinin tanımlandığı bir örgütsel yapıya sahip olmasıdır. Başkanlığını Ziyaretçi Yönetim Kurulu'nun yaptığı bu örgütsel yapı çerçevesinde temel ve yardımcı üniteler bulunmaktadır. Temel üniteler her turistik yerleşme için gerekli olan ve üst planlama ölçeklerine daha bağımlı ünitelerdir. Yardımcı üniteler ise her turistik yerleşmenin kendine özgü özelliklerine dayanılarak oluşturulmuş ve dolayısıyla daha bağımsız bir yapı sergileyen ünitelerdir. Genel olarak ZYP turistik yerleşmelerdeki sosyo ekonomik ve çevresel sorunlara çözüm getirici hatta bu sorunları daha oluşmadan önleyebilecek ve yöre halkı – yöre – ziyaretçinin her üçünün de aynı önem çerçevesi içerisinde yer almasını öngören bir yaklaşımdır.

ZYP dünyada çok farklı ölçeklerde uygulama alanı bulmuş olmakla birlikte, ülkemiz henüz bu kavrama yabancıdır. Çalışma kapsamında örnek yerleşme olarak seçilen Göcek için bir ZYP önerisi getirilmiştir. Göcek coğrafi konum ve fiziksel olanakları sayesinde ağırlıklı olarak yat turizmin geliştiği ve yapılaşmaya uygun potansiyelleri bünyesinde barındıran bir yerleşmedir. Göcek'de 1980'li yıllarda ivme kazanan turizm, diğer kıyı yerleşmelerinde görünenin aksine hızlı bir yapılaşma süreci yaşatmamıştır. 1988 yılında Ö.Ç.K.B. ilan edilmiştir, daha sonra 1990 yılında bölge koordinatları genişletilmiştir. 1989'da Fethiye-Dalaman 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Nazım İmar Planı Revizyonuna bağlı olarak ilki 26.12.1989'da, ikincisi 09.01.1991'de olmak üzere iki etapta Uygulama İmar Planı onaylanmıştır. Aynı zamanda Göcek marina olanakları açısından Mavi Bayrak şildine sahiptir.

Genel olarak özelliklerini tanımladığımız Göcek yerleşimi için bir ZYP geliştirilme hedefi doğrultusunda inceleme – tespit çalışmaları ile bilgi toplama sürecine girilmiştir. Ayrıca yöre halkının ve ziyaretçilerin genel profillerini, yöreye ve turizme bakışlarını ve mekansal beklentilerini tespit etmek amacıyla 100 yöre halkı ve 135 ziyaretçi ile anket yapılmıştır. Elde edilen tüm veriler doğrultusunda önce Göcek için bir ZYP şeması geliştirilmiş, şemanın içerdiği ünitelerin görev tanımlamaları yine bu doğrultuda yapılmış ve sonuçta ZYP yerleşimin kıyı bandında kentsel tasarım projesi olarak uygulanmıştır.

Çalışma alanı günümüzdeki kullanım durumu ve özelliklerine göre kendi içinde beş bölgede incelenmiştir. 1. Bölge yerleşimin merkezini ve merkeze yakın olan kıyı bandını kapsamaktadır. Bölge ticari kullanımların yoğunlaştığı kıyı aksıdır ve ziyaretçiler tarafından yörenin en çok kullanılan bölgesidir. 2. Bölge Göcek Çadırılı Kamp/Karavan yeri ile Orman bölge şefliği arasında kalan ve doğal haliyle korunmuş olan bölgedir. 3. Bölge konut kullanımının ağırlıkta olduğu tamamı taşıt kullanımına açık yollara sahip ve peyzaj düzenlemelerinin yapılmadığı bölgedir. 4. Bölge eski ilkokul binası ve belediye binasının olduğu alanlardır ve 5. Bölge ise Port Göcek ile ilk bölge arasında kalan alandır. ZYP yukarıda tanımlanan bölgeler arasında 1. ve 2. bölgenin oluşturduğu kıyı bandında kentsel tasarım ölçeğinde uygulanmıştır.

ZYP yaklaşımı çerçevesinde yöre halkına ve ziyaretçilere ait durum değerlendirmesi ve bunun sonucunda sorun saptaması yapılmıştır. Yöre halkının en önemli sorunu işsizliktir. Aylara göre çalışma durumuna bakıldığında Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında %100'lük çalışma oranı olmakla birlikte diğer aylarda bu oran düşmektedir. Bunu sebeplerinden biri de turizmin mevsimlik bir sektör olmasından başka yöreye dışarıdan işgücünün gelmesidir.

Anket sonuçlarına göre yöre halkının %22'si yat limanını kapasite, altyapı, organizasyon ve denetim açısından yetersiz bulurken, %13'ü yat turizminin yöreye ekonomik açıdan önemli katkılar sağladığı görüşündedir. "Turizmin ekonomik katkı

sağlaması” %59.5 oranla yöre halkına göre turizmin en olumlu oluştururken, “insani vasıfların kötüleşmesi” %44 oranla yöre halkına göre turizmin en olumsuz etkisidir. Yöre halkı ziyaretçilerin denize sintinelerini boşaltarak ve çöp atarak (%28) ve yerler sigara izmariti atarak (%22) çevreyi kirletmeleri nedeniyle rahatsız olmaktadır. Yöre halkının mekansal kullanım talepleri arasında en önemli yeri %34 oranla spor tesisi ve %30.5 oranla kültür sanat merkezi almaktadır. Alan anketi sonuçlarına göre yöre halkı sanat ve su öğelerini, sokak mobilyalarını, mimari simgesel elemanları, yayalara yönelik işaretleri, yol işaretlerini, bilgilendirme işaretlerini ve turizm danışma bürolarını yetersiz bulmuş; yer malzemelerinin kalitesinin düşük olduğu ve kullanım çeşitliliğinin olmadığı görüşünde de birleşmişlerdir.

Diğer yandan yerleşime gelen ziyaretçilerin %46.5’i hava yolunu, %38.5’i denizyolunu ve %15’i ise karayolu ulaşımını tercih etmişlerdir. Ulaşımın yanısıra konaklama tercihlerini ise %46 oranında yat, %34.5 apart otel takip etmektedir. Ziyaretçiler Göcek’deki vakitlerini en çok yemek yeme aktivitesini gerçekleştirerek (%25) geçirmektedirler. Bunu %23 oranla yatta vakit geçirenler ve %20 oranla alışveriş yapanlar izlemektedir. Alan anketi sonuçlarına göre ziyaretçiler mimari simgesel elemanları, yayalara yönelik işaretleri, yol ve bilgilendirme işaretlerini çevre ve tuvalet tesislerinin temizliğini ve turizm danışma bürolarını yetersiz bulurken yayalaştırmayı, otopark alanlarını, çekici oturma gruplarını, odak noktalarının varlığını ve peyzaj düzenlemelerini yeterli bulmuş ve dükkanların açılma kapanma saatlerinin düzeni, tekne bakım servislerinin ve yeme içme tesislerinin varlığı konusunda olumlu görüş belirtmişlerdir.

Tüm bu veriler değerlendirilmiş ve Göcek için oluşturulan ZY ünitelerinin görev tanımlamaları bu doğrultuda yapılmıştır. Göcek ZY şeması temel ünitelerden pazarlama ünitesi, turizm danışma merkezi, çevresel servisler ünitesi, özel etkinlikler ve irtibat ünitesi ve planlama ve koruma ünitesine sahiptir; yardımcı ünitelerden ise yeşil simgeler ünitesi, turizm şirketleri işbirliği ünitesi, kıyı koruma ünitesi ve liman denetimi ünitesini içermektedir. Bunlardan planlama ve koruma ünitesinin kararları alan analizi ve anket sonuçları değerlendirilerek alınmıştır. PKÜ sürekli Göcek belediyesiyle irtibat halinde olması gereken, ancak tanımlanmış görevi kapsamında

kendine özgü kararları alabilen bir ünedir. PKÜ'nün aldığı planlama kararları 1/1000 ölçekli genel planlama kararlarını ve 1/500 ölçekli kentsel tasarım kararlarını kapsamaktadır. Tasarımda, ziyaretçiler ve yöre halkı tarafından olumsuz bulunan mekansal nitelikler düzeltilmiş, yetersiz sayıda bulunan kullanımlar, işaretler ve öğeler kıyı bandına kazandırılmıştır. Belediyeye katkı sağlaması açısından 3 iskele önerilmiştir. Eski ilkokul alanına ZY Kurulu üniteleri, Liman Denetim Başkanlığı ve PTT yerleştirilmiştir. Ziyaretçilerin, kendilerine yönelik mekansal kullanımlara kolay erişimi ve oryantasyonu sağlanmıştır.

Çalışmayla ZYP'nin gerekliliği ve kapsamı tanıtılmış, bir ZYP uygulama çalışmasında izlenmesi gereken yöntem tanımlanmış ve ZYP'nin uygulama ölçeğine inen içeriği ortaya konmuştur. Bu sayede ülkemizdeki diğer yerleşmeler için çalışmanın örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır.

6.2. Geleceğe Yönelik Beklentiler

ZYP, hem yöreden yöreye, hem de yörenin kendi içinde esneklik taşıyan ve bu esnekliği sayesinde aslında dinamik bir yapıya sahip olan bir sistemdir. Dolayısıyla ZYP kapsamında alınan kararlar günün değişen koşullarına uyum sağlayabilen niteliği ile diğer planlama yaklaşımlarından özellikle farklılaşmaktadır.

Henüz ülkemizde uygulamaya konmamış bir yönetim planı olan ZYP yaklaşımının sonraki benzer çalışmalar için örnek olacağı düşünülmüştür. Diğer yandan ZYP ülkemizde turizm gelişiminin en çok yoğunlaştığı kıyı bölgeleri için önemlidir ve her kıyı yerleşmesinin kendi özellikleri dahilinde tanımlanmış görevlere sahip olan ZY ünitelerini bünyesinde barındırması gerekmektedir. Bu sayede turizmin ve etkilerinin ayrı başlık altında ele alınıp değerlendirildiği, böylelikle turistik yerleşmelerde yapılan planların turistik olmayan yerleşimlere göre olması gereken farklı bir nitelik kazandığı bir yönetim sistemi geliştirilmiş olacaktır. Bu da yatak sayısını artırma amacına yönelik çalışan yerel belediyelerin bu anlayışlarını yeniden değerlendirmelerine yönelik bir unsur olacak ve belki süreç içinde ulusal politikaları etkileyecektir.

KAYNAKÇA

- Aday, K. & Gündoğdu, G. (1997). Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Kıyı Yönetimlerinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri Deneyimi.
- Aday, K. & Kavas, K. (1997). Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Özel Çevre Koruma Bölgelerinde İl Özel Yönetimleri ve Kıyı Problemleri.
- Altan, T. & Atik, M. (2000). Peyzaj Mimarlığı Kongresi, Ülkemizde Turizm Planlaması ve Peyzaj Mimarları.
- Ataç-Rösch, İ. (1986). Turizmin Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Planlama, Planlama, 2, ss.18-22.
- Davidson, R. & Maitland R. (1997). Tourism Destinations, London: Hodder & Stoughton.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963-1967). I. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Matbaası.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1968-1972). II. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Matbaası.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1973-1977). III. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Matbaası.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1979-1983). IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara:

Devlet Planlama Teşkilatı Matbaası.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1984-1989). V. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara:

Devlet Planlama Teşkilatı Matbaası.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1990-1995). VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara:

Devlet Planlama Teşkilatı Matbaası.

Do Costo Lobo, M. (1996). Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik

Yaklaşım, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Turizm Planlaması
Ne Şekilde Ele Alınmalı?

Durukan, M. (1997). Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I.Ulusal Konferansı,

Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Kıyı Alanları Konusunda Ulusal
Mevzuat ve İdari Yapı.

Eke, F. & Karaaslan, Ş. (1997). Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal

Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Kıyı Mevzuatına ve
Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış.

Eralp, Z. (1983). Genel Turizm, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Gülez, S. (1983). Türkiye 7. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Kıyısız Alanların

Rekreasyonel ve Turistik Planlamasında Yeni Bir Yaklaşım.

Gülez, S.(1997). Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye

Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Kıyısız Alanların Koruma-Kullanma Yönünden
Bütüncül Planlanması.

- Güneş, Ş., Görer, N. & Nuray, A. (1997). Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Rio Sonrası Entegre Kıyı Alanları Yönetimi, Türkiye Deneyimi.
- Güngör, E. (1997) Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Ülkemiz Kıyılarında Mavi Bayrak.
- Gürdal, M. (1985). T.C. Turizm Bankası A.Ş. Turizm Yıllığı, Uluslararası Turizm Piyasasında Paket Turların Düzenlenmesi ve Satışı.
- Islak Rüzgar, Göcek Koylarında Mavi Tur. (1996). Atlas, 42, ss.20-32.
- İdil, B. (1976). Kıyı Sorunlarıyla Hatırladıklarımız. Mimarlık, 2, ss.
- Jamin,K. (1994). Özdere Örneğinde Turizmin Çevreye Etkileri Peyzajın Doğanın ve Yerleşim Alanının Korunmasına İlişkin Önlemler, Çevre ve Turizm.
- Jansen-Verbake, M. (1994). Planning for a Broader Europe, VIII. AESOP Congress. Cultural Tourism: Resource and Visitor Management Issues.
- Kalem, S. & Çelem, H. (2000). Peyzaj Mimarlığı Kongresi, Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı.
- Keleş, R. (1996). Kentleşme Politikası, Ankara: İmge Yayınevi.
- Korça, P. (1989). Kıyı Alanlarında Turizm Planlamasına Yönelik Bir Araştırma, Doktora Tezi, İstanbul.
- Lobo, M.C. (1996). Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum, Turizm Planlaması Ne Şekilde Ele Alınmalı.

- Mumcu,E. (2000). 35 milyar dolar bekliyoruz!.Türsab,192,6-7.
- Müderrişoğlu, H. (2000). Peyzaj Mimarlığı Kongresi, Doğa - Turizm İlişkileri.
- Olalı, H. (1982). Turizm Politikası ve Planlaması, İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- Özhan, E. & Uras, A. (1997). Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildirileri, Yat Limanlarında Kullanıcıların Beklentileri Üzerine Bir Çalışma.
- Rızaoğlu, B. (1993). Turizm ve Toplumsallaşma, Aydın: Menderes Yükseköğretim ve Bilim Vakfı Yayını.
- Şakar, M. (1996), İmar Mevzuatı, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Tatlıdil,E.(1994). I.Turizm Sempozyumu,Toplumsal Değişim Sürecinde Turizmin Etkisi, İzmir.
- Tekeli, İ. (1976). Kıyı Planlamasının Değişik Boyutları. Mimarlık, 2.
- T.C. Çevre Bakanlığı, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı. (1995). Özel Çevre Koruma Bölgesi, Fethiye Göcek, Özel Çevre Koruma Bölgesi Tanıtım Serisi 1.
- T.C. Fethiye İlçesi Göcek Belediyesi. (1995). Göcek Düzenli Katı Atık Depolama Tesisi, ÇED Raporu.
- T.C. Turizm Bakanlığı İşletmeler Genel Müdürlüğü. (1998). Belgeli Turizm İşletmeleri, İstatistik Yıllığı.
- Timur, A. (1994). I. Turizm Sempozyumu. Türk Turizminin Genel Değerlendirmesi.

Turizm, Dünya Ekonomisinin Lokomotifliğini Yapıyor. (1998). Türsab, 175, ss.32-37.

TÜSTAŞ, Sınai Şirketler A.Ş. (1995). Göcek Kanalizasyon Atıksu Şebekesi Tatbikat Projesi, İlk Etüd Raporu.

Urry, J. (1999). Mekanları Tüketmek, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ünal, Ö. (1998). Planning and Policy Implications of Tourism's Local Economic Impacts Case Study of Çeşme, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir.

Ünal, Ö. (2000), Bütüncül Kıyı Alanları Yönetiminde Uluslararası ve Ulusal Deneyimler İspanya Örneği, Ege Mimarlık, 33, pp.34-36.

Ürger, S. (1993). Genel Turizm Bilgisi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Basımevi.

Yarcan, Ş. (1994). Turizm Endüstrisinin Yapısı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

1994'ü Nasıl Bilirdiniz?. (1995). Türsab, 135, ss. 10-13.

(1998, Kasım-Aralık). Göcek'te Neler Oluyor?, Çevre Koruma Hizmetleri, pp. 50-51.

(1998, Temmuz-Ağustos). Göcek'te Çöpler Çevrecilere Havale, Çevre Koruma Hizmetleri, s.19.

(1994), Turizm, T.C. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü "Özel Projeler".

İnternet Kaynakları

(1) Draft General Management Plan for Whitman Mission National Historic Site.
(...)(<http://pigpen.itd.nps.gov/whmi/gmalta.htm>).

(2) Bureau of Land Management. (2000), (<http://www.ut.blm.gov/monument>).

(3) Lymington/Keyhaven Nature Reserve Management.... Lymington Coastal Area Advisory Panel. (<http://www.hants.gov.uk/scrmxn/c12783.html>).

Giongi, F. & Bosco-Nizeye, J. (...). A Study of Visitor Management in the World's National Parks and Protected Areas, Department of Recreation Resources, Colorado State University. (<http://www.ecotourism.org/textfiles/wallace.txt>).

Ratz, T. (...). Cultural Attraction, Interpretation and Visitor Management: Two Cases of Hungary, (http://www.atarc.boun.edu.tr/ATARCYEN/bildiriler/tamara_Ratz.htm).

EK-1

ANKET 1 - GÖCEK ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANI

1.Nerelisiniz?

FORM NO:

2.Yaşınız Cinsiyet: Kadın ☐ Erkek ☐

3. Kaç yıldır Göcek' de yaşamaktasınız?.....

4.Mesleğiniz nedir?

5.Mesleğinizi yılın hangi aylarında icra edebiliyorsunuz?

Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Hazir.	Tem.	Ağus.	Eylül	Ekim	Kas.	Ara

6. Göcek' deki yat turizmi ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

7.Turizmin yöre halkına olumlu/ olumsuz etkileri nelerdir?

A-..... C-.....

B-..... D-.....

8.Ziyaretçiler çevreye karşı duyarlı davranıyorlar mı?

Evet ☐ Hayır ☐

- Hangi tutum ve davranışları sizde bu izlenimi bırakıyor? -

Olumlu

Olumsuz

A-..... A-.....

B-..... B-.....

C-..... C-.....

9.Turizm sezonu dışında nelerle uğraşıyorsunuz?

10.Mekansal anlamda yerleşimden beklentileriniz var mı?

Spor tesisleri ☐ Eğitim ☐Kültür - sanat mer. ☐ Diğer..... (Lütfen belirtiniz)

11.Yöre ya da yakın çevresine ait kültürel etkinlikler - mevcut ya da tasarı halinde olan - var mı? Yoksa, sizce neler olabilir?

12.ÖÇK ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- YARDIMLARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM -

EK - 2

SURVEY OF VISITOR THE STUDY OF VISITOR MANAGEMENT PLAN OF GÖCEK
--

1. What is your home country and town?

FORM NO:

2. Sex : Age:

Woman ☐Man ☐

3. Job :

4. Why did you prefer Göcek for holiday ?

5. How did you get information about Göcek ?

Friends and relatives ☐ Travel Agents ☐Advertisements ☐ Other..... (Please indicate)

6. Which transport type did you use to visit Göcek ?

Highway ☐ Maritime lines ☐ Airlines ☐

7. Type of accommodation used:

Hotel ☐ Second home ☐

.....*

Camping ☐ Others..... (Please indicate)Yacht ☐

8. Length of stay in Göcek:

7 days ☐ A month ☐14 days ☐ More than one month (Please indicate)21 days ☐9. Tourist type: Individual ☐ Family ☐10. Did you travel with package tour? Yes ☐ No ☐

11. Please indicate day/ night time activities you preferred in Göcek:

12. Total expenditure:.....US\$ /DM/DKK (Please indicate)

Total expenditure on the following

Accommodation% Foods and beverages.....%

Entertainment% Transport.....%

Shopping.....% Others..... (Please indicate)

13. What do you think about spatial facilities (Parking, entertainment, etc) in Göcek?

Enough ☐ Not enough ☐

Suggestions

A-.....

B-.....

14. Purpose of holiday:

Cultural /historical assets ☐ Business ☐Sea, sun and sand ☐ Others..... (Please indicate)

15. Would you like to come and visit Göcek again?

Yes ☐ Reason: No ☐ Reason:.....

16. Monthly income:

- THANK YOU FOR YOUR HELP TO COMPLETE THIS FORM -

STUDY OF THE VISITOR MANAGEMENT PLAN OF GÖCEK
--

Landuse Survey (Please tick)

Form no:

Please tell us your views about various aspects of coastal belt

COASTAL BELT	very bad	1	2	3	4	very good
VISUAL QUALITY AND IMAGE	1	2	3	4	5	
⇨Pedestrianization						
⇨Availability of parking						
⇨Attractive pocket in the pedestrianized area						
⇨Availability of focal points						
⇨Landscaping						
⇨Art and water features						
⇨Street furnishing						
⇨Quality of surface material						
⇨Architectural landmarks						
⇨Pedestrian signs						
⇨Road signs						
⇨Information signs						
⇨Street lighting						
⇨Toilet facilities						
⇨Existence of litter						
⇨Building entrance						
⇨Building quality						
⇨Store front design						
⇨Coordinated and extended store hours						
⇨Facades						
⇨Availability of tourism information bureaus						
⇨Availability of boat maintenance serves						
⇨Diversity of uses						
⇨Convenience of refreshment facilities						

COASTAL BELT	very bad				very good
COMFORT FACILITIES	1	2	3	4	5
⇒Liveliness					
⇒Accessibility					
⇒Availability of shaded spaces					
⇒Human scalet					
⇒Continuity					
⇒Orientation					
⇒Function of shore – as a meeting place					
⇒Sence of surprise					
⇒Sense of exclusively					
⇒Existence of spatial identity					
⇒Sense of monotony					

- THANK YOU FOR YOUR HELP IN COMPLETING THIS FORM -

GÖCEK ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANI ÇALIŞMASI
--

Alan Anketi (Lütfen işaretleyiniz)

Form no:.....

KIYI BANDI	Çok Kötü				Çok İyi
GÖRÜNTÜ KALİTESİ	1	2	3	4	5
⇒Yayalaştırma					
⇒Otopark alanlarının yeterliliği					
⇒Çekici oturma gruplarının varlığı					
⇒Odak noktalarının varlığı					
⇒Peyzaj düzenlemeleri					
⇒Sanat ve su öğeleri					
⇒Sokak mobilyaları					
⇒Yer malzemelerinin kalitesi					
⇒Mimari simgesel elemanlar					
⇒Yayalara yönelik işaretler					
⇒Yol işaretleri					
⇒Bilgilendirme işaretleri					
⇒Sokak aydınlatılması					
⇒Tuvalet tesislerinin yeterliliği/temizliği					
⇒Çevre temizliği					
⇒Bina girişleri					
⇒Yapı kalitesi					
⇒Dükkanların ön cephe düzenlemeleri					
⇒Dükkanların aç./kapama saatlerinin düzeni					
⇒Bina cepheleri					
⇒Turizm danışma bürolarının yeterliliği					
⇒Tekne bakım servislerin varlığı/yeterliliği					
⇒Kullanım çeşitliliği					
⇒Yeme-içme tesislerinin varlığı/yeterliliği					

KIYI BANDI	Çok Kötü				Çok İyi
KONFOR OLANAKLARI	1	2	3	4	5
⇒Canlılık					
⇒Erişilebilirlik					
⇒Gölge alanların varlığı/ yeterliliği					
⇒İnsan ölçeğinin yakalanması					
⇒Mekansal süreklilik					
⇒Yönlendirme					
⇒Bir toplanma yeri olarak kıyının fonksiyonu					
⇒Mekanda şaşırtı/sürprizli yerlerin varlığı					
⇒Yalnızlık duygusu					
⇒Mekansal kimliğin varlığı					
⇒Monotonluk duygusu					

- YARDIMLARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM -